SOSYAL HİZMET

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını
Journal of Social Work
Publication of Association of Social Workers,
Turkey, 2013

ISSN 2149-9454

Sosyal Hizmet Disiplininde İhmal Edilmiş Bir Kavram Olarak Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sürdürülebilirlik
Ural NADİR

Çalışma Yaşamında Yeni Bir Hak Arayışı: Mesai Sonrası İletişim Araçlarına Bağlanmama Hakkı
Cafer ASAN

Hollanda'da Yaşlı Hizmetleri: İnceleme Gezisi Notları
Bülent KARAKUŞ

Ankara'da Yoksul Bir Mahallenin İçinden: Kentsel Dönüşüm, Sosyal Çalışma ve Toplumsal Cinsiyet
Burcu HATİBOĞLU EREN

Öfke ve Şiddetin Temelleri
Ramazan ALTUNÖZ

Model Sosyal İnceleme Raporunun Uygulamasının Örnek Vakalar Üzerinden Değerlendirilmesi
Cansu TÜRKSEVER, Gökhan OFLAZ

Kitapla Buluşma
Caner YAVUZ

Nar Taneleri: Güçlü Genç Kadınlar Mutlu Yarınlar Projesi
Gül ERDOST, Gürkan ÖZKAN, Aysun SAYIN

Triangle Net: Yaşlı Hakları ve Yaşlı Bakım Elemanları Eğitimi Projesi
Bülent KARAKUŞ

Sosyal Politika ve Sosyal Çalışma Üzerine:
Doç.Dr. Emrah AKBAŞ ile Bir Söyleşi
Aziz ŞEKER

Kitap Tanıtımları
Yüksek Lisans/Doktora Tez Özetleri

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Faaliyet Raporu
SHUDER Genel Merkezi

SOSYAL HİZMET "SOCIAL WORK"

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını
Publication of Association of Social Workers
Ocak-Haziran/ Temmuz-Aralık
2013

Sahibi/Owner
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Adına
Bülent KARAKUŞ

Editor
Dr. Gonca POLAT
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği

Kapak Tasarımı
Cihan AYDIN

Yayın Kurulu/Editorial Board
Doç.Dr. Özlem CANKURTARAN ÖNTAŞ (BAŞKAN)
Hacettepe Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümü
Durdu Baran ÇİFTÇİ
SHU-Adalet Bakanlığı
Kenan TOPÇU
SHU-ASPB
Abidin ÖZDEMİR
SHU-YURT-KUR
Mehmet Can ÖZKAYA
SHU- Adalet Bakanlığı
Umut YANARDAĞ
SHU- Sağlık Bakanlığı
Cihan AYDIN
SHU- Yıldız Teknik Üniversitesi

İletişim İçin
Sosyal Hizmet Dergisi
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi
Sezenler Caddesi No: 20/13 Sıhhiye/ANKARA Tel: 0 312 232 52 38
E-Posta: dergi@shudernegi.org
www.shudernegi.org

İÇİNDEKİLER

Önsöz
İçindekiler

Sosyal Hizmet Disiplininde İhmal Edilmiş Bir Kavram Olarak Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sürdürülebilirlik **1**
Ural NADİR

Çalışma Yaşamında Yeni Bir Hak Arayışı: Mesai Sonrası İletişim Araçlarına Bağlanmama Hakkı **7**
Cafer ASAN

Hollanda'da Yaşlı Hizmetleri: İnceleme Gezisi Notları **10**
Bülent KARAKUŞ

Ankara'da Yoksul Bir Mahallenin İçinden: Kentsel Dönüşüm, Sosyal Çalışma ve Toplumsal Cinsiyet **16**
Burcu HATİBOĞLU EREN

Öfke ve Şiddetin Temelleri **21**
Ramazan ALTUNÖZ

Model Sosyal İnceleme Raporunun Uygulamasının Örnek Vakalar Üzerinden Değerlendirilmesi **25**
Cansu TÜRKSEVER, Gökhan OFLAZ

Mesleki Etkinlik: Kitapla Buluşma **32**
Caner YAVUZ

Proje Tanıtımı: Nar Taneleri: Güçlü Genç Kadınlar Mutlu Yarınlar Projesi **33**
Gül ERDOST, Gürkan ÖZKAN, Aysun SAYIN

Proje Tanıtımı: Triangle Net: Yaşlı Hakları ve Yaşlı Bakım Elemanları Eğitimi Projesi **38**
Bülent KARAKUŞ

Sosyal Politika ve Sosyal Çalışma Üzerine: Doç.Dr. Emrah AKBAŞ ile Bir Söyleşi **40**
Aziz ŞEKER

Kitap Tanıtımı **46**
Burcu HATİBOĞLU EREN

Kitap Değerlendirmesi **47**
AZİZ ŞEKER

Kitap Değerlendirmesi **55**
Emrah APAK

Yüksek Lisans/Doktora Tez Özetleri **60**

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Faaliyet Raporu **62**
SOSYAL HİZMET UZMANLARI DERNEĞİ GENEL MERKEZİ

Sosyal Hizmet Disiplininde İhmal Edilmiş Bir Kavram Olarak Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sürdürülebilirlik

Ural NADİR•

Sürdürülebilirlik Kavramı [1]

Sürdürülebilirlik kavramı özellikle teknolojik gelişmelerin hızla arttığı küresel dünyamızda sıklıkla karşımıza çıkan bir kavramdır. Kısaca, günümüz insanının yaşaması için gereken kaynakların temin edilmesi sırasında gelecek kuşakların da düşünülerek hareket edilmesi ve denge konumunun bozulmaması sürdürülebilirliğin en temel tanımı olarak kabul edilebilir. Doğru (2009) sürdürülebilirlik kavramını açıklarken kaynakların bugünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek kuşakların da ihmal edilmemesi, göz önünde bulundurulması olarak formüle etmiştir. Sürdürülebilirlik kavramı özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısında daha fazla gündeme gelmeye başlamış bir kavramdır. Sürdürülebilirlik kavramı üzerinde yapılan çalışmalar yukarıda genel bir tanımını verdiğimiz sürdürülebilirliğin üç farklı ayak üzerinden tartışılabileceğini ve bu üçayağın birden iyi işlemesi ile gerçek bir sürdürülebilirlikten bahsedebileceğimizi göstermektedir. Tartışmamızın temelinde her ne kadar da Sosyal Sürdürülebilirlik kavramı üzerinde duracaksak da sürdürülebilirlik kavramı içerisinde önemle tartışılan diğer iki kavramdan da bahsetmek gerekmektedir. Bunlar ekonomik ve ekolojik sürdürülebilirlik kavramlarıdır.

Ekonomik sürdürülebilirlik denildiği zaman özellikle ekonomik kaynakların gelecek kuşakların kullanımının da dikkate alınarak dengeli ve optimal bir biçimde kullanılması ve bunun için kullanılan çeşitli stratejiler akla gelmektedir. Bir diğer kavram olan ekolojik sürdürülebilirlik kavramı da doğaya işaret etmekte ve doğal kaynakların kullanımında (tüm karar alma ve eylem süreçlerinde) doğanın dengesini koruyacak şekilde hareket etmeye vurgu yapmaktadır.

Sosyal Sürdürülebilirlik

Sosyal sürdürülebilirlik ise diğer iki kavramdan daha sonra tartışılmaya başlanmış, fakat sürdürülebilir bir dünya açısından oldukça önemli görülen sürdürülebilirliğin üçayağından sonuncusudur. Sosyal sürdürülebilirlik denildiğinde ise temel olarak toplumdaki tüm bireylerin eğitim, sağlık gibi temel haklarına ulaşabilmesi, insanlar arasında ayırımcılık ve dışlayıcı politika ve uygulamalarla mücadele edilmesi, toplumda kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler, yoksullar gibi dezavantajlı gruplar başta olmak üzere tüm insanların haklarının tanıması ve bu haklara saygı gösterilmesinden söz edilmektedir. Nasıl ki çevre açısından çeşitlilik ve türlerin korunumu ekolojik sürdürülebilirlik açısından önemliyse, insanlar arasındaki bireysel ve kültürel farklılıkların korunması da bulunmaktadır (UNESCO, 2001). Yine Doğru (2009) sosyal sürdürülebilirliğin hedeflerinden bahsederken eğitim ve sağlık hakkından, dışlayıcı politikalarla mücadele edilmesi gerekliliğinden, kadınlar, çocuklar, yaslılar, engelliler ve yoksullar gibi dezavantajlı grupların hakları için mücadele etmekten bahsetmektedir. Şekil 1'de Sosyal, Ekonomik ve Ekolojik sürdürülebilirlik ilişkisi daha net görülebilir.

Şekil 1. Sürdürülebilirliğin Üç Çerçevesi

• Öğr.Gör., Başkent Üniversitesi SBF Sosyal Hizmet Bölümü

[1] Bu yazıda son yıllarda çokça gündemde olan sürdürülebilirlik kavramı ve özellikle onun en önemli ayaklarından birisi olan sosyal sürdürülebilirlikten ve sosyal sürdürülebilirliği sağlamada sosyal hizmet mesleğinin rolünden bahsedilecektir. Yazının bu konuda detaylı bir ders notu gibi algılanmaması bunun yerine eğer olursa bir tartışma çağrısı gibi işlev görmesi yazarı çok daha mutlu edecektir.

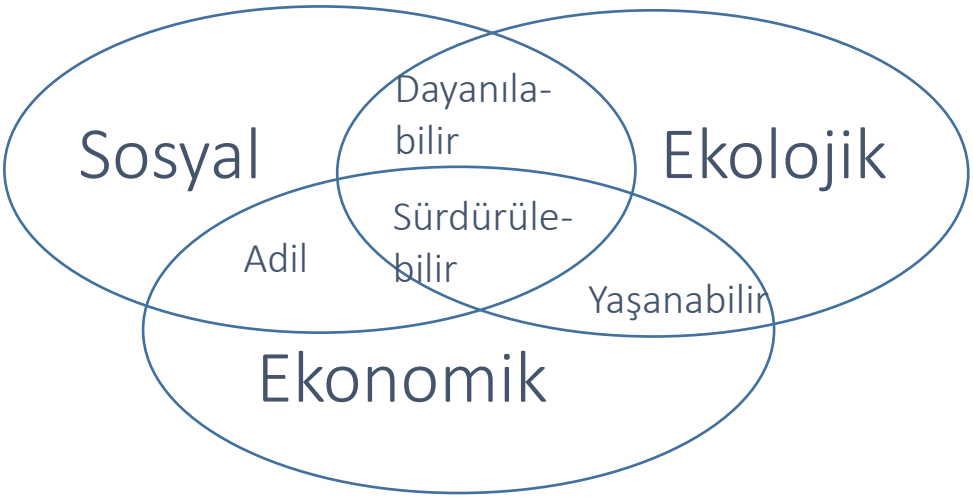

Doğru (2009) sürdürülebilirlik hakkında "Sürdürülebilir gelişmenin sosyal ve kültürel boyutu, sürdürülebilir insani gelişmeyi hedefleyerek ekonomik büyüme hedeflerine çevresel ve sosyal-insani boyutların da entegre edilmesiyle sağlanır. Dengeli ve gerçekçi bir sürdürülebilir gelişme hedefinde insanın yaşam kalitesinin arttırılması da yer almalıdır çünkü sosyal eşitlik ve refahın sağlanamadığı, insan kaynaklarının geliştirilemediği ve toplumsal katılımın sağlanamadığı ekonomik ve çevresel projeler başarılı ve sürdürülebilir olamaz" diyerek aslında yukarıdaki tabloda görünenleri güzelce özetlemiştir.

McKenzie (2004) sosyal sürdürülebilirliği toplum içerisinde yaşam kalitesini arttıran durumlar ve bunu başarabilmek için gerekli süreçler olarak tanımlamıştır. McKenzie'ye (2004) göre böylesi bir durumun göstergeleri veya sürdürülebilirlik için mücadele edilmesi gereken hedefler şunlardır:

- Sağlık, eğitim, ulaşım, barınma gibi anahtar rolde olan hizmetlere eşit erişim.
- Kuşaklar arası eşitlik, yani şimdi yaşayan bizlerin kaynak kullanımı konusunda sonraki kuşakları düşünerek hareket etmesi.
- Kültürel farklılıkların korunması ve desteklenmesi ve talep halinde entegrasyon için çaba gösterilmesi.
- Vatandaşların merkezi ve yerel düzeylerde politikaya katılımının sadece seçim düzeyinde sınırlı tutulmaması.
- Sosyal sürdürülebilirliğe dair farkındalığın kuşaklar arası geçişinin sağlanabilmesi ve bunun toplumsal bir sorumluluk olarak hissedilmesi.
- Toplumun güçlü yanlarını ve ihtiyaçlarını ifade edebilmesi için mekanizmalar oluşturulması, toplumsak eylemlere alan açılması ve bunun için politik savunuculuk yapılması.

Hodgson (2008) sosyal sürdürülebilirliği tanımlarken ve sosyal sürdürülebilirlik değerlendirilmesinin nasıl yapılabileceğini tartışırken beş temel özellikten bahsetmiştir. Bunlar eşitlik, farklılık, demokrasi - yönetişim, yaşam kalitesi ve karşılıklı bağlılık kavramlarıdır. Eşitlik bir toplumun özellikle dezavantajlı bireylerine kadar tüm bireylerine fırsat ve hizmetlerden eşit yararlanma hakkını ifade etmektedir. Farklılık, toplum içerisindeki farklılıkların desteklenmesi anlamına gelirken karşılıklı bağlılıkla ifade edilen toplumun içindeki bireyler ve yapıların resmi, gayri resmi ve kurumsal düzeyde birbirine bağlılığıdır. Yaşam kalitesi ifadesi toplumun tüm bireylerinin ihtiyaçlarını eşit bir biçimde karşılaması ve

yaşam kalitelerinin birey, grup ve toplum düzeyinde geliştirilmesini vurgularken demokrasi – yönetişim ifadesi ile de Hodgson (2008) tarafından açık ve hesap verilebilir bir yönetim anlayışı ifade edilmektedir.

Sosyal Hizmet ve Sosyal Sürdürülebilirlik İlişkisi

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federsyonu'nun (IFSW) 2014 yılında yaptığı sosyal hizmet tanımı şu şekildedir "Sosyal hizmet, sosyal değişimi ve gelişimi, toplumsal bağlılığı destekleyen, insanları yetkilendiren ve özgürleştiren uygulamaya dayalı meslek ve bir akademik disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, müşterek sorumluluk ve farklılıklara saygı sosyal hizmetin merkezindedir. Sosyal hizmet teorileri, sosyal bilimler, beşeri bilimler ve yerel bilgi ile desteklenir, sosyal hizmet yaşam zorlukları ile baş etme ve iyilik halini geliştirmede yapılar ve insanlarla yürütülmektedir" (http://www.psikososyalhizmet.com/#1). Bu tanımdan yaklaşık olarak 13 yıl önce yine federasyon tarafından yapılan bir önceki sosyal hizmet tanımı ise "Sosyal hizmet, bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumun iyilik halini artırmak için sosyal değişime, insan ilişkilerinde sorun çözmeye, güçlenmeye ve özgürleşmeye katkı sağlayan bir meslektir. Sosyal hizmet, insan davranışı ve sosyal sistem kuramlarında yararlanarak, insanların çevreleriyle etkileşim kurdukları noktalara müdahale eder. Sosyal hizmette insan hakları ilkeleri ve sosyal adalet temeldir" şeklindedir (IFSW 2001).

Her iki tanıma da bakıldığında bir akademik disiplin ve uygulamalı bir meslek olan sosyal hizmetin özündeki insan hakları ve sosyal adalet vurgusu kolaylıkla görülebilmektedir. Tüm bunlarla birlikte özellikle yeni tanımdaki farklılıklara saygı vurgusu özel bir önemdedir.

Tam bu noktada buraya kadar sosyal sürdürülebilirliğin bahsi geçen temel ilkelerini düşündüğümüzde her iki kavramın nasıl iç içe geçtiğini görmek oldukça mümkündür. Günümüzde yapılan tüm sürdürülebilirlik tartışmaları içerisinde ve özellikle sosyal sürdürülebilirlik kavramı öne geldiğinde sosyal hizmet bir meslek olarak da bir akademik disiplin olarak da en fazla söz sahibi olması gereken alanlardan veya disiplinlerden birisidir. Bunu sonraki bölümlerde biraz daha ayrıntılandıracağız.

Sosyal Politikalardaki Dönüşüm, Sosyal Sürdürülebilirlik ve Sosyal Hizmet

Sosyal devlet en geniş ifadesi ile "devletin sosyal barışı ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyal ve ekonomik hayata aktif müdahalesini gerekli ve meşru gören devlet anlayışıdır" şeklinde tanımlanabilir. Kavramın ilk ortaya atıldığından bu güne bir dizi değişimle birlikte anıldığı ortadadır. Sosyal devlet kavramının geçirmiş olduğu değişim ve gelişimleri şu şekilde sınıflandırmak mümkündür: "1880 öncesi paternalist anlayışın etkin olduğu dönem; çalışanların finansmana zorunlu olarak katıldıkları ve sosyal sigorta kurumlarının koruması altında oldukları 1880-1945 yılları arası sanayileşme dönemi; sosyal devlet fonksiyonunu yerine getiren kurumların genişlediği, gelirin devamlılığı ve yaşam standardının yükseltilmesi amacı güden, altın çağ olarak nitelendirilen 1945-1975 dönemi ile yeniden yapılandırma arayışlarının başladığı dönem olan 1975 sonrası kriz dönemi" (Çağlar, 2011). Nadir (2011) 1975 sonrasını dönemi "Bu 1975 sonrasındaki kriz, zaman içerisinde giderek daha da ileri boyuta varmış ve günümüzde had safhaya ulaşmıştır demek yanlış olmayacaktır. Diğer bir deyişle, özellikle günümüzde küreselleşmenin yarattığı değişim ve dönüşümlerin bu belirtilen dönemlere kıyasla sosyal devlet algısında çok ciddi farklılıklar yaratmış olduğunu söylemek olanaklıdır. Günümüz devletlerinin pek çoğunda ortak sorun olarak karşımıza çıkan bütçe açıkları, giderek artan işsizlik ve kamu harcamaları iktidarların gözlerini devletlerin sosyal yönüne diktiklerini ve öncelikle bu alanda kısıtlamalara gittiklerini göstermiştir. Bu durum da, sosyal hizmetlerde yeni kısıtlama ve arayışlara gidilmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır" şeklinde değerlendirmektedir.

Günümüzde sosyal hizmetlerin ve yukarıda kısmen nasıl iç içe kavramlar olduğunu ifade ettiğimiz sosyal sürdürülebilirliğin de karşı karşıya olduğu en önemli meydan okumalardan birisi de özellikle Avrupa'da başlayan ve 2002 yılında AKP hükümetinin başa gelmesi ile doruk

noktaya çıkan yeni kamu yönetimi düzenlemelerdir. Bu düzenlemeler çoğunlukla devletin küçülmesi gerektiğini savunan, yerelleştirmeci ve özelleştirmeci politikalardır. 1980'li yıllarda sosyal devletin ölüm haberini vermek her ne kadar dönemin başbakanı Turgut Özal'a düşse de cenazesinin AKP hükümetleri tarafından kaldırıldığını söylemek yanlış olmaz.

Sosyal hizmet ve sosyal politikalar açısından ele aldığımızda 08.06.2011 tarihinde çıkartılan bir kanun hükmünde kararname ile kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bu dönüşüm içerisinde önemli bir yer tutacaktır.

Çetin de (2011) küreselleşme ve sosyal hizmet yönetimi üzerinde yaptığı bir değerlendirmede değişen politikalarla birlikte şu sonuçlara ulaşmıştır: Çetin'e göre Türkiye'de sosyal hizmet yönetiminde;

- "Devlet"ten (Kamudan) "Piyasa"ya, "Aile"ye, ve "Sivil Toplum Örgütleri"ne,
- "Merkezi yönetim"den, "yerinden yönetime",
- "Yönetim"den, "Yönetişim"e,
- Çalışanlar açısından "Statü hukuku"ndan, "Sözleşmeli hukuka",
- "Sosyal hizmet"ten, "Sosyal yardım"a
- "Kurum bakımı"ndan, "yerinde hizmet" modeline,
- Tedavi edici hizmetlerden, koruyucu-önleyici hizmetlere, doğru bir eğilim, bir dönüşüm yaşanmaktadır.

Bu tespitler arasında özellikle sosyal hizmetin piyasaya açılması, devlet elinde kalan sosyal hizmete dair belki de tek gücün sosyal yardımlarla sınırlandırılması, merkezi yönetimlerden yerelleşmeye doğru yapılan vurgu oldukça önemlidir. Bu açıdan bakıldığında sadece parası olanların hizmete ulaşmasının sonuçları ile sürdürülebilirlik hedeflerinin kesinlikle yan yana gelemeyeceği, tam tersi böylesi bir gelişmenin bütün sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşımı engelleyeceğini görmek gerekmektedir.

Sadece özelleşme değil bu açıdan bakıldığında yerel yönetimlere yapılacak bir devir de hak temelli bir sosyal hizmetin yürütülmesi, standartların sağlanabilmesi ve nihayetinde sürdürülebilirliğin en önemli ayaklarından birisi olan sosyal sürdürülebilirliğin hayata geçirilebilmesi açısından çok büyük sorunları da yanında getirecektir. Özellikle belediyelerin siyasi yapıları, sivil toplum kuruluşlarının ülkemizdeki durumları göz önüne alındığında böylesi bir hamlenin hizmet sunumunu tamamen belediye başkanlarının inisiyatiflerine veya bu işlerle ilgilenen STK'ların duruşlarına bırakacağı oldukça açıktır.

Yukarıda verdiğimiz birkaç tartışma notu (alıntı) bile eğer bir sosyal sürdürülebilirlikten bahsedeceksek bunun sadece ve sadece etkin ve hak temelli bir sosyal hizmet ağının hayata geçirilmesi ile olabileceğini açıklıkla ortaya koymaktadır.

Sosyal Hizmet Eğitimi ve Sürdürülebilirlik

Sosyal hizmet dediğimiz noktada elbette ki sosyal hizmet eğitiminden söz etmeden geçmek mümkün değildir. Yukarıda saydığımız tüm hedeflerin (gerek sosyal hizmet gerekse de sosyal sürdürülebilirlik açısından) gerçekleştirilebilmesi için sosyal hizmet uzmanlarına büyük görev düşmektedir. Bunun da en önemli sağlayıcısı tartışmasız sosyal hizmet uzmanlarının eğitimlerini gördüğü sosyal hizmet okullarıdır.

Bellinger ve Ford (2011) İngiltere'deki sosyal hizmet müfredatına baktıklarında sürdürülebilirlik gibi bir kavramın – söylemin yokluğundan, eğitim içerisinde sosyal adalet, iklim değişikliği, kolektif çalışma gibi kavramlara yapılan eksik vurgudan bahsetmişlerdir. Yine aynı araştırmacılar sosyal hizmet eğitimi içerisinde sürdürülebilirlik için eğitim (sürdürülebilirlik eğitimi yerine) ortaya atmışlar ve böylesi bir eğitimin parçalarını şu şekilde ortaya koymuşlardır:

- Eleştirel düşünme ve yaratıcılığın öğretilmesi
- Kimlikler arasındaki (hizmet alan / sunan, akademik kimlikler, disiplinler gibi) farklılıkların kırılması
- İnsan ilişkilerine odaklanılması
- Öğrencinin bir kaynak olarak ele alınması
- Sosyal adalete odaklanılması ve uzun vadeli bir düşünce
- Toplumun güçlü yanlarını temel alan küresel bir bilinç

Bununla birlikte Brennan ve Ossowski (2011) aynı ihtiyacı hissederek Portland Devlet Üniversitesinde toplumsal, bölgeseli ulusal ve küresel düzeyde sürdürülebilirliği başarmak için sosyal hizmetin profesyonel rolünü incelemek için multidisipliner bir yaklaşımla ve sürdürülebilirliğin her üçayağını da hesaba katan bir dersi (sosyal hizmet ve sürdürülebilirlik) müfredatlarına eklemişlerdir. Dersin izlencesi Tablo 1. de görülebilir. Araştırmacılar dersin çıktılarını tartışırken aynı zamanda da sosyal hizmet literatürü içerisindeki sürdürülebilirlik vurgusu eksiğine özellikle dikkat çekmişlerdir.

Tam da bu noktada ülkemiz üniversitelerindeki sosyal hizmet eğitimine odaklandığımızda eğitim içeriğindeki sürdürülebilirlik vurgusunun eksikliğini görmek üzücüdür. Her ne kadar eğitim müfredatı yukarıda daha detaylıca tartıştığımız şekilde sürdürülebilirlik (özellikle sosyal sürdürülebilirlik) kavramlarının çokça kullanıldığı, fakat başlı başına sürdürülebilirlik ile ilişki kurulmadan, bir şekilde yapılandırılmaya çalışsa da, birçok sosyal hizmet öğrencisinin, hatta sosyal hizmet uzmanının sürdürülebilirlikten habersiz bir biçimde mikro düzey uygulamalarla eğitim veya mesleğini yürütmeye çalıştığı ortadadır.

Tablo 1. Sosyal Hizmet ve Sürdürülebilirlik Ders Müfredatı

1. İklim değişikliğine ve çevresel sorunlara mikro, mezzo ve makro uygulamalarla bağlantılı olarak giriş.
2. Bireyler, gruplar ve toplumlar için ekolojik, ekonomik ve sosyal adalet.
3. Sürdürülebilir Kalkınma ve Sosyal Hizmet
4. Uluslararası ve küresel bağlam
5. Risk altındaki gruplar ve sürdürülebilirlik.
6. Toplum düzeyinde sürdürülebilirlik için çalışmak
7. Güçlendirici işbirlikleri yaratmak
8. Sürdürülebilirlik ve Sosyal hizmet etiği
9. Kuram ve uygulamada sürdürülebilirlik ve sosyal hizmete yeniden bakmak

Kaynak: Brennan ve Ossowski (2011) http://www.pdx.edu/sites/www.pdx.edu.social-sustainability/files/CBP%20sustainability%20presentation%202011_6_1_11jdo.pdf

Sonuç ve Öneriler

Hemen yazının girişinde de ifade edildiği gibi sürdürülebilirlik kavramı son elli yıllık bir dönemde sıklıkla dile getirilen, tartışılan en önemli kavramlardan birisidir. Bu kavramın özellikle sosyal bilimler içerisinde kendisine fazlaca yer bulduğu fakat sosyal hizmet literatüründe kendisine hak ettiği yeri bulamadığı da ortadadır. Özellikle sosyal hizmet okullarında gerek akademik üretim, gerekse de dersler içerisinde sürdürülebilirlik kavramı neredeyse hiç geçmemektedir. Oysa ki mikro, mezzo ve makro uygulamaların tamamında ve sosyal hizmetin özünde yatan tüm değerler ile sürdürülebilirlik kalkınmanın tüm talepleri iç içe geçmiş iki halka gibidir ve açıktır ki sosyal hizmet olmadan sürdürülebilirlikten bahsetmek kavramın içini tamamen boşaltmaktır.

Bu noktada bu kısa tartışma yazısı belki de konuya dair yazılmış Türkçe sadece birkaç makaleden (Özmete, 2010 gibi) sonra bir yeniden hatırlatma yazısı gibi düşünülebilir ve sürdürülebilirlik perspektifinden bu yazının doğal olarak eksik bıraktığı sosyal hizmet eğitiminden yönetimine kadar birçok sosyal hizmet alanına dair bakış açısı genişletilebilir. Bu alanlarda özel olarak sürdürülebilirlik ile ilişkilendirilmiş çalışmalar bundan sonrası için zengin bir veri kaynağı oluşturabilir.

Kaynakça

Berlinger, A., Ford, D. (2011). What has sustainability got to do with social work. https://cdn.auckland.ac.nz/assets/education/about/schools/chsswk/docs/what-has-sustainability-got-to-do-with-social-work.pdf

Brennan, E., M., ve Ossowski, J., D. (2011). Using Community Project to Learn About Sustainability: A Transformative Learning Experience.Community Based Practice Conference. Portland. Oregon. http://www.pdx.edu/sites/www.pdx.edu.social-sustainability/files/CBP%20sustainability%20presentation%202011_6_1_11jdo.pdf

Çağlar, T. (2011). Almanya'da Sosyal Hizmet Yönetimi Üzerine Bir Değerlendirme. Basılmamış Doktora Çalışması

Çetin. H. (2011). Küreselleşmenin Sosyal Hizmetlere Yansıması. SHÇEK Örneği. Basılmamış Doktora Çalışması.

Doğru, D. (2009). Sürdürülebilir Gelişmenin Sosyal Boyutuna Bir Katkı: Toplumsal Fayda İçin Mimarlık. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Hodgson, N. (2008). Social Sustainability Assessment Framework. Sustainability Assessment Symposium. http://integral-sustainability.net/wp-content/uploads/sas4-2-hodgson.pdf
http://www.psikososyalhizmet.com/#1

IFSW (2014). Global Definition Of Social Work. http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work

McKEnzie, S. (2004). Social Sustainability: Towards Some Definition. Hawke Research Institute University of South Australia Magill, South Australia

Nadir, U. (2011). Avrupa Birliği Ülkelerinde Sosyal Politikaların Gelişimi ve Türkiye'de Sosyal Politika. Sosyal Hizmetlerde Dönüşüm. ATAUM 50. Dönem AB Temel Eğitim Kursu.Yayımlanmamış Bitirme Ödevi.

Özmete, E. (2010). Sosyal Hizmette Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışı: Kavramsal Analiz. Aile ve Toplum, 22, 79-90.

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) (2001). Universal Declaration on Cultural Diversity.

Çalışma Yaşamında Yeni Bir Hak Arayışı: Mesai Sonrası İletişim Araçlarına Bağlanmama Hakkı

Cafer ASAN•

Çalışma yaşamı, haklar, sorumluluklar denklemi içerisinde formüle edilebilecek bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Hiç kuşkusuz haklar ve sorumluluklar formülü çalışanlar için geçerli olduğu kadar işverenler için de geçerlidir. Yani karşılıklı bir ilişkiden, bir hukuktan bahsedilmektedir. İnsan hakları alanındaki gelişmeler çalışma yaşamını da etkilemektedir. Çağımızda kurumlar için etkililik ve verimlilik kavramları giderek önemi artan kavramlardır. Kurumların etkililiği ve verimliği içinse en önemli faktör insan kaynağıdır. Bu çalışmada genel çalışma yaşamı özelde ise sosyal hizmetler alanı içerisinde kurumsal stres faktörü olarak mesai saatleri dışında e-posta ve akıllı telefon gibi modern iletişim teknolojileri aracılığıyla çalışanlara ulaşılmasının insan hakları ve stres oluşturma etkisi üzerinde durulacaktır.

Günümüzde iletişim olanaklarının artması, rekabetçi piyasa koşulları, neoliberal politikalar çalışanlar üzerinde yıkıcı etkiler yaratmaya başlamıştır. Akıllı telefonlar ve e posta uygulamaları her an hazır işgücü sonucunu doğurmaktadır. Bu durum çalışanlar üzerinde stres yaratmaktadır. Medyaya yansıyan bir habere göre Almanya Çalışma Bakanlığı; ruhsal hastalıklardaki artışla, çalışanlardan sürekli erişilebilir olmasının beklenmesi arasında inkâr edilemez bir bağ bulunduğu görüşündedir. Medyada yer alan bir haberine göre Almanya Çalışma Bakanlığı, 2014 yılı içerisinde iş bağlantılı stresin psikolojik ve ekonomik etkileri üzerine bir araştırma başlatmış olup sonuçları 2016'da açıklanacak olan araştırmanın, mesai dışı e-postalara karşı çıkartılması öngörülen yasanın dayanağı olması beklenilmektedir.

Batı dünyasında çalışanlara, işverenler tarafından mesai saatleri dışında iletişim araçlarıyla kendileriyle bağlantı kurma girişimleri karşısında, iletişim araçlarına bağlanmama hakkının işverenler tarafından tanınmasına yönelik fikri ve eylemsel eğilimler olduğu görülmektedir. Bu durum, çalışanlar için hak olduğu kadar şirketler için de uzun vadede insan kaynağını koruma ve geliştirme, dolayısıyla verimi artırma anlamına geldiği yeni yeni anlaşılmaya başlanılmıştır. Akıl ve ruh sağlığının korunması, kurumsal stresin önlenmesi veya yönetilmesi bakımından bu yeni anlayış anti-stres konusundaki yasal düzenleme gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yine medyadan edinilen bilgilere göre Batı dünyasında bazı büyük firmalar, çalışanlarıyla mesai sonrası e-posta veya akıllı telefon gibi modern iletişim araçlarıyla iletişim kurulmasını yasaklamıştır. Her an işyerinde işle ilgili bilgilendirilme veya işe çağrılma korkusu taşıyan çalışanın ruhsal sorunlarının ortaya çıkmasının yanında kişilerde var olan ruhsal sorunlarda alevlenme/belirtilerin şiddetlenmesi gibi sorunların da ortaya çıkmasından bahsetmek abartılı olmayacaktır. Öte yandan sözleşmeyle veya yasal düzenlemeyle belirlenmiş çalışma saatleri dışındaki zamanın kişinin kendisine ait olduğu ve dolayısıyla bu alana tecavüz edilmesinin bir insan hakkı ihlali olduğu pekala ileri sürülebilir. İş ilişkisi insanın tüm zaman dilimini kapsayan bir ilişki olamaz. Zira insanın çalışma hakkının yanında dinlenme veya diğer sosyal hakları da bulunmaktadır. Çalışanlar için mesai saatleri dışında her an çalışmaya hazır bir işgücü olarak beklemek bile tek başına olumsuz bir stresördür.

Ülkemizde kamu yönetiminde yönetim sorunu, başka bir ifadeyle liyakatli yönetici sorunu olduğu bilinmektedir. Bu sorunun sosyal hizmetler sektöründe daha da ağır bir şekilde kendisini gösterdiğini iddia etmek yanlış olmayacaktır. Özel ihtisas gerektiren bir alanda gerek alan bilgisi gerekse yönetim bilgi ve becerisine yeterince sahip olmayan idareciler tarafından ortaya konulan uygulamalar pek çok yeni sorunun da oluşmasına sebebiyet vermektedir. Hizmetleri iş olarak görme, mesleki yetkinliklere önem vermeme anlayışı içerisinde sektörün klasik yönetim anlayışıyla yönetilmeye çalışılması başta alanın başat elemanları olan sosyal hizmet uzmanları olmak üzere tüm çalışanlar üzerinde stres ve tükenmişlik gibi pek çok sorunu ortaya çıkartmaktadır. Yönetimsel yanlışlıklar, çalışanlar

• Sosyal Hizmet Uzmanı, Kamu Yönetimi Bilim Uzmanı

üzerinde çeşitli sorunlar ortaya çıkarmasının yanı sıra kurumsal etkililik ve verimliliğin de azalmasına yol açmaktadır.

Sosyal hizmetler sektöründe; akıllı telefon diye tarif edilen yaygın kullanılan adlandırmayla cep telefonları vasıtasıyla idareciler tarafından çalışanlarla mesai saatleri dışında iletişim kurulması, hatta kişinin izni olmadan cep telefonlarının müracaatçılar da dahil olmak üzere üçüncü kişilere verilmesi önemli bir haksızlık ve hukuksuzluk sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Mesai saatleri dışında çalışanlara ulaşan üçüncü kişiler, gerek işle ilgili gerekse taciz ve tehdit gibi yollarla çalışanı rahatsız edebilmektedirler. Sadece bilgi alma, danışma amaçlı dahi olsa çalışanın izni olmadan mesai saatleri dışında müracaatçı veya diğer kişilerce aranılması özel hayatına müdahale değil midir? Çalışana ait özel telefon numarası sanki kamuya veya çalıştığı işyerine ait, mesaiye bağlı olmaksızın hizmet vermek üzere görevlendirilen memurlara tahsis edilmiş bir numara muamelesi yapılarak paylaşılması ya da olağanüstü durumlar haricinde işyerleriyle ilgili olağan konularda kendileriyle iletişim kurulması, kendilerinden iş istenilmesi hukuka ve insan haklarına aykırılık teşkil etmektedir. Elbette çalışan kendisinin her zaman aranılabileceğine ilişkin yazılı veya sözlü bir beyanda bulunmuşsa o halde ortada bir hukuksuzluktan bahsetme olanağı kalmamaktadır. Ancak uygulamada bilinmektedir ki, gerek işini kaybetme veya mobbinge (işyerinde psikolojik tacize) uğrama kaygıları gerekse ilerleme ve kariyer yapma olanaklarının olumsuz etkilenmesine ilişkin kaygıları nedeniyle çalışanlar, pasif davranmaya, boyun eğmeye, durumu kabullenmeye yönelmektedirler. Konuyu ilginç kılan bir başka boyut da bu durumu işverenlerin veya kamu yöneticilerinin olağan bir durummuş gibi görmeleri, tutum ve davranışlarının da bu yönde olmasıdır. Hatta son zamanlarda kutsanan bir değer olarak "*fedakârlık*" kavramı çalışma yaşamında sıklıkla karşılaşılan bir kavram oldu. Sosyal hizmetler gibi profesyonel uygulama ve çalışmaları bile iyilikseverlik, dini duyguların, inançların tatmini gibi gören anlayışın bu tutum ve davranışı kendi içinde tutarlı olarak değerlendirilebilir. Ancak bu durumun gerçeklerle ve insan haklarıyla uyumlu olduğundan bahsedilemez. Her nedense fedakârlık düşük ücretlerle çalışan personelden beklenir de işverenden beklenmez. Sanki çalışan işverenden daha güçlü, daha zenginmiş gibi. Kişiler için sosyal bir ihtiyaç olan çalışma aynı zamanda bir haktır da. Ancak bu hakkın kullanımı yasal zeminde kuralları belirlenmiş ve çalışanların sağlıklarını bozmayacak koşullarda kullanılması gerekmektedir. Karmaşık bir varlık olan insanın çalışma ihtiyacını giderirken veya bu hakkını kullanılırken aynı zamanda bireysel ve sosyal yaşamında kendi istek ve beklentilerine uygun başka ihtiyaçlarını da karşılama hakkı bulunmaktadır. Kişilerin iş ilişkisiyle bağlandığı kurumlara/işyerlerine kendisini vakfetmeleri beklenemez.

Son tahlilde

Çağımızın karmaşık düzeni içerisinde çalışma yaşamında stres faktörlerinde de bir artış ve farklılaşma olduğu görülmektedir. Bu farklılıklardan biri de akıllı telefon ve e-posta gibi çağımızın iletişim araçları yoluyla çalışanların işverenler veya kamu yöneticileri tarafından mesai saatleri dışında kendileriyle iletişim kurulması ve işle ilgili bağlantılı süreçlere dolaylı veya dolaysız olarak dahil edilmeleridir. Her ne kadar konuyla ilgili bilimsel araştırma/lar yapılmasına gereksinim duyulmakla birlikte bugüne kadar ki bilimsel bilgiler ışığında; çalışanlardan sürekli erişilebilir olmalarının beklenilmesi ile ruhsal hastalıkların artması arasında kuvvetli bağ olduğundan söz edilebilir. Bu durum aynı zamanda çalışanların sömürülmesi olarak da değerlendirilebilir. Neoliberal politikalar bu durumu dayatmasına karşın Batı dünyasında insan hakları alanındaki gelişmeler ve anlayışlar doğrultusunda çalışma yaşamında her an erişilebilir durumda olmanın çalışanlar üzerinde strese yol açtığı ortaya konulmuştur. Çalışma yaşamından kaynaklanan stresle ruhsal bozukluklara yakalanma arasındaki ilişkinin varlığını ortaya koyan bilimsel görüşler hükümetleri ve işverenleri yeni düzenlemeler oluşturmaya zorlamaktadır. Bazı şirketler, mesai sonrası çalışanlarına e-posta veya akıllı telefonlar aracılığıyla iletişim kurulmasını yasaklamıştır. Almanya'da olduğu gibi Batı ülkelerindeki bazı hükümetler tarafından anti-stres yasası çalışmalarına başlanılmış olup bu kapsamda işverenler veya kamu idareleri tarafından olağanüstü haller haricinde mesai saatleri dışında çalışanlara modern iletişim araçlarıyla ulaşılmasını yasaklama yoluna doğru

gidilmektedir.

Ülkemizde ise durum hiç de iç açıcı gözükmemektedir. Özel sektörde işsizliğin yüksekliği de tehdit unsuru olarak gösterilip çalışanlara her an erişilebilmekte, ya işyeri dışında, bulundukları ortamda ya da işyerine gelerek çalışmaları kendilerinden beklenilmektedir. Aynı şekilde genelde kamu özelde ise sosyal hizmetler sektöründe olağanüstü haller dışında, mesai saatleri haricinde personelle iletişim kurma ve kendilerinden iş bekleme, işe çağırma gibi uygulamaların yanı sıra özel cep telefonlarının numaralarının personelin izni olmaksızın, hatta personele bilgi dahi verilmeksizin müracaatçılar da dahil üçüncü kişilere verilmesi sorunu sıklıkla karşılaşılan ve bu alanda çalışanlar üzerinde stres yaratan diğer bir unsurdur. Zira kişiye ait özel telefon numarasının o kişinin izni dışında başkalarına verilmesi "*özel hayatın gizliliği*" ilkesiyle bağdaşmaz. Bu tip uygulamalar karşısında zaten stresli bir alanda görev yapan sosyal hizmet uzmanları ve diğer sosyal hizmetler çalışanları stresin yanında taciz, tehdit, hakaret gibi suçların mağduru konumuna gelebilmektedirler.

Genelde tüm çalışma yaşamında özelde ise kamuda ve kamunun bir sektörü olarak sosyal hizmetler alanında çalışanların ruh sağlıklarını korumak, yaşamın bir parçasını oluşturan kişilerin çalışma hakkını sağlıklı kullanımını sağlamak için olağanüstü haller dışında mesai saatleri haricinde çalışanlara e-posta veya akıllı telefonlarla ulaşılmasının yasaklanmasına ilişkin acilen hukuki düzenleme yapılmasına gereksinim duyulmaktadır. Koşulları belli sağlıklı ortamlarda çalışma hakkını kullanması gereken kişilerin bu haklarını kullanırken strese maruz bırakılmaları veya emeklerinin sömürülmesinin önüne geçilmelidir. Aksi halde işverenler ve yöneticiler tarafından sayıları fazla olan işsizler tehdit olarak kullanılıp çalışanların mesai sonrası çalışmaya zorlanmasının ve çalışanlarda stres ve strese bağlı ruhsal bozuklukların artmasının önüne geçilmesi zorlaşacaktır. Bu durum gerek kamu yararı ve gerekse kişinin hak ve özgürlükleri açısından acil hukuksal düzenleme bekleyen bir sorun olarak ortada durmaktadır.

Hollanda'da Yaşlı Hizmetleri: İnceleme Gezisi Notları*

Bülent KARAKUŞ**

Ankara'da yasayan yaslıların gençlerle etkileşime girerek, sosyal yaşama katılımlarının güçlendirilmesi, kuşak farkının azaltılarak, yaslıların toplumda daha aktif rol almalarının sağlanması ve gençlerin sosyal sorumluluk bilincinin gelişimine katkıda bulunmak amacıyla hazırlanan AYNA (Aktif Yaşam İçin Nesiller Arası Etkileşim) Projesi, aşağıda belirtilen tarafların katkılarıyla hazırlanarak, Ankara Kalkınma Ajansı 2012 Mali Destek Programları, Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı çerçevesinde 2013 yılında uygulamaya koyulmuştur.

Proje başvuru sahibi Sistem ve Jenerasyon Derneği (S&G), ortak kuruluş Hacettepe Üniversitesi Sosyal Sorumluluk Araştırma ve Uygulama Merkezi (HÜSSAM), iştirakçiler ise; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YASAM), Keçiören Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü, NIHA (Hollanda Yüksek Eğitim Enstitüsü) ve Altındağ Halk Eğitimi Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü olup; AYNA Projesi kapsamında Türkiye ve Hollanda'da yaşlılara ilişkin hizmetlerin yerinde görülmesi amacıyla saha ziyaretleri yapılması da öngörülmüştür.

Bu çerçevede öngörülen Hollanda saha ziyareti, proje ekibi tarafından 18-23 Eylül 2013 tarihlerinde Hollanda'da gerçekleştirilmiş olup Hollanda saha ziyaretlerinde edinilen bilgiler ve yapılan gözlemler aşağıdaki şekilde derlenmiştir:

1. Gün(18.09.2013): Hollanda'ya (Ankara'dan İstanbul ve Amsterdam aktarmalı HERTOGENBOSCH (DEN BOSCH) kentine) varış.

2. Gün(19.09.2013): Hollanda'da HERTOGENBOSCH(DEN BOSCH) kentinde bulunan ve sağlık/bakım alanında görev yapacak personel yetiştiren meslek okulu(lise ve yüksekokul arası) olan **"Koning Willem I College"** ziyaret edilmiştir.

Ziyarette E.M.P.M. (Berry) Tijsse Klasen (Nursing and Caring-Hemşirelik ve Bakım- bölümünde öğretmen - Hollanda sağlık alanında kayıtlı hemşire-registered-) ve Gerla van Vugt (Nursing and Caring, Hemşirelik ve Bakım bölümünde öğretmen - Hollanda sağlık alanında kayıtlı çocuk hemşiresi-registered-) ile görüşülerek okul ve Hollanda'daki sistem hakkında bilgi alınmıştır. Bu çerçevede okul gezdirilmiş ve tanıtıma yönelik sunum yapılmıştır. Buna göre; okul sağlık alanında hemşire ve hasta bakıcı olarak çalışanlara eğitim veren lise ve sonrası yüksekokul konumunda olup üniversite öncesi bir okuldur. Okulda 1250 öğretmen ve 13.000 öğrenci bulunmakta olup Hollanda'nın en iyi okullarından birisidir. Hollanda'da buna benzer 43 meslek okulu bulunmaktadır.

Okulda verilen eğitim süreci aşamalı olarak toplamda 5 yıllıktır. Başarılı olanlar sonraki yıl eğitimine geçmekte ve yapılan değerlendirmeyle üniversiteye devam edebilmektedir. İlk 2 yıldan sonra öğrenci devam etmeyebilmektedir.

Bu çerçevede;

•İlk 2 yılı bitirenler "Yardım edici/Yardımcı" unvanı,
•İlk 3 yılı bitirenler "Bakım Elemanı" unvanı,
•İlk 4 yılı bitirenler "Hemşire" unvanı,
•5 yılın tamamını bitirenler ise "Yüksek Hemşire" unvanı alarak, bu unvanlara uygun işlerde ve yetkilerle sağlık ve bakım alanında çalışmaktadırlar. Buna karşın Hollanda'da gençler yeterince bu alanı tercih etmediği için yaşlı bakım elemanı konusunda açık bulunmaktadır.

Hollanda'da yaşlı nüfus artmaktadır. Bu nedenle öncelikli sorun ve çalışma alanlarından biri alzheimer ve demans başta olmak üzere yaşlı

*AYNA Projesi Kitapçığı için hazırlanmıştır.

** Sosyal Hizmet Uzmanı SHUDER Genel Başkanı, AYNA Projesi ASPB Yürütücüsü

nüfus sorunudur. Eylül ayının son haftasında ülke genelinde bu konular işlenmektedir.

Öğrencilerin zorunlu stajlarının bir bölümü gündüzlü veya yatılı yaşlı bakım evlerinde/ merkezlerinde yaptırılmaktadır. Gençlerin staja katılımı için yönlendirme yapılmakta ve kuruluşlarca küçük hediyeler verilmesi sağlanmaktadır. Benzer bir staj dersi, Hollanda eğitim sistemine dahil diğer liselerde de bulunmaktadır. Bu çerçevede okulun öğrencileri Avrupa'nın değişik ülkelerine de 8 haftalığına staja gidebilmektedir. Ayrıca bakım elemanları, 5 yılda 1 değerlendirilerek yeterlilikleri incelenmektedir.

Hollanda'da AYNA Projesi'ne benzer olarak düşündükleri **"Op mijn stoep"** adındaki bir proje hakkında bilgi verilmiş ve projenin DVD'si hediye edilmiştir. Bu projede gençlerle yaşlıların nesiller arası dayanışmayı artırmak amacıyla bir araya gelmeleri amaçlanmaktadır. Proje içeriği bir dizi görüşme kaydından oluşmaktadır. Bunlara baktığımızda, birbirini hiç tanımayan genç ve yaşlılar bir araya gelerek bazı yarı yapılandırılmış görüşme soruları üzerinden sohbet etmektedirler (Bu kayıtlardan oluşan CD'ler hazırlanmış). Görüşme soruları iş ve aile yaşamı ile ilgilidir. Örneğin: "Benim yaşımda, nasıl bir evde yaşadın? Ne iş yapıyordun? Evde kaç kişiyle yaşadın? Yapmaktan hoşlandığın hobilerin nelerdi?" vb. Projeden sonra da bu yaşlı ve genç buluşmaları devam etmektedir.

Berry'nin bir başka çalışmasında da benzer bir yöntem ve başka sorularla görüşmeler yapılmış. Sorular: İlkokul yılların nasıldı? 2. Dünya savaşını nasıl yaşadın? Yetişkin yaşamında nerede ve nasıl yaşadın? Çekirdek aile mi geniş aile olarak mı yaşadın? gibi. Projede yaşlılardan eski fotoğraflar, eski kıyafetler, eski resimler göstermeleri de istenmiş.

Projede yapılan çalışmayla, yaşlılarla iletişim kurmanın en etkin yollarından birinin yaşlılara geçmişte neler yaptığının sorulması olduğunun görüldüğü ifade edilmiştir. Ayrıca eskiye dair kıyafet, eşya vb. araçlar da yaşlıları olumlu etkilediğinden yaşlı kuruluşlarına eski eşyaların konulmasının yararlı olacağı vurgulanmıştır.

İlk gün öğle arasında okulun yerleşkesinde bulunan ve tamamen okulun öğrencilerince işletilen **"MENSA"** isimli restaurantta okul öğretmenleriyle birlikte öğle yemeği yenilmiştir. Burada turizm, otelcilik, aşçılık vb. eğitim alan öğrencilere uygulama eğitimi de verilmiş olmaktadır. Mekanın öğrenciler tarafından gayet muntazam bir şekilde işletildiği gözlenmiş olup öğretmenler uzaktan koordinasyonu sağlamaktadır. Eğitim kapsamında uygulama çok önemsenmektedir.

Öğleden sonra Tilburg kentinden ekibimizle görüşmek üzere okula gelen Bekir AKDENİZ ile toplantı yapılmıştır. Kendisi Türkçe-Hollandaca öğretmeni olup Hollanda dil kurslarında, ilkokullarda Türkçe öğretmenliği yapmıştır ancak Hollanda hükümetinin okullarda Türkçe dersini kaldırması sonucu işsiz kalmıştır. Alzheimer vakfından yaşlılara yönelik eğitim almış ve Hollanda'da yaygın olan Alzheimer Tea-house'un benzerini Türklere yönelik kurmuşlar. Şu anda hem gönüllü eğitimler vermekte hem de Tillburg Yaşlılar Vakfı yönetim kurulunda görev yapmaktadır. Ayrıca "İkinci Bahar" isimli vakfın yönetim kurulundadır, İkinci Bahar Tillburg'da aynı apartmanda, ayrı evlerde yaşayan Türk yaşlıların yaşadığı bir yerdir. Bekir AKDENİZ'in çeşitli yerlerde Türk ailelere verdiği eğitimler arasında sağlık, Alzheimer ve aile içi şiddet gibi konular da bulunmaktadır. Bekir Akdeniz'e

Bekir AKDENİZ "Alzheimer Tea-house" faaliyetleri hakkında bilgi vermiştir. Bu çerçevede, 2 ayda bir, halk eğitim merkezi gibi uygun mekanlarda yapılan etkinliklerle, katılan ailelere uzman kişiler tarafından Alzheimer nedir, teşhis nasıl konulur, neler yapılmalıdır gibi bilgilerin verildiği ancak hastaların katılımının istenen düzeyde olmadığı ifade edilmiştir. Türk ailelerine yönelik Alzheimer hastalığına ilişkin bir CD hazırlandığı belirtilmiştir.

Alzheimer Tea-house; Alzheimer Cafe de denilen bu yapılar, Hollanda'da yaşlılık alanında yaygın bir örgütlenmedir. Bu çerçevede 6 ay gibi periyodlarla yapılan planlamalara uygun olarak, çeşitli mekanlarda alzheimer hastası gibi yaşlılar ile yakınlarına ve bakıcılarına, uzman personel tarafından Alzheimer konusunda yaşlıları ve ailelerini ilgilendiren konularda bilgiler verilmektedir. Programlar kısa tutulmakta olup örnek program şöyledir:

09:00 - 09:30 Çay
09:30 - 10:00 Uzman Sunumu/Anlatımı
10:00 - 10:30 Mola (İkramlar/Müzik)
10:30 - 11:00 Soru-Cevap
11:00 Kapanış

Bekir AKDENİZ Hollanda'da ekonomik kriz nedeniyle hükümet tarafından belediyelere ve sivil toplum kuruluşlarına yaşlı hizmetleri vb. sosyal konularda aktarılan sosyal yardım, destek vb. bütçenin çok kısıldığını, bu nedenle gönüllü örgütlerin ve kendilerinin ekonomik olarak zorlandıklarını, bu nedenle ya kapandıklarını ya da işlevselliklerinin azaldığını ifade etmiştir.

3. Gün(20.09.2013):

Ülke genelinde örgütlü olan özel sosyal hizmet kuruluşlarından **"RİGOM"** (Koordine edilmiş bölgesel sosyal yardım kurumu) isimli kuruluşun Oss Şehri'nde bulunan birimi ziyaret edilerek, kurumun danışmanlarından Meral BEKTAŞ ile görüşülerek aşağıdaki bilgiler alınmıştır.

RİGOM bir buluşma merkezi şeklinde işlev görmekte olup, salı ve cuma günleri arasında hizmet vermekte olan merkezde bulunan bölümler gündüzleri ve akşamları değişik kurumlar ve vakıflar tarafından kiralanarak kullanılmaktadır. Merkezin kafesi de farklı işletmeciler tarafından işletilmektedir.

RİGOM'da 27 ülkeden Hollanda'ya göç etmiş olan, daha çok 50-55 yaş üstü kişilere yönelik, 35 personel/yaşlı çalışanı/danışmanı (sosyal hizmet uzmanı, diyetisyen, sağlık görevlisi, hemşire vb.) ve faaliyetlere destek veren 1500 gönüllüyle hizmet sunulmaktadır. RİGOM'da bir genel müdür, 3 müdür ve faaliyetlere göre diğer personel ile stajyerler bulunmaktadır. Personel temininde, ihtiyaç duyulan mesleki yeterliliğe ve motivasyona dikkat ediliyor. Gönüllüler ve stajyerler de sistemli ve disiplinli çalışıp, personel gibi görev yapıyorlar. Örneğin Meral Bektaş'ın sorumlu olduğu faaliyetlerde 16 kişi de gönüllü(yaşlılar, öğretmenler vb.) olarak kendi uzmanlık alanlarında yardımcı oluyorlar. Merkezde teşekkür amacıyla gönüllülere yönelik faaliyetler de yapılmaktadır.

RİGOM 40 yıllık bir kurum olup, geliri Sübside sistemi çerçevesinde belediyeden sağlanmaktadır. Bütçe, merkezi hükümetten belediyeye, belediyeden de özel kuruluş statüsündeki RİGOM'a aktarılıyor ve hizmet buradan yürütülüyor. Kurum bütçesinin 3'te 2'si bu şekilde devletten, 3'te 1'i ise katılımcılardan sağlanıyor. Ancak katılımcılardan alınan ücretler cüzidir, örneğin Hollandaca kursu için katılımcılardan yıllık 10 Euro alınıyor. Katılımcıların hepsinden aynı ücret alınmıyor, gelir durumuna göre alınan ücret değişiyor. Ancak ekonomik kriz nedeniyle devlet desteği azalıyor ve seneye katılımcılardan alınan ücretlerin arttırılması planlanıyor. Ücreti ödeyemeyecek durumda olanların ücretini belediye karşılıyor. Merkezdeki ikramlar ücretli olup faaliyetlere katılımlar isteğe bağlıdır. RİGOM faaliyetlerine ilişkin bilgiler merkez tarafından her sene belediyeye de sunulmaktadır.

Hollanda'da da ekonomik krizin etkileri nedeniyle, artık sosyal harcamaların kısıldığı ve yaşlı bakımında kurum bakımı yerine, yaşlıların gündüzlü desteklerle ve aileleri tarafından bakımının teşvik edildiği ifade edilmiştir.

RİGOM'da yaşlanmakta olan insanları buluşturarak, durumlarına uygun ihtiyaç duydukları ve duyabilecekleri hizmetler veriliyor. Bu çerçevede verilen hizmetler ve faaliyetler şunlardır:

•Danışmanlık hizmeti: Tüm müracaatçı gruplarına yönelik belirli günlerde 1,5 saat görüşme/ danışmanlık/ yönlendirme hizmeti veriliyor, müracaatçıların destek almak istedikleri konularda yardım ediliyor (örneğin faaliyetlerle ilgili bilgilendirme, mektup tercümesi vs.).

•Yaşlı danışmanlığı: RİGOM'da 7 yaşlı danışmanı var, yaşlıların her türlü sorularına cevap vermeye çalışarak, gönüllü yaşlı danışmanlarına yönlendiriyorlar. Örnek sorular: Merdiven çıkamıyorum, yalnız hissediyorum, alışverişimi yapamıyorum gibi.

•Elişi faaliyetleri
•Dikiş-örgü kursları
•Gönüllülük çalışmaları
•Spor faaliyetleri
•Müzik faaliyetleri
•Kurslar: Kendi kendine yetme, yardım alma vs. çok çeşitli konularda kurslar düzenlenmektedir. Örneğin yaşlılar, hastalar, yakınları ve bakıcılarına yönelik unutkanlık kursu vb.
•Yoga çalışması
•Tai-chi kursu
•Yüzme
•Resim dersleri
•Bilgisayar kursu
•İnternet kullanımı
•Telefon öğretme
•Yemek yapma, hazır yemek temini
•Tamir kursu
•Evrak doldurma(vergi belgesi, fatura vb)

•Bahçe düzenleme
•Buluşma günleri
•Sosyal etkileşim amaçlı toplantılar
•Çay, kahve, sohbet toplantıları.
•Seminer düzenleme/katılma
•Stant oluşturma, festivallere katılım
•Doğa yürüyüşü
•Oyun oynama
•Dinlenme
•Memnuniyet sağlama(gönüllünün yaşlıyla vakit geçirmesi)
•Gönüllülere yönelik motivasyon toplantıları(tiyatroya götürme vb.)
•Alzheimer Tea House faaliyetleri
•Alarm hizmeti: Sağlık sorunları ve acil durumlarda yaşlılar evlerinde bulunan butona basıyorlar ve en yakınları olan 3 kişiye veya ilgili kuruma ulaşıyorlar

RİGOM benzeri yaşlılara hizmet veren, bununla birlikte yaşlılar dışındaki ihtiyaç gruplarına da hizmet veren Hollanda genelinde örgütlü kuruluşlar şunlardır(özel kuruluşlar olup bütçe açısından RİGOM'la benzer koşullara sahiptir):
•ANSET: Psikolojik konularda hizmet vermektedir.
•MAY: Engellilere yönelik hizmet vermektedir.
•FİFAN: Yaşlılarla ilgili her konuda hizmet vermektedir.
•RİGOM
Ayrıca toplum merkezlerinde de yaşlılara yönelik hizmetler verilmektedir.

Öğle arasında Boxtel kentinde bulunan **Zorggroep Elde(ZGE)** adlı özerk sosyal hizmet kuruluşuna bağlı olarak, zihinsel engelli gençler tarafından hizmet verilen bir restaurantta koordinatörlerle birlikte öğle yemeği yenilmiştir. Burada engelli kuruluşlarından hizmet alan gençler topluma hazırlanmaktadır. Mekanın engelli gençler tarafından gayet muntazam bir şekilde işletildiği gözlenmiş olup, koordinatörler ise süreci koordine etmektedirler.

Öğleden sonra Boxtel Şehri'nde **Türk Cami/Cemiyet Derneği** toplantı salonunda bu bölgede yaşayan Türklerle bir araya gelinmiş ve AYNA Projesi hakkında bilgi aktarılmıştır. Dernek Başkanı Ramazan ATALAY ve Diyanet Görevlisi Mikail YILDIRIM ile dernek üyeleri şu bilgileri aktarmıştır:

Bölgedeki Türk emekliler genelde gündüzleri buraya gelmektedir. Burada yaşlanan ve emekli olan Türklerin kültürel ve maddi nedenlerle Hollandalı yaşlılar gibi emeklilik sonrasında gezilere katılmayı çok tercih etmedikleri, 6 ay Hollanda'da 6 ay Türkiye'de yaşadıkları ve Hollanda'da yaşarken de pek faaliyet katılımında bulunmadıkları ifade edilmiştir. Türk emeklilerin de gönüllü çalışmalarının sağlanmasının gerektiğini, Hollandalılarda bu alışkanlığın daha yaygın olduğunu belirtmişlerdir. Buradaki 2. nesil Türklerin gönüllü çalışmalara katılmaya daha açık davrandığı söylenmiştir.

Katılımcılar ayrıca Hollanda'da Türkler arasında boşanma vb. sosyal sorunların arttığını, ekonomik kriz nedeniyle işten çıkarmalar ve işsizliğin arttığını, sosyal yardımların azaldığını ve zorlaştırıldığını, insanların paralarını yurtdışında harcamalarının önlenmesi için yılda 13 haftadan fazla yurtdışında kalındığı zaman sosyal yardımların kesildiğini ve denetimlerin çok sıkı olduğunu da belirtmişlerdir.

Akşam saatlerinde Tilburg Şehri'nde bulunan **İkinci Bahar Vakfı'na ait Huzurevi** ziyaret edilmiştir. Huzurevi 2+1 ve 3+1 dairelerden oluşan yaşlı apartmanı şeklindedir. Evlerde evli çiftler veya yalnız yaşlılar yaşamaktadır. Evlerde Tilburg'daki 55 yaş üstü Türkler ve diğer ülkelerden yabancılar bir arada kalmaktadır. Huzurevinin oluşum aşamasında Belediye bu kişileri Hollanda'da ev ve apartmanları sağlayan "ev bürosuna"(TİVOS) yönlendirmiş ve bu apartman oluşmuştur. Apartmanda 17 daire bulunmaktadır. Ev bürosu, evi ve ortamı sağlamış, İkinci Bahar Vakfı da yaşlılarla bağlantıları kurmuştur. Evlerin kirasının 3'te 1'i evlerde kalan yaşlı kiracılardan, 3'te 2'si de devletin kira yardımı ile ev bürosuna ödenmektedir.

Binanın girişinde bulunan toplantı salonunda bazı günlerde toplantılar-faaliyetler yapılmakta, faaliyetlere daha çok kadınlar katılmaktadır. Vakıf apartmanda yapılan bazı faaliyetleri organize etmekte, belediyeden yardım almakta, toplumdan bağış toplamakta ancak yaşlılardan faaliyet ücretleri dışında ücret almamaktadır. Vakıf yönetimi gönüllü çalışanlardan oluşmakta, dışarıdan kimselerden de gönüllü hizmet alabilmektedir.

Hollanda'daki 1.nesilin Hollandacayı iyi bilmediği için Hollanda huzurevlerine gitmeyi istemediği, mutfak/ beslenme uyumunda zorlukları olduğu ve kendi ülkelerinden insanlarla bir arada oturmayı tercih ettikleri iletilmiştir. Ayrıca kriz nedeniyle devletin/ belediyenin desteğinin azaldığını ve

faaliyetlerinin bu nedenle zayıfladığını belirtmişlerdir.
Vakıfta yapılan gündüzlü faaliyetlerden diğer yaşlı vatandaşlar da yararlanabilmekte olup faaliyetlerin bazıları şunlardır:

1-Belediye desteği ile iftarlar düzenleniyor.
2-Toplantı salonunda kitap, gazete okunuyor.
3-TV haberleri izleniyor, tartışılıyor.
4-Kur'an okunuyor.
5-Geziler düzenleniyor.
6-Dikiş dersi veriliyor.
7-İlaç takibi yapılıyor.
8-Dinlenme.
9-Egzersiz.
10-Özel gün kutlamaları.
11-Evde bakım ve takip.
12- 2 ayda bir büyük aktiviteler yapılıyor.
Rotterdam Üniversitesi'nden gönüllü öğrencilerle bayram kutlaması yapılmış.

Hollanda Ziyareti 4. Gün(21.09.2013): Boxtel kentinde bulunan **Şefkat Huzurevi** ziyaret edilerek, koordinatör Deniz ÖZKANLI ve ilgili personelden aşağıdaki bilgiler alınmıştır:
Şefkat Huzurevi, "Zorggroep Elde" isimli kuruma bağlı bir huzurevi olup, kuruma ait 10 tane bakımevi bulunmakta ve buralarda bakım ve sağlık hizmeti verilmektedir. Şefkat huzurevi ağır yatılı bakıma ihtiyaç duyan fiziksel ve/veya ağır demansı olan 22 Türk ve Faslı yaşlının kaldığı bir yerdir. Merkezin fiziki olarak iyi koşullarda bulunduğu gözlenmiştir.
Mali sistem yine Sübside(yerindelik)'dir, yani devlet, bütçeyi belediyeye/ilgili kuruma dağıtıyor, kurum da kendisine başvuran hizmet sunucusu oluşuma(vakıf, şirket vs.) kaynağı aktarıyor.
Şefkat Huzurevi yöneticileri Zorggroep Elde Şirketi'ne müracaat edip onları ikna ederek Boxtel bölgesindeki en kalabalık Müslüman gruplar olan Türkler(400.000) ve Faslılara(350.000) yönelik 22 kapasiteli Şefkat Huzurevinin 2011'de açılmasını sağlamıştır (Hollanda'da Türk ve Müslümanlara yönelik toplam huzurevi kapasitesi ancak 100 civarındadır).
Huzurevi yöneticileriyle yapılan toplantıda aktarıldığına göre:

•Devlete bağlı aracı kurum, müracaatçı vatandaşa "Endikasyon-gereklilik belgesi" veriyor, bununla vatandaşın ne tür hastalıklara yönelik hizmete hakkı olduğu belirtiliyor. Vatandaş, bu belge ile istediği hizmeti devlete bağlı aracı kurumlardan sağlık/bakım hizmeti alabiliyor. Şefkat Huzurevi de bu kurallar dahilinde başvurana hizmet veriyor.

•Hastalık/yaşlılık dönemleri 10 seviyeye ayrılmış olup en hafif durumdaki yaşlıya/hastaya 1, en ağır terminal dönemde olana ise 10 numara verilmiştir. Bu derecelere göre de kuruluşlar açılmış olup kuruluşlar kendilerine uygun sınıflar dışında hizmet verememektedir. Örneğin 1-2-3 numaralar normal huzurevinde bakılırken, 4 numara bakım merkezinde, 5 numara demanslılara, 6 numara yatalaklara, 7-8 numara ağır bakımlara, 9 numara rehabilitasyona, 10 numara en ağır kesime bakabilmektedir. (Şefkat Huzurevi'nde merkez, Fiziki ve Demans-Zihinsel bakım olarak 2 bölüme ayrılmış olup 9 numaralı rehabilitasyon hizmetleri hariç ağır bakım yaşlılarına bakmaktadır).

•Devlete bağlı başka bir kurum da hastanın/yaşlının maddi durumunu inceliyor, buna göre kişinin ödeyeceği para belirlenerek, kişinin gelirine göre katkı payı belirleniyor. Böylece ücretin belirlenen kısmı devlet tarafından karşılanıyor(Bir yaşlının kuruluşa maliyeti yaklaşık 2500-3000 Euro aralığında, kurum tarafından huzurevine yaşlı başına aktarılan günlük ödenek ise yaklaşık 150 Euro civarında olup yaşlıların ortalama emekli maaşı ise 700 Euro'dur).

Özetle Hollanda'daki sistemde aşağıdaki üç kritere göre bakım hizmeti verilmektedir:
1-Yaşlılar tanılanıp, sınıflanıyor,
2-Huzurevi tanılanıp, sınıflanıyor,
3-Ücret tespit ediliyor.
•Kurum sosyal hizmet uzmanının tespitine göre hastanın hangi hizmetlerden, ne kadar süre ile yararlanacağını belirleyerek, yazılı halde gönderiyor, Huzurevi yazılı olarak belirlenmiş olan bu hizmetleri kişiye sunarak, gerekli formları dolduruyor ve kuruma sunarak kurumdan hizmetin karşılığı olan ücreti alıyor.(Büro-evrak işlerinin çok fazla olduğu belirtilerek, eleştirilmiştir).
•Bu şekildeki ağır bakıma dayalı sağlık kuruluşları, Sağlık Bakanlığı'na bağlıdır.
•Kurumlarda personelin belli diplomalara sahip olması gerekiyor. Bu kurumlarda bakım elemanı ve hemşireler sürekli olarak var olup, her kuruluşun sorumlu doktor ve sosyal hizmet uzmanı da vardır. Bunlar da merkezi olarak görev

yapıyor. Gönüllü çalışanlar da var, onlarla da protokoller yapılıyor, belirli görevleri oluyor.

•Eskiden Hollanda'da sağlık ve bakım konusunda daha fazla destek varmış, hemen hemen bütün ücret devletçe ödeniyormuş, şimdiyse kriz ve bütçe kısıntısından dolayı yaşlılar kurum bakımı yerine evde bakıma yönlendiriliyorlar. Gündüzlü kuruluşlar eskiden çok geniş kitlelere hizmet verirken şimdi krizin de etkisiyle daha çok demanslılara ve demans başlangıcı olanlara hizmet veriliyor. (İleride ağır bakım için devlet desteği merkezi yönetimde kalırken, evde bakım ve daha hafif bakım belediyeler üzerinden verilmesi planlanıyormuş. Sistemdeki değişiklik planlamaları, sağlık/bakım sisteminin % 90'ının belediyelere bırakılması üzerinedir).

•Hollanda'da ekonomik maliyetlerin etkisiyle, bireyselci yaklaşım artık değiştirilmeye çalışılıyor. Yıllarca kimse kimseye ihtiyaç duymadan devlet desteğiyle yalnız yaşamış, devlet bunu sağlamış ancak şimdi bu değişiyor, daha ekonomik olan aile yaşamı teşvik ediliyor. Her mahallede bulunan bakımevi ve huzurevinden, evde bakıma ve gönüllü bakıma dönüş ve bu yönde devlet desteği başlamış, çünkü kurum bakımı bütçesi azaltılmış ve merkezler kapanmaya başlamış. Evde bakım desteği artıyor.

•Hollanda'da da ülkemizdeki engelli evde bakım hizmetine benzer bir yaşlı evde bakım sistemi bulunmakta olup bakıcılar kurs almaktadır. Ancak bu sistemde istismar(kar amacı güden kuruluşlar, usulsüz bakım, ücret alıp bakmama, komisyon alımı, bakıcıdan para alma vs.) sorunların bulunduğu ifade edilmiştir.

Hollanda'da gönüllülük yaşlılar arasında yaygın, gençler ise farklı ve yoğun aktiviteleri nedeniyle yeterince gönüllü hizmetlere katılmıyor.

(Gündüzlü bakım ile ilgili çalışmalar yapan Free Amsterdam Üniversitesi'nden öğretim üyesi Rose Mari Droes'in, Alzheimer, Demans, yabancılar, gündüz bakım vb. konularda ilgili çalışmalar yaptığı ve Deniz Beyin referansıyla iletişim kurularak bilgi alınabileceği belirtilmiştir. Mail adresi: rm.droes@umc.nl)

Öğleden sonra Zorggroep Elde'ya bağlı olan ve Hollandalı Alzheimer hastalarının kaldığı **Liduina Huzurevi** ziyaret edilerek, Zorggroep Elde Koordinatörleri A.H.C.M. (Ad) van Rozendaal ve G.J.M.(Betsy) van de Camp ile değerlendirme toplantısı yapılmıştır. Merkezin bir hastane bünyesinde bulunduğu, merkezde Hollandalıların kalmakta olduğu, merkezin son derece iyi koşullarda fiziki imkanlara sahip olduğu, kapalı fakat ferah bir ortamının bulunduğu, eski eşyaların da modern tarzda yerleştirildiği bir ortama sahip olduğu gözlenmiştir.

Ardından aynı ekiple Zorggroep Elde'ye bağlı gündüzlü Alzheimer yaşlılarının devam ettiği bir çiftlik olan **'t Binnenveld** ziyaret edilmiştir. Burası gündüzlü bakım çiftlik evi olup, çok geniş bir alana yayılmıştır. Çiftlikte çok çeşitli hayvanlar bulunmakta, tarım ürünleri yetiştirilmektedir. Yaşlılar sabah 09:00'dan öğleden sonra 16:00'a kadar gelip burada kalabilmektedirler. Demansı olan, demans başlangıcı olan ve hafif fiziksel engeli olanlara ve yalnız yaşayanlara yönelik bir yerdir.

Merkezde profesyonel personelin yanında gönüllü ve staja gelen gençler de çalışmaktadır. Amaç bu yaş grubunun iyi, keyifli ve kaliteli zaman geçirmesi ve sosyal izolasyonun engellenmesidir. Böylece evde tek başına kalmamış oluyorlar ve kendi kendilerine bakımda bu destek etkili oluyor, ayrıca bakım verenlere/ailelerine dinlenme zamanı sağlanıyor ve yaşlı kreşi vazifesi görülüyor. Yaşlılar veya aileleri ücret ödemiyor, devlet belediyeye, belediye de kuruma bütçe aktararak karşılıyor. Gündüzlü hizmetler ucuz olduğu için devlet destekliyor ve desteklemeyi taahhüt ediyor.

Faaliyetler:
- •Hasta ise ilaçları veriliyor,
- •Sağlık tedavileri yapılıyor,
- •Kendi yemeklerini hazırlıyorlar,
- •Yemek yiyorlar,
- •Aktivitelere katılıyorlar,
- •Çiftliğin bazı ufak tefek işlerine yardım ediyorlar,
- •Oyun oynuyorlar,
- •Hayvanları besliyorlar,
- •Yürüyüş yapıyorlar,
- •Market/pazar alışverişi yapıyorlar,
- •Bahçe yetiştiriciliği yapıyorlar,
- •Dinleniyorlar.

5.Gün Türkiye'ye dönüş(22-23.09.2013): Amsterdam ve İstanbul üzerinden Ankara'ya varış.

Ankara'da Yoksul Bir Mahallenin İçinden: Kentsel Dönüşüm, Sosyal Çalışma ve Toplumsal Cinsiyet

Burcu HATİBOĞLU EREN*

Bu yazı, Ankara/Altındağ-Aktaş Mahallesi'nde Ocak 2012-Mayıs 2013 tarihleri arasında doktora tezim için yürüttüğüm saha çalışması sürecinde edindiğim deneyimlerden yola çıkarak hazırlanmıştır. Alan deneyimlerimden yola çıkarak kısaca, yoksulluk ve güvenlik sorunlarıyla gündeme oturmuş kent içi yoksul alanların, sadece fiziksel değil sosyo-kültürel dönüşümüyle ilgilenen herkesin, sosyal çalışmanın toplumsal cinsiyetle bağlantısını yerel deneyimler üzerinden kurmak zorunda olduğunu söyleyebilirim.

Aktaş mahallesinde edindiğim gözlem ve deneyimlerimi, toplumsal cinsiyet eşitliğini temele alan yoksullukla mücadelede sosyal çalışma açısından ele almadan önce, kısaca literatürde bu konunun önemini belirleyen iki temel tartışmaya değinmek istiyorum. Bu tartışmalardan birisi, giderek kent nüfusunun artmasıyla yoksulluğun kentleştiği (urbanisation of poverty) söyleminin artık dünya literatüründe kabul edilen bir gerçek haline gelmesiyle ilgili. Nitekim bugün birçok uluslararası ve ulusal belge, 2050 yılında dünya nüfusunun %70'inden fazlasının kentlerde yaşayacağını öngörmektedir (örn: BM-HABITAT, 2010a: iii). Kentleşmenin farklı ülkelerde farklı tarihsel dönemlerde başlamış olması ve neoliberal politikalarla birlikte kırsal alana yatırımın azalması, Türkiye'yle benzer biçimde Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkelerinde kent nüfusunun ve kentsel alandaki sosyal sorunların artışına neden olmuştur. Bu kapsamda yapılan araştırmalar ise, yoksullukla birlikte suç ve şiddet sorunlarını da içeren yetersiz konut koşullarıyla tanımlanan 'slumlaşma'nın arttığını ve bu alanlarda kadınların erkeklerden iki kat daha fazla dezavantajlı konumda olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla sosyal çalışma literatüründe kentleşme süreçleriyle gündeme gelen sosyal sorunların toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde ele alınması gerekliliği sıklıkla tartışılır hale gelmiştir (örn: Dominelli, 2002). İkinci tartışma ise, 'slumlaşma' ile birlikte artan toplumsal cinsiyet eşitliğinin kentleşme politikalarında önemli bir amaç olarak gündeme gelmesi ancak, neoliberal dönemde yoksulluğun yapısal nedenlerine ve gelirin yeniden dağıtımına ilişkin eşitlikçi tartışmalardan bağımsız olarak ele alınması konusudur. Dolayısıyla kendini toplumsal cinsiyet eşitliğine ve yoksullukla mücadeleye adamış birçok aktivistin çabalarına rağmen, hala birçok politika yapıcı konunun ciddiyetini yetersiz konut koşullarının iyileştirilmesine indirgemektedir. Böylece yoksulluk, kapitalizme içkin dinamiklerden bağımsızmışçasına ele alınmakta; yetersiz konut sorununun yoksulluk, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, yetersiz sağlık ve eğitim hizmetleri, güvencesiz/informel istihdam gibi sosyal adaletsizlikle ya da çocuk işçiliği ve kadına yönelik şiddet gibi insan hakları ihlalleriyle bağlantısı görünmez kılınmaktadır.

Bu iki tartışma Türkiye kentleşmesinin geldiği nokta açısından da oldukça günceldir ve Türkiye'de sosyal çalışma disiplininin gelişimi açısından önemlidir. Nitekim bugün tüm dünya ketlerinde olduğu gibi Türkiye'de de kentsel dönüşüm projeleri, genellikle kent merkezindeki 'sermaye açısından değerlendirilebilir' araziler üzerindeki informel ve eskimiş gecekondu alanlarına yönelmiştir. Genellikle TOKİ-belediye ortaklığında yürütülen rant odaklı projelerle bu alanlara müdahale edilirken, bu mekanlarda yaşayan yoksulların yaşamlarına da müdahale edilmekte, yaşam çevreleri dönüştürülmektedir. Bununla beraber -Türkiye'deki diğer kent merkezlerinde başlatılan kimi projelerde olduğu gibi- Ankara-Aktaş Mahallesi kentsel dönüşüm projesi kapsamında, yoksullukla mücadele ve güvenli alanlar yaratmanın çoğunlukla yoksul kadınların yaşamında yaratacağı iyileşme iddiası

* Dr., Hacettepe Üniversitesi İİBF, Sosyal Hizmet Bölümü

üzerinden ele alındığı görülür. Bu iddia üzerinden Aktaş mahallesinde yaşayan yoksul kadınların gündelik yaşamına bakıldığında ise bazı çelişkiler dikkat çekmektedir. Çelişkiler, neoliberal dönemde kentleşmenin bir dinamiği olarak kentin yoksul alanlarına yönelen kentsel dönüşüm projeleri özelinde yoksullukla mücadele açısından sosyal çalışmacılar için üstesinden gelinmesi gereken kimi toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine işaret etmektedir.

Bu konuda dikkati çeken önemli noktalardan birisi, yoksulların kentsel dönüşüm projesine katılımında belirleyici olan *'hak sahipliği'* koşullarının ve konut/kira yardımı kriterlerinin yoksulların katılımına olanak vermeyen ve cinsiyetçi boyutlarla şekillenmiş olmasıdır. Aktaş mahallesinde arazilerin genellikle 100 m²'den küçük olması, dönüşüm alanı içinde görünmemesi, tapuların düzensiz, küçük parçalar halinde ve çok hisseli olması gibi nedenlerle kamulaştırma ve enkaz bedelinin alınamaması ya da çok düşük değerlerde alınması söz konusu olmuştur. Bu durum yoksullar için *'sınırlı olan haklarını'* devretseler de, uygun nitelikte bir konuta yerleşme olanağının olmadığını ve yerinden edilmelerle gündeme gelebilecek bir evsizlik riskini göstermektedir. Üstelik 1966 tarih ve 775 sayılı Gecekondu Kanunu kapsamında belediye tarafından sunulan konut kredisi desteğinden yararlandıkları[1] için, yoksullar kentsel dönüşüm kapsamında sunulan ayni ve teknik yardım ya da konut/kira yardımı gibi desteklerden de yararlanamamaktadır. Buna ek olarak, yoksulları dışlayan bu yapı yoksul kadınlar tarafından toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerle daha da baskıcı hale gelmektedir. Örneğin evle ilgili etkinliklerin kadınların sorumluluğunda olduğu düşüncesine paralel olarak yıkıma ve yıkım sonrası sürece ilişkin belediye tarafından verilen bilginin yetersiz olması, yoksul kadınların ev bulma, taşınma, TOKİ evlerine yerleşme süreçlerinde zorlanmasına neden olmuştur. Bu süreçte belirsizliğin kadınlar üzerinde yarattığı baskı, yoksul kadınların belediyeyle ısrarcı/mücadeleci bir ilişki geliştirmesine neden olmuş ve birçok kadın ayrımcı davranışlarla karşılaşmıştır. Ayrıca tapu mülkiyetinin genellikle ailedeki erkekler üzerinde olması, bir kısım yoksul kadının kentsel dönüşüm sürecine aileleri üzerinden katılım sağlayabilmesine neden olmuşsa da, evde tapu işleriyle uğraşacak erkeklerin bulunmadığı, düzenli geliri olmayan, yaşlı, bekâr, dul ya da boşanmış kadınlar için bu süreç oldukça baskıcı olmuştur. Kentsel dönüşüm ile değer kazanan arazilerin erkek akrabalar tarafından bu kadınların üzerinden alınmaya çalışılması ya da TOKİ sitesine geçişle mülkiyetin yoksul kadınlar aleyhine el değiştirmesi riski gündeme gelmiştir. Özellikle yoksul yaşlı kadınlar, TOKİ borçlarını ödemeleri söz konusu olmadığından evsiz kalabilmekte, şanslıysa bir akrabasının yanına sığınabilmektedir. Artan borçlanma nedeniyle TOKİ'ye geçişle kocasının ailesiyle yaşamaya başlayan yoksul kadınlar ise, tamamen eve kapanmak ve kalabalıklaşan hane üyelerinin bakım ihtiyaçlarını karşılamak durumunda kaldıklarından yakınmaktadır. Bununla beraber artan borçlanma ile birlikte, kimi yoksul kadınların istihdama katılım talepleri artmış ve bu durum evdeki erkeklerle çatışma riskini de gündeme getirmiştir. Bu koşullar, farklı olarak, eğitim düzeyleri daha yüksek olan genç ve bekâr kadınlar için istihdama katılımın daha kabul edilebilir hale gelmesine neden olsa da, genç kadınlar üzerindeki namus baskısının artmasıyla sonuçlanmıştır. Üstelik TOKİ evlerinin borcunu ödeme konusunda tüm aile üyeleri birlikte çabalasalar da, kadınların ve hane gelirine en çok katkı sunan genç kadınların mülkiyet hakkı tartışmaya bile açılmamaktadır. Dolayısıyla yoksul kadınlar için yoksulluk koşulları ve ataerkil baskı daha da artmış, tüm bu baskılar, kentsel dönüşüm sürecinde yoksul kadınların psikolojik ve fiziksel sağlıklarının giderek kötüleşmesine neden olmuştur. Kısacası, sosyal çalışma açısından kentsel dönüşümün yarattığı yeni ihtiyaçlara cevap verecek sosyal yardımların, yeni sosyal politika ve hizmetlerle bütünleştirilmesine acilen ihtiyaç duyulmaktadır.

Bir diğer dikkat çeken konu, kentsel dönüşüm süreciyle birlikte yoksul kadınların kendilerini daha güvende hissetmedikleri, hatta kamusal alan kullanımlarının artan ataerkil baskıyla giderek

[1] Daha önce gecekonduda yaşayanların büyük çoğunluğu, TOKİ evlerine ödeyemeyecekleri miktarlarda borçla geçmişlerdir. Bu çerçevede yararlanılan konut kredisi desteği, Belediye aracılığıyla sunulmakta, tıpkı bankadan alınan konut kredisi gibi 10 yıllık ödeme seçenekleri üzerinden faize tabi tutulmaktadır.

kısıtlandığı konusudur. Yoksul kadınların birçoğu, erkeklerle ve erkeklerin gerçekleştirdiği etkinliklerle -öldürülme, taciz, tecavüz, namus baskısı, aile içi şiddet- ilişkili olduğu söylenen güvenlik sorunlarından korktukları için, kamusal alana çıkmaktan çekinmektedir. Bu korkunun nedenleri yıkıntı ve harabe alanda sokakların kentsel dönüşümle birlikte daha da güvensiz hale gelmesi, ışıklandırmanın olmaması, erkeklerin madde kullanımı ve satışına ilişkin etkinlikleri, atılan kurusıkı ve gerçek silahlar, hızla geçen arabalar ve güvenilir komşuluk ilişkilerinin kaybı olarak ele alınmaktadır. TOKİ evlerinde ise apartman kapısının, asansörlerin, apartman otomatlarının çalışmaması nedeniyle apartmanda hissedilen tehlikeli kişi ve durumların varlığı korkunun nedenleri olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, hala birçok yoksul kadın, ailenin huzurunun kaçmaması için ataerkil ve dini normlar dışında kamusal alan kullanımından çekinmekte, şiddeti bu şekilde engelleyebileceğini düşünmektedir. Yoksul kadınların kamusal alana katılımlarında gerçekleşen dönüşüme ilişkin gözlemler, bakım rolünü kutsayan ataerkil ve dini ilişkiler ve bu çerçevede geliştirilen evde bakım aylığı gibi sosyal yardımlarla annelik kimliğinin, kamusal alana katılımda önemli bir kimlik olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Bu çerçevede çocukların okula götürülüp getirilmesi ve çocukların ihtiyaçlarının karşılanması, Aktaş mahallesindeki yoksul kadınların neredeyse tek kamusal alana katılım biçimi haline gelmiştir. Annelik kimliği üzerinden kamusal alana çıkabilen yoksul kadınlar, kamusal alandaki sosyal hizmetlere, yardımlaşma ilişkilerine ya da kimliklerini şekillendiren yeni fikirlere bu sayede ulaşabilmektedir. Gerçekte de birçok yoksul kadın, özel alanda deneyimlediği huzursuzluk ya da şiddetle ve gündelik yaşamlarını etkileyen yoksulluk koşullarıyla ilgili sorunlarını, en sık gittikleri okul ve çevresindeki ulaşılabilir kurumlarla çözmeye çalışmaktadır. Bu açıdan okul içerisinde ve çevresinde sosyal hizmetlerin sunulmaması ya da yetersiz kalmasının yanı sıra, yoksul kadınların içerisinde yer aldığı ataerkil ve muhafazakâr ilişkilerin, kamusal alan kullanımının yaratacağı güçlenme ve özgürleşme potansiyelinin önünde ciddi bir engel yarattığını söyleyebiliriz. Bu durum, gerek sosyal hizmetlerdeki yetersizliğin gerekse sosyal hizmetleri sunmakla sorumlu kurumların sayıca az olmasının yarattığı bir dışlanma olarak ele alınabilir. Ancak burada vurgulanması gereken nokta, sosyal hizmetlerin yoksul kadınların gerçekçi ihtiyaçlarını karşılayamaması ya da yoksul kadınlar tarafından bilinmemesiyle ortaya çıkan eksikliktir. Dolayısıyla, yoksul kadınların kısıtlanan kamusal alan kullanımı, okul ve çevresinde yetersiz kalan sosyal hizmetler nedeniyle daha çok dini ve muhafazakâr yardım vakıflarıyla bağlantı biçimini almıştır. Bu konudaki en çarpıcı örnek, yıkıntı ve harabe haldeki evinde yaşamaya devam eden bir kadının, Korunmaya Muhtaç Çocuk kapsamına giren torununun eğitim ve yaşam masraflarını karşılayabilmek için, sosyal hizmetlere değil dini vakıflara umut bağlamasıdır. Bu noktada eğitim kurumunun bu durumla ilişkili olarak sosyal hizmetlerle hiçbir bağlantı kurmayıp gerekli bilgileri paylaşmaması, sosyal hizmetlerden yararlanabilecek durumdaki birçok yoksul kadın ve çocuğun, sosyal hizmetlerle yakından bağlantılı ihtiyaçlarını farklı ağlar üzerinden karşılamak zorunda kaldığını göstermektedir. Nitekim çoğu yoksul kadın, çocuklarının forma ya da ayakkabı gibi okul kıyafetlerini ve çanta, kitap, defter gibi okul araç gereçlerini ya da eğitimin desteklenmesine yönelik hizmetleri belediye ve dini vakıflar aracılığıyla sağlamaktadır. Evler de daha çok belediyeden, vakıflardan ya da tanıdıklardan alınan toplama eşyalarla doludur. Bu durum, yoksul kadınların hem özel hem de kamusal alanda Menzil tarikatına bağlı Semerkand Vakfı, Kadiri tarikatına bağlı bir dergâh ve Nakşibendi tarikatına bağlı Muradiye Vakfıyla olan ilişkilerinin güçlenmesiyle sonuçlanmıştır. Bu süreç ise, muhafazakâr bir annelik kimliğini gerektirmiş, kentsel dönüşümle birlikte kamusal alana katılımda annelik üzerinden kazanılan serbestinin, özel ve kamusal alanda ataerkil ve dini normlara göre belirlenen izinli-yasaklı etkinlikler, mekânlar ve zamanlar çerçevesinde kısıtlanmasına neden olmuştur. Böyle bir toplumsal yapıda kadın olmak; annelik ve bakım verme rolleriyle yaşamayı, dini ve ataerkil normlara uygun davranmayı, yoksulluk ve güvenlik sorunlarından daha fazla etkilenmeyi, sosyal güvenlik, eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal hizmetler gibi sosyal politika alanlarından dışlanmayı ve devletle ve dini örgütlenmelerle olan ilişkileri paternalist bir biçimde sürdürmeyi ifade etmektedir. Dolayısıyla, sosyal çalışma, yoksul kadınların ihtiyaçlarını gerçekçi bir biçimde

değerlendirmediği ve baskıcı koşulları dönüştürmeyi hedefleyecek alternatif çözüm yolları bulamadığı sürece etkisiz kalacaktır. Bu durum, özellikle yoksul alanlara yönelen kentsel dönüşüm projelerinde, yoksul kadınların sosyal hizmetlere ulaşımının sağlanması ve bu süreçte toplumsal cinsiyete dayalı boyutların dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Muhafazakâr annelikle bağlantılı olarak ele alınabilecek olan diğer konu, annelik kimliğine sahip olan yoksul kadınlar için kimi izinli hallerle birlikte muhafazakâr baskı koşullarında kurulan muhafazakâr anneliğin, aynı zamanda, annelik kimliği dışında kalan ya da henüz bu kimliğiyle kabul edilmemiş yeni anneler tarafından ataerkil baskı olarak deneyimlenmesidir. Erkek ya da yaşlı kadınların kılık, kıyafet ya da belirli davranış kalıpları ve bunlara ilişkin kurallarla kendileri gibi olmayanların mekândaki hareketini engellemesi olarak işleyen 'sınırlayıcı kurallar', özellikle muhafazakâr annelik kimliği dışında kalan kadınlar için baskıcı bir yapıyı gündeme getirmektedir. Bu durum, dini ve ataerkil normlarca kabul görmüş kadın kimliği dışında kalan kadınların, kamusal alan kullanımında farklı sınırlılıkları aşmak için daha fazla desteklenmesi gerektiğini göstermektedir. Benzer şekilde, Aktaş mahallesinde annelik özelliği bulunmayan bekâr kadınların sokakta görünmesinin pek mümkün olmaması, onların kamusal hizmet kurumlarıyla ilişki kuramamaları anlamına gelir. Dolayısıyla, bekâr, dul ya da boşanmış olmak, sosyal hizmetlere erişimde ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkar. Çünkü muhafazakâr anneliğin sunduğu olanaklar içerisinde genç olmak, hem kadının hem de çocuğun yaşıyla (ve sayısıyla) ilişkili düşük bir toplumsal konumdur. Bu konum, toplumsal cinsiyet rol ve sorumluluklarıyla ya da dini ve ataerkil baskıyla bütünleştiğinde ise genç annelerin yoksulluk yükünü, güvenlik ve katılıma ilişkin sorunlarını arttırmaktadır. Bu durum, (Ben alan araştırmasını yaparken) on dokuz yaşındaki genç bir annenin, bebeğini evde yalnız bırakamadığı için kömür ve gıda yardımının gelmemesi muhtara haber vermek istemesi ancak çocuğunu bırakacak kimse olmadığı için bunu gerçekleştirememiş olması gibi, eşitsiz koşulları dikkate almayı gerektirmektedir. Dolayısıyla, sosyal çalışmacılar sosyal hizmetlere ihtiyacı olan nüfus gruplarını keşfederken, kamusal alanla kurulan ilişkilerin, dini ve ataerkil baskıyla biçimlenen annelik ve yaşa dayalı hiyerarşiyle belirlendiğini akılda tutmalı, sosyal hizmetlerin eşit ve adaletli bir şekilde sunulabilmesi için alternatif yollar keşfetmelidir.

Son olarak sosyal çalışma açısından dikkate alınması gereken noktalardan bir diğeri, neoliberal dönemde yoksulların ele alınışına yönelik olumsuz imajların, hem orta-üst sınıfa ait olan hem de cinsiyetçi kimi değerlendirmeleri içerdiğini bilerek analiz yapılması gerekliliğidir. Örneğin; araştırma alanının eski Altındağ tepesinde, Çinçin ve Yenidoğan arasında kalan bir mahalle olduğunu belirttiğimde akla gelebilecek en yaygın imaj, Aktaş'ın yoksulluğun suç ve şiddetle bütünleştiği, kadınların yaşamı açısından oldukça tehlikeli olan kentin ortasında bir 'çöküntü' ya da 'varoş' mahallesi olduğudur. 'Çöküntü' ya da 'varoş' kavramları, yoksulların ahlaki, yapısal ve fiziksel bir çöküş içerisinde olduğu şeklindeki olumsuz algıyı beslediği için birçok kent araştırmasında eleştirilmesine rağmen (örn: Erman, 2007; Uzunçarşılıgil-Baysal, 2010), Aktaş mahallesinde başlatılan kentsel dönüşüm sürecinin rasyonel temellerini oluşturmuştur. Gerçekte de, böyle bir algıyla Aktaş'ın sokaklarında yapacağınız kısa bir gezinti, dar ve kirli sokaklar, derin yoksulluk içindeki yıkıntı-harabe haldeki evler, çaresizlik ve korkuyla birlikte hemen onun alternatifi gibi görünen TOKİ konutlarının, kadınlar için nasıl 'daha güvenli' ve 'iyi' bir yaşamın sembolü olduğuna ilişkin imajı tazeleyecektir. Böylece, yıkıntı-harabe evler arasındaki ve neredeyse boşalmış bir bölge hissi uyandıran, ıssızlığıyla korku yaratan, dar sokaklardan geçerek TOKİ konutlarının başladığı alana geldiğinizde bir rahatlama hissedersiniz. Her iki tarafta sokakta gördüğünüz çocuk ve kadın sayısı azdır. Yardım dağıtım zamanlarında ise, her iki alandan kadınlar akın akın muhtarlığa gelir ve mahallede bu kadar çok kadının yaşadığına inanamayabilirsiniz. Ama yine de TOKİ evlerinin bulunduğu yerde, kadınlar için daha güvenli ve iyi bir yaşam olduğunu içten içe hissedersiniz. Bu iki uçta gibi duran dünya aynı mahalle ve aynı yoksulluk koşulları içerisindedir. Ancak gerçeklik, duyguların ve bilişsel kabullerin ikili bir yapıda zihinsel olarak yeniden şekillenmesiyle biçimlenir. Böylece gecekondu, varoşlaşarak, bir dönemki anlamıyla yoksulların yaşamak için tercih

ettiği/zorunlu kaldığı fiziksel anlamdaki bir konut türü olmanın ötesinde, sosyal ve kültürel anlamda çöküntü hale gelmiş bir yaşam biçimini ifade etmeye başlar. "Kentsel dönüşüm" ise, bu "çöküntü"nün önlenmeye çalışıldığı, özellikle kadın ve çocuklar için daha "güvenli" ve "sağlıklı" bir "kentleşme" için devlet odaklı bir eylem olur. Gecekondu ve kent, yoksul-zengin, ilkel-modern, sağlıksız-sağlıklı, güvensiz-güvenli, kötü-iyi gibi ahlaki karşıtlıklarla birlikte, biyolojik cinsiyet üzerinden yaratılan kadın-erkek ikilikleriyle ayrıştırılmış bir mekânsal algıyı da pekiştirir. Çünkü neoliberalizmle yükselen "sosyal yardımlara bağımlı olma" durumunun devlete bir yük olduğu anlayışı ile bu yardımlardan yararlananın daha çok kadınlar olması, negatif etiketlerin daha çok kadınların üzerine yapıştırılmasına neden olmaktadır. Böylece yoksul kadınların çoğu zaman sosyal yardımlardan yararlanmak için "yalana ve kandırma yolu"na başvurdukları inancı ön plana çıkarken, kadınların erkeklerle ilişkilerinde yaşadıkları ve yüklendikleri yoksulluk sorunları görünmez kılınır. Çünkü neoliberalizmle birlikte daha da eriyen sosyal refah hizmetlerinin ya da kamusal desteklerin yetersizliği, artık yoksullukla mücadelenin başarısızlığı açısından bir sorun olarak görülmemekte ve yoksulluğun yükü bireyler/aileler üzerine bırakılırken, toplumsal cinsiyet rolleri gereği kadınlara devredilmektedir. Benzer bir ötekileştirme, mahallenin olumsuz imajı üzerine kurgulanan ve medya aracılığıyla "daha iyi, modern ve güvenli bir yaşam"ı pazarlayan mekânsal dönüşüm projeleri için de geçerlidir.

Çünkü yoksul kadınlar, evle ilgili her işteki birincil sorumlulukları nedeniyle ya da en çok kendilerini etkileyen "yıkıntı-harabeler içindeki yaşamlarından kurtulmak" için gerek projelerin kabulünde gerekse karşılaştıkları haksızlıklarla mücadelede en önde yer alırlar. Tam da bu yaşadıkları haksızlığın yaratıcısı olarak diğer aile üyeleri tarafından suçlanan, ev borçlarının ödenmesi için strese giren aile üyelerini ve azalan hane gelirini idare etmek zorunda kalan, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamamaktan dolayı üzülen yine kadınlardır. Dolayısıyla, bu süreç, kentlerin yoksul bölgelerinde yaşayanların deneyimlediği eşitsizlikleri, adaletsizliği, haksızlığı ve dışlanmayı değil, tam tersine yoksul olmayanların eril ahlaki değerlendirmelerini ifade etmeye başlamıştır. Dolayısıyla, sosyal çalışmacıların, bu gibi orta-üst sınıfa ve eril yapıya ait imajlar ve olumsuz ahlaki değerlendirmelerin farkında olmaları, dışlanan grupların ihtiyaçlarını onlarla birlikte gerçekçi bir biçimde analiz etmelerine yardımcı olacaktır.

Bu analiz sürecinde ise, yoksulluğun yapısal nedenlerini yok saymayan bir toplumsal cinsiyet analizi oldukça ufuk açıcıdır.

Öfke ve Şiddetin Temelleri

Ramazan ALTUNÖZ*

Öfke ve şiddet hemen hemen herkesin doğrudan veya dolaylı yönden bulaştığı veya tanık olduğu bir olgudur. Bu olgu görünürde hiçbir insan tarafından tasvip edilmeyen ama dünya genelinde günlük yaşamın en çok yaşanan ve rastlanılan olgularından biri haline gelmiştir. Yazılı ve görsel medyada savaş, kavga, kaza, cinnet vb. nedenlere bağlı yaralanma ve ölüm haberleri artık dolup taşmaya başlamıştır. Gerek bireysel gerekse toplumsal bazda öfke ve şiddet sadece günümüzün değil insanlık tarihinin hep en büyük sorunlarından biri olagelmiştir.

Öfke ve şiddetin başlangıcı inanç sistemleri açısından Hz Adem'in yasak elmayı yemesiyle başlar. İlk öfke tanrının Hz Adem'e öfkesidir. Ve dünyanın varlığı bu öfkenin Hz Adem'in sürgününe dönüşmesiyle başlar. Yine ilk şiddet ilk din ve ilk peygamberin çocuklarıyla başlar. Kutsal kitapların yazdığına göre Hz Adem insan soyunu devamı için iki kızını ve iki erkek çocuğunu birbiriyle çapraz eşleştirip çiftleştirmek ister. Her erkeği ikizi olan kızla değil diğer kız kardeşle eşleştirir. Fakat Kabil kendisiyle eşleştirilen kızı değil diğer kızı istediğinden Habil'i öldürür ve istediği kızla çiftleşir veya kızların ikisiyle. Rivayet böyle. Öfke ve şiddetin mantıksal açıdan ilk cereyan ediş biçimi üzerinde bir yorum yapmak gerekirse insan hayatta kalabilmek için ilk şiddeti yiyecek toplama ve av paylaşımı yüzünden olabileceği güçlü bir ihtimaldir. Bunun yanı sıra kendini koruma içgüdüsüyle doğada kendi türü veya diğer canlı türleriyle ilk şiddetin oluşabilmesi yine güçlü bir ihtimaldir. Sonraki süreçlerde mal, mülk, yiyecek, güç ve karşı cins paylaşımımın yanı sıra zamanla inanç ve siyasi nedenlerden dolayı bireysel ve kitlesel kavgalar(savaş)olarak şiddetin gittikçe yaygınlaştığını tarih kitaplarında okurken günümüzde de yaşayarak tanık olmaktayız.

Öfke ve şiddet söz konusu olduğunda insanların çoğu olaya haklı ve haksız penceresine dayanarak bakmaktadırlar. Çünkü bu bakış açısı insanları kolaylıkla aklar veya suçlu ilan edebilir. İnsanlar için öncelik olan görünür somut nedenlerdir. Öfke ve şiddetin görünür nedenleri arasında tahrik, taciz, anlaşmazlık, kaza, zarar verme isteği, hayat felsefesi, karakter yapısı, hak gaspı, adaletsizlik, nefsi müdafaa, ekonomik ve sosyal nedenler, duygusal baskı, cinsel istismar, topluma ve çevreye karşı uygunsuz davranışlar, etnik ve sınıfsal yapı, zevk alma ve ego tatmini, kültürel yapı ve inanç sistemi maddi sorunlar, siyaset, ilgisizlik, farklı muamele, dışlanma, kıyaslama, ayrımcılık ve fikir anlaşmazlıkları sayılabilir. Öfke bir duygu şiddet ise bir davranıştır. Çoğu zaman şiddetin ardında öfke duygusu olsa da her öfkenin şiddet davranışıyla sonuçlanacağını söylemek yanlıştır. Öfke kontrol edilebilir bir duygudur; aynı şekilde şiddet davranışı da kontrol edilebilir. Bu durum tamamen insanın iradesi, tercih ve alışkanlıklarına bağlıdır.

Sigmund Freud kişilik kuramını ortaya koyarak dünya tarihinin en önemli keşiflerinden birini yapmıştır. Çünkü insan duygu ve davranışlarını anlamanın şifreleri burada yatmaktadır. Öfke ve şiddeti anlamak ve açıklamak ancak benlik ve alt benlik kavramını anlamakla mümkündür. Hiçbir insan doğuştan öfkeli ve saldırgan gelmez. Şiddet, saldırganlık ve öfke bir yetenek veya bir meziyet değildir. Bu zamanla öğrenilen ve amaca ulaşabilmek için bilinçli veya bilinçsiz olarak kullanılan bir yöntemdir. Kolay bir yöntemdir. İnsanları çabuk etkileyen (genelde insan canına ve malına zarar verilmesinden korktuğu için) ve istekleri gerçekleştirebilmenin en kestirme yollarından biridir.

Sessiz öfke (kabullenilmeyen bir durum ve olaya çeşitli nedenlerden dolayı tepki verememek), sözel öfke(tehdit, küfür, azar, alay, hayıflanma vb) ve davranışa dönüşen öfkelerde(şiddet ve

* SHU, Ç.Ü. Mediko-Sosyal Merkezi

saldırganlık) temel sıkıntı tıkanmadır. Tıkanma insanın kendi istek arzu ve amaçlarını ısrarla gerçekleştirmek isteğinde kendi yetersizliğinden veya herhangi bir dış engellemeden dolayı bunları gerçekleştiremediğinde bir tıkanma yaşar. Tıkanma aynı zamanda insan üretimsiz ve işlevsiz kaldığında veya istenmeyen durum, baskı ve zorlamalara maruz kaldığında da yaşanabilir.

Tıkanma noktası insan davranışı için bir eşik, bir dönüm noktasıdır. Tıkanma bir kavşaktır ve her insan o kavşakta kendisine uygun, kolay, başarıya gidebileceği veya en az zararı görebileceği yolu seçer. Tıkanma kavşağında açılan yollardan biri öfke ve saldırganlıktır. Bir öbürü içe atma ve bastırmadır(kaçış, inkar ve kendini tüketme). Bir diğeri bilinçdışı savunma mekanizmalarına başvurmaktır(bayılmak, kusmak, sık ağlamak, yalancı intihar, takıntılar, bunaltı vb.). Tıkanma süreci çoğunlukla bilincin bulandığı sisli bir süreçtir. Çünkü tıkanmaya bağlı oluşan davranış ve tutumların çoğunluğu bilinçaltı etkin olurken az bir kısmı da bilinçli olarak gerçekleşir. Geçmiş yaşam deneyimlerinin özellikle bastırılmış veya unutulmuş olarak algılanan kısmı bilinçaltında tutulur. Çabucak hatırlanan ve hafızada diri kalan deneyim ve yaşantılar bilinç düzeyinde tutulur.

Bilinç düzeyiyle insan günlük yaşantısını sürdürürken baskı ve zorlanmayla karşılaştığında veya istek arzu ve amaçlarını gerçekleştirmek istediğinde kendi yetersizliği ve dış engellerden dolayı istediği olmazsa hayal kırıklığına uğrar ve öfkelenir. Hayal kırıklığı genelde geri çekilmeyi beraberinde getirirken öfke mücadele ve çatışmayı yani saldırı ve şiddeti arkasından getirir. Burada genelde bilinç düzeyi kaybolur ve bilinçaltı süreci devreye girer. Bunun altyapısında küçük çocukluktan başlayan geçmiş yaşantı süreçleri vardır. Bir bebek istekleri yerine getirilmediğinde genelde ağlar el kol hareketi yapar. Biraz daha büyük bir çocuk yine aynı durumda ağlar istekleri yine olmazsa saçlarını çeker kendini yere atar. Büyük çocuk veya erişkin insan engellendiğinde veya istekleri gerçekleşmediğinde tıkanma sürecine girer. Kimi öfke ve şiddete, kimi içe atmaya kimi de bilinçdışı savunma mekanizmalarına başvurur. Gelişim süreçlerinde kişi kendi isteklerini gerçekleştirebilmek veya zorlanmalardan kaçabilmek için öfke şiddeti ne kadar çok kullanırsa bir alışkanlık olarak o kadar kalıplaşmış olarak karşımıza çıkar.

Buradaki öfke ve şiddetin anlamı tıkanan bireyin istediklerini ne pahasına olursa olsun gerçekleştirme kararlığıdır. Bir nevi karşı tarafa, engelleyen veya engellemeyip de yapma olanağı olan kişileri korkutma, sindirme ve etkileme yoluyla harekete geçirmektir. Öfke ve saldırganlık aslında bir tür dolaylı manipülasyondur. Kişinin yapmak istedikleri ile yapmak istemedikleri konusunda karşısındaki insanları normal uzun zor veya emek isteyen yöntem ve yollarla ikna edebilme olanağını göremediğinden veya yapmak istemediğinden daha kolay ve kestirme yol olarak öfke ve şiddete başvurur. Diğer bir deyimle biraz deliyi oynayarak kolaya kaçar. Öfke bir tür ön adımdır, kaş çatmak, ters bakma, bağırmak, küfür ve tehdit etmek ikinci adımdır, bunlar yeterli gelmezse eşyalara ve çevreye saldırmak gelir sırada, en son aşama ise kişiye saldırmak ve zorla isteğini elde etmeye çalışmak şeklinde bir sıralama izler. Tabi bu mutlak bir sıralama değildir. Kimi direkt sözel ve veya fiziksel şiddete başvurabilir. Kimi küçük bir öfke gösterisinde bulunur. Bu tamamen ortam ve kişilerin özellik ve dirençlerine bağlı bir durumdur.

Öfke ve şiddet kullanan insanlar çoğunlukla yetersizlik duyguları(aşağılık kompleksi) veya aşırı özgüven olan insanlardır. Bunlar fiziksel, duygusal, zihinsel, sosyal, ekonomik veya cinsel yönden(hayatın herhangi bir alanında) kendilerini yetersiz veya aşırı güçlü gören insanlardır. Ve bu yetersizliklerini veya güçlerini öfke şiddetin değişik şekillerini kullanarak kendilerini ispat etmeye çalışırlar. Mafya babaları, diktatörler, tetikçiler, sıksık tartışma ve kavga çıkaran geçimsizler veya sinirli ebeveynlerin hayatını bir gözlemleyin. Bunlar herhangi bir alandaki güç ve yetersizliklerini öfke ve şiddet gösterisinde bulunarak(bağırmak, kızmak, kırmak dökmek vb) büyük ve sözü dinlenen bir adam, bir otorite olarak kendilerini kabul ettirme gayreti içinde olurlar. Bu tip insanlar genelde kaba kuvvete başvurarak karşıdakini isteklerini yapmak üzere etkileyebilir veya zorlayabilirler.

Öfke şiddetin bir alışkanlık haline dönüşmesinin altında hatalı anne baba tutumları vardır. Ebeveynler çocuklarının tasvip etmedikleri ve normal koşullarda yerine getirmeyecekleri isteklerini ayıp olmasın, rezil olmayalım, millet ne

düşünür, ne yapalım çocuk sussun, eşyalara ve kendine zarar vermesin gibi kaygılardan dolayı yerine getirir. Bu kaygılardan dolayı farkında olmadan çocukların olumsuz davranışlarını ödüllendirmiş olurlar. Bu şekilde istek ve arzuları gerçekleşen çocuk bundan böyle her tıkandığında veya her sıkıştığında ilk başvurduğu yol genelde öfke ve şiddet olur. Sadece anne baba değil özellikle ataerkil aile tiplerinde bu durum çok sık yaşanır. Anne baba veya diğer yakınlar tarafından çeşitli kaygılar yüzünden çocuğun tehdit kokan olumsuz davranışları her pekiştirildiğinde öfke ve şiddet o kişinin hayatında gittikçe yerleşmeye başlar. Ve zamanla her yapmak istemediği veya yapmak istediği durumlar için öfke ve şiddeti bir alışkanlık olarak ilk seçenek olarak kullanır.

Öfke şiddetin bir diğer nedeni geçmiş yaşam deneyimlerinden ve o deneyimleri kişiye yaşatan insanlardan intikam almaktır. Diğer bir deyişle o süreç ve o sürecin insanlarına zarar vermektir. Özellikle belli konu ve durumlara karşı aşırı öfkeli ve saldırgan olan insanlar için bunu söyleyebiliriz. Bu insanlar genelde sakin ve normal tepkilerle yaşamlarını sürdürürken birden bire belli bir durum kişi veya konuya karşı aşırı öfke ve saldırganlık içinde olabilirler. Kişi geçmiş yaşantısının belli bir döneminde şiddet taciz ayrımcılık, ihmal, ilgi ve sevgi eksikliği gibi olumsuz deneyimler yaşamışsa bunlar alt benlikte kalır. Ve o süreci hatırlatan herhangi metafor veya uyaranla karşılaştığında bir tik gibi istem dışı bir biçimde kaçabilir(tıkanmadaki hayal kırıklığı) veya öfkelenip aşırı tepki verebilir. Kişide olaydan sonra genelde pişmanlık duyguları yaşar. Çünkü kişi geriye dönüp baktığında aslında bu kadar sert tepki vermesini veya öfkelenmesini gerektiren bir durum olmadığını kendisini anlar ve bunu ifade eder. Fakat yine anlamadığı bir durum bu olaya nasıl ve neden birden bire bu kadar tepki verdiğidir. Oysa zamanla beraber süreç, insan, duygu, düşünce ve davranışlar değişir fakat yaşantılar ayrıntılarıyla bellekte kazılı kalır. Ve anaforlar devreye girince bilinç devre dışı kalırken alt benlik devreye girer. O anda bilmeden istemeden saman ateşi gibi parlayıp sönen veya daha öteye giden şiddetli öfke ve saldırganlık olarak ortaya çıkabilir. Aslında bir tür takıntı haline gelir. Arkadaş ve aile çevresinde oldukça sakin olarak bilinen bir öğretmenin öğrencilerini sürekli azarlayan onlara şiddet uygulayan bir öğretmen olması buna güzel bir örnek olabilir. Bu öğretmenin geçmiş yaşantısında ailesinden veya öğretmenlerinden şiddet görmüş olma olasılığı yüksektir.

Herhangi bir haksızlık, kıyaslama, inkar, küçük görme vb. durumlar karşısında birey kendini ifade edemezse normal olağan yol ve yöntemlerle hakkını dile getiremezse sesini duyuramazsa yine bir tıkanma yaşar. Bu tip durumlarda öfke ve şiddet anormal yöntemlerle dikkati üzerine çekerek dolaylı yollarla ilgi, sevgi, takdir ve hakları almaya çalışır. Diğer bir değimle hak arama ve dikkat çekmenin olumsuz bir yolu olarak karşımıza çıkar. Aslında buradaki öfke ve şiddet kısmen de bilinç düzeyindedir. Tamamen bilinçaltıyla yönetilen bir süreç değildir. Burada öfke ve şiddetin tıkanma sonucunda bilinçli bir tercih olarak kullanılması söz konusu olabilir. Etnik veya siyasi temele dayalı silahlı mücadeleler, kendi adaletini kendi arayarak cinayet işleyen cana ve mala zarar veren insanlar, evde okulda veya çevrede sürekli problem çıkaran insanlar buna örnek olabilir.

İnsanlar yapılarının öfkeli ve saldırgan olduğunu, başka çareleri olmadığını, bunun bir kaza olduğu gibi iddialarla öfke şiddeti meşru hale getirmeye çalıştıklarında asıl amaçları kendilerini haklı kılarak yaptıkları davranışın sorumluluğundan kurtulmak veya sonucu ağır ise alacakları cezayı hafifletmek içindir. Öfke ve şiddet aynı zamanda kişinin yapmak istediklerini yaptırmak ve yapmak istemediği durumlardan kurtulabilmek için elinde bulundurduğu bir koz veya bir yoldur. Hiçbir insan hayatını kolaylaştırdığını düşündüğü bir kozu, bir yöntemi kolay kolay bırakmak istemez. Oysa öfke ve şiddet uzun vadede hiçbir insana tam olarak istediğini yani kalıcı bir huzur veya başarı vermez. Aksine kısa vade için etkili bir yöntem iken uzun vadede hiçbir etkisi kalmadığı gibi zamanla kişiyi itici ve zayıf gösterip her zaman gergin bir ruh hali içinde olmasına neden olur. O yüzden insanların öfke ve şiddeti iyi anlaması ve analiz edebilmesi gerekir ki ondan vazgeçebilme isteği ve gayreti kazansın.

Bilinci yerinde olan her insan kendi duygu ve davranışlarını kontrol edebilme yetisine sahiptir. Buna öfke ve saldırganlıkta dahildir. Öfke ve şiddet sorunu olan insanlar psiko-sosyal alanda

çalışan meslek elemanlarından destek alarak duygu ve davranışlarını kontrol edebilme yeteneklerini geliştirebilirler. İnsan önyargılarını kırarak hayatında her zaman değişim yaratabilme imkanına sahiptir. Kişi olay durum ve süreçleri şimdiki aklı ve duygularıyla değerlendirip kendi tavrını tıpkı bir satranç oyuncusu gibi varyasyonlar içinden en uygun bulduğu hamleyi yaparsa aslında hayatta çokta öfkelenecek veya kavga edecek bir durum kalmayabilir. En öfkeli en saldırgan insan bile istekli ve gayretli olduğunda uygun yol ve yöntemleri kullanıp gerekli profesyonel desteği aldığında sakin huzurlu ve sağlıklı bir yaşama ulaşması mümkündür.

Model Sosyal İnceleme Raporunun Uygulamasının Örnek Vakalar Üzerinden Değerlendirilmesi

Cansu TÜRKSEVER*
Gökhan OFLAZ**

GİRİŞ

Adalet sistemi içerisinde, çocuğun refahının korunması ve yüksek yararının gözetilmesi için sosyal inceleme raporları (SİR'ler) karar mercilerine yol gösterici bir işleve sahiptir. Çocuğun biopsikososyal özellikleri çerçevesinde en ideal kararların alınmasına yardımcı olan sosyal inceleme raporları, ülkemizde standarda ulaşamamış ve bu raporların önemi yeterince kavranamamıştır. Çocuklar için ilgili mahkeme tarafından istenen SİR'lerin büyük çoğunlukla; bilimsel yaklaşımlardan uzak, sosyal hizmet mesleğinin bilgi, beceri ve değerler temeline dayanmayan, kuramsal bilginin yer almadığı, sadece idari mevzuatın yerine getirilmesi maksadıyla birkaç sayfalık yazılı evrak olmanın ötesine geçemeyen belgeler olduğu görülmektedir. Ayrıca sosyal hizmet mesleğinin en önemli aracı olan SİR'ler; mahkemelerde sosyal hizmet uzmanı (SHU) sayısının yetersizliği veya hiç bulunmaması, farklı meslek elemanlarının da sosyal inceleme raporu hazırlayabileceğine olan batıl bakış açısı gibi sebeplerle sosyal hizmet uzmanı olmayan kişiler tarafından hazırlanabilmektedir.

Bu çalışmada alanda yaşanan eksiklikler ve hatalı uygulamaların giderilerek, çocuğun yüksek yararının gözetilebilmesi, korunması ve müdahale yönteminin bu doğrultuda ilerleyebilmesi için hazırlanmış olan "Model Sosyal İnceleme Raporu " nun alanda uygulaması, uygulama sonucunda adli ve sosyal müdahale noktasında çocuğu koruma işlevini ne derece yerine getirebildiği ve uygulamanın sonuçları örnek vakalar üzerinden değerlendirilmektedir.

Çocuk Adalet Sistemi Yaklaşımları ve Sosyal İnceleme Raporları

Bugüne kadar çocuk adalet sisteminde farklı amaçlara göre belirlenmiş ve birbirini etkilemiş dört yaklaşım veya modelden söz etmek olanaklıdır. Bunlar, geleneksel (cezalandırıcı) yaklaşım veya suç kontrol modeli, refah yaklaşımı veya rehabilitasyon modeli, adalet yaklaşımı veya adil yargılanma modeli ve onarıcı adalet (restorative justice) yaklaşımı veya modelidir (Uluğtekin, 2011).

Geleneksel (cezalandırıcı) yaklaşımın veya suç kontrol modelinin odağı "suç"tur. Bireyi suçlu olarak görerek kesinlikle cezalandırılması gerektiğini, toplumun bu şekilde suç ve suçludan korunmasını savunmaktadır. Böyle bir anlayış çocuğu yetişkin bireylerden farksız görmektedir. Çocuğun korunması noktasında hareket noktası olan SİR'in, çocuğun tutuklanarak başka bir suç işlemesini engellemek kaygısında olan bu görüşün içerisinde işlevini yerine getirebilmesi olanaksızdır.

Refah yaklaşımı veya rehabilitasyon modelinde paternalizmin etkisi görülmektedir. Paternalizm kısaca, çocukların gelişimlerinin henüz sürmekte olduğunu göz önüne alarak onları korumak için, yaşamlarına müdahale etmektir (Franklin, 1993:40). Bu yaklaşım çocuğu suçlu ya da masum olarak değerlendirmekten ziyade çocuğun içinde bulunduğu şartların değerlendirilmesi ve çocuğun psikososyal durumuna uygun müdahalelerle çocuk-toplum bütünleşmesine vurgu yapan bakış açısına sahiptir. Çocuğun bireysel özellikleri, biopsikososyal durumunun tespiti, suça itilmesine sebep olan etmenler ve bu etmenleri ortadan kaldırarak çocuk için en uygun müdahale planının belirlenmesine önem veren bu bakış açısı içerisinde SİR'ler karar mercilerine yol gösterici olarak dayanak olmaktadır.

Adil yargılanma modeli ya da adalet yaklaşımında amaç, kişisel özgürlüklerin ne pahasına olursa olsun korunmasıdır. Devlet halkın mutluluğu için

* Hacı Muammer Koca HYBRM Sosyal Hizmet Uzmanı
** Midyat Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı

vardır. Bu nedenle devletin vatandaşların yaşamlarına karışması ve gücünü onların üzerinde kullanma yetkisi büyük ölçüde kısıtlanmalıdır. Bu bağlamda çocuk suçluluğunun yasal tanımı dardır; muğlak ve belirsiz tanımlar bir yana bırakılmalıdır. Polisin araştırma, tutuklama ve soruşturması kişisel hakların istismarına yol açmayacak biçimde olmalıdır: Yargılanma sürecin en can alıcı bölümüdür; çünkü en çok bu aşamada kişisel hakların korunmasını sağlamak ve suç hakkındaki savların doğruluğunu araştırmak önemli olmaktadır. Bu model ya da yaklaşımda, eşit suça eşit ceza verilmelidir; bu, cezanın içeriği ve gerekçesinden daha çok ilgi gösterilmesi gereken bir konudur (Uluğtekin; 2004:8).

Çocukları hukuk yolu ile koruma fikri; bir taraftan koruyucu yasaların hayata geçmesini sağlarken; bir taraftan da çocukların özgürlüğünün ciddi bir şekilde sınırlandırılmasına neden olmuştur. Çocuklar bir nesne gibi korunurken onların haklarını korumayan, bireysel tercih ve düşüncelerini dikkate almayan, onlar adına en yararlı şeyin kendilerinin ortaya koyduğu şey olduğunu düşünen, yaşa bağlı ayrımcılık yapan yasalar zaman içinde ciddi eleştirilere uğramıştır (Ceza Sorumluluğunun Değerlendirilmesi Rehberi, 2010, s:6)

Onarıcı adalet yaklaşımı veya modeli suçun ortaya çıkardığı zararın giderilmesinin gerektiği üzerinde durarak, mağdur ve suç eyleminde bulunan birey arasında gereksinimlerin ortaya konularak, toplumsal gereklilikler noktasında uzlaşılmasını savunmaktadır. Çocuk adalet sistemi üzerinde 2000'li yılların başından itibaren etkisi görülen bu yaklaşımın geçmiş davranışı suçlamayı bırakarak, ileriye dönük problemlerin çözülmesini odak alıyor olması, suça sürüklenen çocuk, mağdur ve toplum arasındaki ilişkilerin çözümüne önem vermektedir. Bu model çerçevesinde; çevresi içinde çocuğu değerlendiren, çocuğu suça iten etmenleri belirleyen, çocuğa eylemin etkilerini ve zararı telafi imkânı veren müdahale planını içinde barındıran SİR'ler, çocuk refahının alt sistemlerden olan çocuk adalet sistemi içerisinde önemli bir misyona sahiptir.

Sosyal Hizmet Yaklaşımları, Müdahale Planları ve Sosyal İnceleme Raporu

Sosyal hizmet çevresi içerisinde bireyi odak alan, sistem kuramına ve ekolojik yaklaşıma dayalı "bütüncül (generalist) müdahale modeli" ile hareket eden mesleki bir disiplindir. SİR'ler de bu disiplinin bir etkinliğidir.

Model SİR, çocuğu çevresi içerisinde ele almakta, suç olgusunu çocuk, çocuğun gelişim dönemleri, aile, mahalle, okul, arkadaş grubu, boş zamanların değerlendirilmesi, varsa iş ve meslek hayatı, sağlık sistemi, kolluk sistemi, sosyal refah sistemi gibi bir çok mikro, mezzo ve makro sistem içerisindeki etkileşimler bütününde ele alan inceleme sürecini kapsamaktadır. Yapılacak sosyal hizmet uygulamaları tüm bu etmenleri bir arada değerlendirildiği ve değişim sürecinde bütüncül müdahale yöntemini kullanır. Bunun içindir ki SİR'ler sadece sosyal hizmet uzmanlarının hazırlayabileceği raporlardır.

Örnek Vakaların Tanıtımı

D.L. (17); annesi F.L., babası T.L. ve 4 kardeşiyle birlikte yaşamaktadır. D.L' nin ailesi 2012 yılında göç ile ilçeye gelmiş olup tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlamaktadır. D.L. okula devam etmemektedir. Horasan'da yol (önleme) araması yapılırken D.L.'ye ait valizde bandrolsüz sigara yakalanması üzerine 5607 sayılı yasaya muhalefet sebebiyle D.L. hakkında SİR hazırlanması talimatı üzerine Asliye Ceza Mahkemesi tarafındanilçede görevli sosyal hizmet uzmanı 15.04.2014 tarihinde bilirkişi olarak görevlendirilmiş; 02.06.2014 tarihinde SİR hazırlanarak mahkemeye sunulmuştur.

H.M. 15 yaşındadır. Anne, babası ve 6 kardeşiyle birlikte yaşamaktadır. H.M ve arkadaşı C.Y.(16) madde kullandıkları sırada manava ait 2 kasayı alarak ısınmak için yakmışlar ve manav sahibi olayın sonrasında çocuklarla kavga etmiştir. Durum üzerine ifadesi alınan çocuklardan H.M'nin beyanında bali kullandığını ifade etmesi üzerine uygun koruyucu tedbirlerin uygulanmasından önce hakkında SİR alınması kararı verilmiştir. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından ilçede görevli sosyal hizmet uzmanı 05.12.2013 tarihinde bilirkişi olarak görevlendirilmiş; 14.01.2014 tarihinde SİR hazırlanarak mahkemeye sunulmuştur.

Alan Uygulaması ve Müdahale Sürecinin Model Sosyal İnceleme Raporu Üzerinden Değerlendirilmesi

Model SİR'in formel bilgiler, değerlendirme ve müdahale olmak üzere üç bölümü bulunmaktadır.

1.Formel Bilgiler

Raporun ilk bölümde Formel Bilgiler yer almaktadır. Raporun yasal dayanağı olarak görevlendirilen makam ve dosya numarası, raporun istem nedeni, tarihi, teslim tarihi, raporu hazırlayanın adı ve soyadı, ve unvanı belirtilmektedir. Çocukların refahı için çocuk mahkemeleri ve müdahale sürecinde sosyal hizmet uzmanlarının var olması gerektiğinden bahsedilirken, ilçede çocuk mahkemesi ya da aile mahkemesi ve adliyede görevli sosyal hizmet uzmanı bulunmamaktadır. Bu sebepten çocuklar ile ilgili konularla Asliye Ceza Mahkemesi ilgilenmektedir. Asliye Ceza Mahkemesi hakimi tarafından ilçede bulunan huzurevinde görevli sosyal hizmet uzmanına, çocuklarla ilgili konularda ve sosyal inceleme raporları konusunda mahkemenin sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç duyduğu belirtilmiş ve gerekli durumlarda sosyal hizmet uzmanının görevlendirilmesi düşünülmüştür.

Mahkemede belirli bir sosyal inceleme raporu formatı bulunmamaktadır. Bu durum özellikle alanda ilk kez uygulama yapacak olan bir SHU için zorlayıcı olmaktadır. Aynı zamanda belirlenmiş bir formatın olmayışı SİR'lerin işlevselliğini şansa bırakmaktadır. Yani iyi hazırlanmamış ve çocuğu çevresi ile birlikte ele almadan, bilimsel yaklaşımlardan uzak olarak hazırlanan bir SİR'in de mahkemelerde kullanılmasına yol açmaktadır.

Sosyal inceleme raporu hazırlanması istenen ilk dosya H.M. ve arkadaşı C.Y. ile ilgilidir. Çocukların beyanlarında bali kullandıklarını belirtmeleri üzerine çocuklar hakkında sosyal inceleme raporu hazırlanması istenmiştir. Sosyal hizmet uzmanı SİR'in hazırlanması için görevlendirilirken, İlgili mahkeme idari mevzuat doğrultusunda çocuklarla ilgili sağlık tedbiri kararının verileceğini ve çocuklarla görüşme yapmanın madde kullanımları dolayısıyla riskli olabileceğini belirterek SİR'in görüşme yapılmadan da hazırlanabileceğini ifade etmesi üzerine bunun mümkün olmadığı, çocukla, aileyle mutlaka görüşme yapılması ve sadece madde kullanımı değil diğer sorunların da belirlenerek müdahale planı oluşturulması gerektiği belirtilmiştir.

Model SİR formatında yer alan ve sosyal incelemenin vazgeçilmezi olan çocuğu ve çevresindeki diğer sistemler de ele alınarak sosyal inceleme süreci başlatılmıştır.

Formel bilgilerin ikinci kısmında hakkında rapor hazırlanacak çocuğun T.C. kimlik numarası, adı ve soyadı, cinsiyeti, doğum yeri ve tarihi, nüfusa tescil tarihi, ikametgâh adresi, baba adı ve soyadı, iletişim bilgileri, anne adı ve soyadı, iletişim bilgileri**,** anne baba yoksa yasal temsilcinin adı ve soyadı, iletişim bilgileri belirtilir.

Formel bilgilerin üçüncü bölümü kullanılan kaynaklar ve bilgi toplama yollarının bulunduğu kısımdır. Sosyal inceleme yapılırken çocukla ve ailelerle görüşülmüş, ev ziyaretleri yapılmış, mümkün olduğu ölçüde mahallede görüşmeler yapılmış; mahkeme dosyası, muhtarlık, okul, hastane, emniyet, sosyal hizmet merkezleri, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı, rehberlik ve araştırma merkezi gibi bir çok kurum ve kuruluşun çocukla ve suçla bağlantılı olabilecek kayıtlar incelenmiştir. Görüşme yapılamaması durumunda da nedenlerle birlikte açıklamalar raporda belirtilmiştir.

Çocuklardan H.M ile görüşme yapılması kolay olmamıştır. Evde veya okulda bulunamamıştır. Gitmiş olabileceği yerler düşünülerek sokaklarda çocukla karşılaşılmaya çalışılmıştır. Karşılaşıldığında genelde madde kullanıyor ya da kullandıkları maddenin etkisinde oldukları görülmüştür. Kendisinden görüşmek için uygun oldukları zamanlar öğrenilmeye çalışılmıştır. İlerleyen zamanlarda çocukla tekrar karşılaşılmıştır. Arkadaşı C.Y. ile yolda yürümekte oldukları sırada yanlarına gidilmiş ve görüşme yapılmak istenmiştir. Görüşmeye istekli olmamışlardır. Bu sefer SHU çocukların yanından ayrılmamış ve onlarla yürümeye başlamış, görüşmeyi cadde üzerinde bir bankta otururak sağlamıştır.

H.M'nin ailesiyle görüşmek ve ev ziyareti yapılması amacıyla adresine gidilmiştir. Ev ziyaretinde, H.M.'nin ağabeyinin madde kullandığı, H.M' nin zihinsel yetersizliği olduğu, sosyoekonomik durumlarının düşük olduğu, bebeklik döneminde anne yoksunluğu yaşadığı gibi daha bir çok bilgi elde edilmiştir. H.M'nin madde kullanmaya başlama öyküsünde

ağabeyinin önemli bir faktör olduğu tespit edilebilmiştir.

D.L ve aile üyeleri ile görüşme yapılması için adrese gidildiğinde, anne ve babanın suç olayında son derece duyarsız bir tavrı olduğu, çocuğa ailenin geçiminin sağlanması ve işlerin devamı için sorumluluklar yüklendiği, bu sorumluluğun çocuğu okul yaşamından uzaklaştırdığı ve okuldan ayrılmasına sebep olduğu görülmüştür.

Bireysel görüşmeler ve aile üyeleri ile yapılması planlanan görüşmelerde rastlanılan en sık engellerden biri tarafların görüşmeyi istememesi ya da akşamüzeri/ hafta sonu gibi sosyal hizmet uzmanının mesai saati dışında kalan zamanlarda görüşme yapmak için uygun olmalarıdır. Sosyal hizmet uzmanlarının uygulamada bu engelleri aşabilmek konusunda çözüm yoluna gitmedikleri, mesai saatleri dışında görüşmeleri kabul etmedikleri bilinmektedir. Eğer öncelik çocuk refahının korunması ve bütüncül anlayışla hareket etmek ise sosyal hizmet uzmanları; vatandaş olarak hakları olan bu çocuklarla ve aile üyeleriyle bir devlet memuru mantığına bürünmeden, sosyal hizmet uzmanı olduklarını unutmadan sorumluluklarını yerine getirmeli ve çalışmalarını bu yönde sürdürmelidirler.

Bilgi kaynaklarına ulaşma noktasında yaşanan sıkıntılardan bir tanesi de kurum ve kuruluşların bilgi vermek istememesidir. İlçe Emniyet Müdürlüğüne gidilerek çocukla ilgili sosyal inceleme raporu hazırlandığı ve kuruluş kayıtlarında çocuk veya ailesine ait belgelerin incelenmesi talep edildiğinde olumsuz bir tutum sergilendiği gözlenmiştir. Bunun üzerine personele sosyal hizmet mesleği, sosyal inceleme raporu, raporun amacı, çocukla ilgili verilecek kararlar ve hazırlanacak müdahale planında incelenmek istenen belgelerin katkısının olacağı anlatılmıştır. Durum üzerine gerekli belge ve kayıtlar sosyal hizmet uzmanına verilmiştir. Ancak bu sefer de personel yasal bir mevzuata dayanmadan bilgileri paylaştığı için, kaynağın kendileri olduğunun raporda belirtilmemesini istemişlerdir.

Diğer bilgi toplama kaynaklarından olan hastanelerde de ilgili kişiler olumsuz tepki gösterebilmektedir. Yapılan çalışmanın amacı ve çocuk için önemi anlatıldığında bilgilere ulaşılabilmektedir.

Okullarda öğretmenlerin olumsuz tutumları gözlenmemiştir. Öğretmenler ve rehberlik servisleri çocuklarla ilgili bilgileri sosyal hizmet uzmanına aktarmışlardır.

Sosyal inceleme farklı kaynaklarla ve çevredeki sistemlerle yapıldığında elde edilen bilgilerin çocuğu suça iten sebepleri, öncül ve ardıl sorunları ortaya koymak ve bunların nedenlerini anlayabilmek açısından katkılarının olduğu görülmüştür. Aile ziyaretinde çocuğu için her şeyi göze alan, ailesinin mutluluğunu savunan bir babanın, emniyet kayıtlarında kızına çok ağır fiziksel şiddet uyguladığı, eşini bıçaklayarak hastanelik ettiği tespit edilmiştir. Aynı şekilde hastane kayıtları incelendiğinde, çocuğun birçok kez darp edildiği ya da kendisinin bir başkasına şiddet uyguladığı gibi bilgiler elde edilebilmektedir. Başka bir örnek daha vermek gerekirse; 13 yaşında olan ve okulda top oynarken okul camının kırılması sebebiyle "kamu malına zarar vermek" suçu isnat edilen bir çocuğun, okul öğretmeni ile görüşme yapıldığında, çocuğun akranlarına oranla algı düzeyinin ve bilişsel gelişiminin daha geri olduğu öğrenilmiştir. Türk Ceza Kanununda ceza sorumluluğu yaşının 12 olduğu, 12-15 yaş arasındaki çocuğun ceza sorumluluğunun yargıcın kararına bırakılmış olması dikkate alındığında, 13 yaşında bir çocuk için okuldan alınan bu bilgi çocuğun suç davranışını anlayabilmesi, yorumlayabilmesi ve sonucunu öngörebilmesinin değerlendirilmesi açısından önemli bir bilgidir.

Elde edilebilen bu bilgiler, sosyal hizmet uzmanının çocuğu anlaması, suç olayını değerlendirmesi, asıl sorunların neler olduğuna doğru şekilde ulaşabilmesi için çok önemlidir.

2. Değerlendirme

SİR'in ikinci ana bölümü olan bu bölümde suça ilişkin bilgiler, bireysel özelliklere ilişkin bilgiler, toplumsal yapı, kültürel özellikler, aileye ilişkin bilgiler, okul-iş-arkadaş grubu ve boş zamanları değerlendirmeye ait bilgiler ve inceleme sürecinde elde edilen tüm bilgiler mikro, mezzo ve makro boyutta suçun ortaya çıkışı, ceza sorumluluğu ve suçun denetlenmesi açısından analiz edilir.

D.L ile ilgili yapılan inceleme sonucunda, ailenin suç olayına karşı duyarsız olduğu, bu duyarsızlığın D.L' nin kardeşlerinin de suç davranışa karşı duyarsızlaşmasına sebep olabileceği, ailenin tarım ve hayvancılıkla geçindiği, çocuğun aile içerisinde bir yetişkin gibi ailenin geçimini sağlamak için işlerle ilgilenme

rolünü üstlendiği ve bu yüzden eğitimini yarıda bıraktığı gözlenmiştir. Çevreden edinilen bilgilere göre, göç yoluyla ilçeye yerleşen ailenin akrabalarının suç olaylarına karıştığı öğrenilmiştir. Ailede ve çocuğun çevresinde suç kavramının kanıksanmasının, çocuğun suçu anlama ve sonuçlarını değerlendirebilmesi açısından olumsuz bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

H.M.'nin ve ailesinin sosyoekonomik sorunlar yaşadığı, çocuğun bilişsel gelişiminin yaşına uygun olmadığı, ağabeyin madde kullanımın H.M' yi de madde kullanımına sürüklediği, babanın şehir dışında olması sebebiyle tüm sorumluluğun annede olduğu, annenin çocuklarının bakımı konusunda yetersiz kaldığı, suç olayı karşısında bilinçsiz olduğu ve nasıl davranması gerektiği konusunda kendisini çaresiz hissettiği, Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) raporunda H.M'nin hafif düzeyde zeka geriliği tanısı bulunduğu gibi bilgiler elde edilmiştir. Evde bulunan diğer kardeşlerin de madde kullanımı ve suça itilme riski taşıdığı gözlenmiştir. H.M'nin davranışı anlama ve davranışın sonuçlarını düşünebilme noktasındaki durumu incelemede ulaşılan bilgilerle yorumlanarak raporda belirtilmiştir.

H.M ve arkadaşı C.Y. (16) ile yapılan görüşme sırasında C.Y "2 kasa kadar değerimiz yokmuş bizim" ifadesini kullanmıştır. Başka bir örnek vermek gerekirse, 13 yaşında oyun oynarken topla okulun camının kırılması üzerine kamu malına zarar vermek suçu isnat edilen bir çocuk bireysel görüşme sırasında "Artık topla oynamıyorum hatta hiçbir oyun oynamak istemiyorum" demiştir.

Bu ifadeler ülkemizde çocuk adalet sisteminin çocuğu korumaktan ne kadar uzak, örseleyici ve çocuğu değersizleştiren bir düzen içerisinde işlediğini göstermektedir. Çocuklar adli süreç içerisinde ne olup bittiğini anlayamamakta, kendilerini suçlu, değersiz ve korunmasız hissetmektedir.

3. Müdahale

SİR'in üçüncü bölümü olan müdahale bölümü; sorun ve gereksinimleri, müdahale düzeylerinin saptanmasını, amaç ve hedeflerin belirlenmesini, yasal tedbir, yaptırım ve yönlendirme seçeneklerinin çocuk üzerindeki etkisinin değerlendirilmesini ve olası önerileri içermektedir. Kullanılan kaynaklar ve elde edilen tüm bilgiler, sosyal yapının çocuk üzerindeki olumlu veya olumsuz tüm etkileşimleri, bütüncül olarak mikro, mezzo ve makro boyutta ele alınan değişim planı bu bölümde yer alır.

Ulusal ve uluslararası mevzuattan bütünlük içerisinde çocuğun korunması için faydalanılmalıdır.

SİR'lerde müdahale planı çocuklar için şu şekilde hazırlanmıştır.

1.D.L için hazırlanan Müdahale Planı

M.1. Müdahale Planı

Müdahaledeki amaç çocuğu suça sürükleyen sorun ve gereksinimlerin giderilerek onun gelecekte sağlıklı bir yetişkin olmasına yardımcı olmak ve hem çocuğu hem de toplumu suçtan korumaktır.

Yapılan inceleme sonucu D.L'nin ve bir ihtimal olarak ailedeki diğer çocukların suç olgusunu anlama ve yorumlama konusunda ebeveynlerin olumsuz tutum ve davranışın değiştirilmesi, D.L'nin eğitimine devam etmesinin sağlanması gerekmektedir.

M.2. Yasal Tedbir, Yaptırım ve Yönlendirme Seçeneklerinin Çocuk Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi

Toplumsal açıdan pozitivist kuramın görüşlerine bakıldığında suçlunun cezalandırılması değil, düzeltilmesinin gerekli olduğu kabul edildiği için yaptırım yerine güvenlik tedbirleri suç konusunda öne çıkmıştır. Suç işleyen çocuk için hem hürriyeti bağlayıcı ceza hem de cezanın yanı sıra veya yerine güvenlik tedbirlerine ilişkin düzenlenmelerin çocuğun yüksek yararına olması beklenmektedir.

Söz konusu çocuk olduğu için uygulanacak olan yaptırımlar hakkında verilecek kararlar çocuğu sosyal çevresi , eğitim seviyesi ve suçla ortaya çıkan zararının ve bu zararın giderilip giderilemeyeceği durumlar dikkate alınarak yapıldığı takdirde, çocuğun daha fazla yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

*Pekin kurallarının 3. maddesi **çocuğun yüksek yararı**nın temel alınıp gözetilmesini öngörmektedir. Sözleşmenin 12. Maddesi uyarınca, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuk, hakkındaki her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkına sahip olup; çocuğu etkileyen adli veya idari bir süreçte onun ya doğrudan doğruya veya temsilcisi veya uygun bir makam yolu ile dinlenmesi fırsatı sağlanmalı; çocuğun dinlenmesi ile yetinilmeyip kararlar oluşturulurken istek ve görüşleri dikkate*

alınmalıdır. Bu maddeye istinaden 17 yaşında olan D.L'nin kararlar oluşturulurken istek ve görüşleri dikkate alınabilir.

Ayrıca aynı sözleşmenin 17, 18 ve 19.maddelerinde çocuk için ceza hiçbir zaman idam cezası veya fiziksel ceza olarak belirlenemez, hapis cezası verilerek bir kuruma kapatılması en son çare olarak belirlenmeli, bunun yerine veya bu tür cezalarla çocuğun iyileştirilmesine yönelik alternatif yaptırım modelleri uygulanması belirtilmiştir. Bu açıdan bakıldığında suça sürüklenen çocuk için onarıcı adalet yaklaşımı içerisinde var olan yaptırım modellerinin uygulanması ve eğitsel nitelik taşıması çocuğun aynı zamanda da toplumun suçtan korunabileceğini düşündürmektedir.

Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerden danışmanlık ve eğitim tedbirlerinin aile , okul ve bireysel gereksinimleri bulunan D.L'nin sorun ve gereksinimlerinin çözümüne katkı sağlayarak, suça iten sebeplerin ortadan kaldırılması ve çocuğun topluma yararlı bir birey olarak yetişmesi açısından bir çözüm oluşturacağı düşünülmüştür.

M.3. Olası Öneriler

Yasal olanaklarının var olduğu takdirde ;

- *Pekin Kurallarının 17. Maddesine istinaden D.L'nin kararlar oluştururken istek ve görüşlerinin dikkate alınarak, çocukla ortak karar verilebilmesi*
- *D.L'nin hapis cezası almasından ziyade suç durumuna eşdeğer zaman aralığında bir toplum kuruluşunda hizmet vermesi,*
- *D.L'nin Çocuk Koruma Kanunu içerisinde yer alan tedbirlerden eğitim tedbiri çerçevesinde iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesinin veya açık öğretimden eğitimine devam etmesinin sağlanabilmesi*
- *Çocuk Koruma Kanunu içerisinde yer alan tedbirlerden danışmanlık tedbiri çerçevesinde aile üyeleri ve çocuğun suç olgusu kapsamında bilinçlendirilmesinin çocuğun ve ailenin yaşadığı sorunların çözümünde ve çocuğu suça iten etmenlerin ortadan kalkmasında çözüm olabileceği düşünülmektedir."*

2. H.M için hazırlanan Müdahale Planı

"M.1. Müdahale Planı Hazırlama

H. M.'de madde bağımlılığı bulunmaktadır.. Kullandıkları maddenin etkisiyle suça sürüklenme durumları da var olmuştur.

H.M., hafif düzeyde zeka geriliği bulunan, bebeklik döneminde anne yoksunluğu yaşamış, aile ortamında fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalmış bir çocuktur. Ağabeyi Ç.M. ve arkadaş çevresi dolayısıyla madde kullanmaya başlamış, ailenin ve çevresindeki sistemlerin ihmali sebebiyle bağımlılık konusunda bir tedavi süreci gerçekleşmemiştir. H.M. okuldan ve evden kaçma davranışları göstermektedir. H.M'nin yaşadığı aile ortamı çocuk açısından ve diğer kardeşleri açısından büyük risk oluşturmaktadır. Büyük kardeş olan Ç.M. madde kullandığı söylenen, diğer kardeşlerine küfür etmekte, onlara fiziksel ve psikolojik şiddet uygulamakta, kesici aletlerle onları tehdit etmektedir. Anne ve baba çocuklarının bakımını konusunda görevlerini yerine getirememektedir.

M.2. Yasal Tedbir, Yaptırım ve Yönlendirme Seçeneklerinin Çocuk Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi

……. Asliye Ceza Mahkemesi 05.12.2013 tarihli Duruşma Tutanağında D.Y. ve H.M. ile ilgili Çocuk Koruma Kanunu gereğince uygun olan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınması ile ilgili karar verilmiştir. Çocuklar ile ilgili yapılan görüşmeler ve incelenen belgeler sonucunda madde kullanımından dolayı sağlık tedbirinin kesinlikle uygulanması gerektiği düşünülmektedir.

H.M.'nin aile yapısı kendisi ve kardeşleri için risk oluşturmaktadır. Şiddet, anne ve babanın çocuk yetiştirmesi konusunda yetersiz kalması, yaşanılan konutun sağlık koşullarına uygun olmaması, ekonomik olarak yoksunluk içinde bulunmaları çocukların aile yanında kalmasının uygun olmadığını düşündürmüştür."

M.3. Olası Öneriler

Yasal olanaklarının var olduğu takdirde ;

- *Pekin Kurallarının 17. Maddesine istinaden H.M'nin kararlar oluştururken istek ve görüşlerinin dikkate alınarak, çocukla ortak karar verilebilmesi*
- *D.L'nin hapis cezası almasından ziyade suç durumuna eşdeğer zaman aralığında bir toplum kuruluşunda hizmet vermesi,*

- *Çocuk Koruma Kanunu içerisinde yer alan tedbirlerden danışmanlık tedbiri çerçevesinde aile üyeleri ve çocuğun suç olgusu kapsamında bilinçlendirilmesinin çocuğun ve ailenin yaşadığı sorunların çözümünde ve çocuğu suça iten etmenlerin ortadan kalkmasında çözüm olabileceği düşünülmektedir."*

Sosyal İnceleme Raporları Hazırlanan Çocuklarla İlgili Verilen Mahkeme Kararları

H.M. için verilen mahkeme kararı aşağıda belirtildiği şekildedir.

"…Suça sürüklenen çocuk H.M. hakkında düzenlenen sosyal inceleme raporu da göz önünde bulundurularak 5395 sayılı yasanın 11 maddesi yollaması ile 5395 sayılı yasanın 5/1-d maddesi gereğince fiziksel ve ruh sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli TIBBİ BAKIM VE REHABİLİTASYONUNA, bağımlılık yapan bali maddesi kullandığından TEDAVİSİNİN YAPILMASINA, ayrıca 5/1-c maddesi gereğince çocuğun bakımından sorumlu olan ailesinin çocuk yetiştirme konusunda yetersiz kaldığı hususu raporda belirtildiğinden çocuğun RESMİ VEYA ÖZEL BAKIM YURDU YA DA KORUYUCU AİLE HİZMETLERİNDEN YARARLANDIRILMASI VEYA BU KURUMLARA YERLEŞTİRİLMESİNE…"

D.L ile ilgili 1 yıl 8 ay hapis cezası verilmesi, ancak cezanın 3 yıl ertelenerek denetimli serbestliğe tabi tutulması kararı verilmiştir.

H.M'nin arkadaşı olan C.Y. için verilen mahkeme kararı da şu şekildedir.

"*...Suça sürüklenen çocuk C.Y.'nin hakkında düzenlenen sosyal inceleme raporu da göz önünde bulundurularak 5395 sayılı yasanın 11 maddesi yollaması ile 5395 sayılı yasanın 5/1-d maddesi gereğince fiziksel ve ruh sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli TIBBI BAKIM VE REHABİİTASYONUNA, bağımlılık yapan bali maddesi kullandığından TEDAVİSİNİN YAPILMASINA, ayrıca 5/1-b maddesi gereğince iş ve meslek edinmesi amacıyla bir kursa gitmesinin ve eğitim almasının yararlı olacağı hususu raporda belirtildiğinden çocuğun BİR EĞİTİM KURUMUNA GÜNDÜZLÜ VEYA YATILI OLARAK DEVAMINA;İŞ VE MESLEK EDİNMESİ AMACIYLA BİR MESLEK VEYA SANAT EDİNME KURSUNA GİTMESİNE VEYA MESLEK SAHİBİ BİR USTANIN YANINA YAHUT KAMUYA YA DA ÖZEL SEKTÖRE AİT İŞYERLERİNE YERLEŞTİRİLMESİNE…*"

Tartışma ve Sonuç

Sosyal hizmet mesleğinin bir etkinliği olan sosyal inceleme raporları kuramsal temele dayalı olarak, belirli adımlarla, sistem kuramı ve ekolojik yaklaşım temelinde bütüncül/genelci müdahale kapsamında hazırlanmalıdır. Sosyal inceleme raporları sosyal hizmet uzmanı dışındaki meslek elemanları tarafından hazırlanamayacak bir rapordur. Adliyelerde sosyal hizmet uzmanı sayısı yetersizliğinin ortadan kaldırılması için adliyelere daha fazla sosyal hizmet uzmanı istihdam edilmelidir.

Yapılan uygulama Model SİR formatının çocuğu koruduğunu ve gelecek planı yaptığını göstermiştir. Format ülkemizde standartlaştırılmalı, uygulama zorunluluğu getirilmelidir. Bu sayede hiçbir bilirkişi çocuğu çevresi içerisinde incelemeden rapor sunamayacaktır. Bu da çocuğun ve toplumun yararına olacaktır.

Tekil yazılı hukuk normlarının çocuğu korumada yeterli olmadığı, suç döngüsünü ortadan kaldırmadığı görülmüştür. Sosyal inceleme yapılırken rapor teslim edilmeden incelemeler sırasında elde edilen bilgiler ilgili yargıçla paylaşılmıştır. Bu sayede yargıç sürece etkin olarak dahil edilmiştir. H.M. ile ilgili verilen karar bu işbirliği sayesinde gerçekleşmiştir.

Özellikle H.M. ve C.Y. ile ilgili kararlar göz önüne alındığında sosyal inceleme raporlarının yargıcın çocuk için vereceği karar noktasında yol gösterici işlevini yerine getirdiği görülmektedir. Sadece bu yeterli olamamaktadır. Etkin bir sosyal hizmet uygulaması yapılabilmesi için sosyal hizmet uzmanın hazırlanan müdahale planını uygulayabilmesi ve sürecin sonucunda sosyal hizmet uzmanı tarafından takibinin yapılması gerekmektedir.

Bilgi kaynaklarına ulaşma noktasında yasal mevzuatla sosyal hizmet uzmanın güçlendirilmesi gerekmektedir. Elde edilen bilgilerin ve raporunun gizliliğinin sağlanabilmesi için de raporun ifşası durumda ağır müeyyidelerin olması kişilerin özel hayatlarının gizliliğini güvence altına alacaktır.

Sosyal inceleme raporlarının İngiltere örneğinde olduğu gibi, mahkemeye sunulmadan önce olumsuz ifade ve gereksiz olabilecek bilgilerden arındırılması için uzmanlar tarafından oluşturulmuş bir heyet tarafından değerlendirilmesi zorunluluğu getirilmelidir.

KAYNAKÇA

Ceza Sorumluluğunun Değerlendirilmesi Rehberi , 2010

FRANKLIN, Bob. (1993). " Çocukların Politik Hakları". Çocuk Hakları. (Ed) B. Franklin. (Çev.) A. Türker. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

ULUĞTEKİN,Sevda.(2004) *Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları*, Ankara:Türkiye Barolar Birliği Yayını.

ULUĞTEKİN,Sevda (2011) "Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal İnceleme Raporlarının Yeri ve Önemi" *Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar*, Ankara: SABEV Yayınları, Sosyal Çalışma Dizisi.

MESLEKİ ETKİNLİK

Kitapla Buluşma

Caner YAVUZ*

Daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış her birey çocuktur. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununa göre; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen çocukların korunmaya muhtaç oldukları belirtilmiştir (5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu). Korunmaya muhtaç çocuklar 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında değerlendirilir ve gerekli tedbirler alınarak aileleri yanında sağlıklı bir şekilde yaşamaları amaçlanır. Gerekli tedbirler ile aileleri yanında yaşamalarının da risk oluşturacağı düşünülen çocuklar, hazırlanacak sosyal inceleme raporları ile koruma altına alınarak yaşlarına ve cinsiyetlerine uygun, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri' ne bağlı, bir kuruluşa yerleştirilirler.

İzmir Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü' ne bağlı olarak hizmet veren Karşıyaka Sevgi Evleri Çocuk Yuvası'nda 0-12 yaş arası koruma ve bakım altına alınan çocuklar yaşamaktadır. Yuvada, söz konusu çocukların tüm temel ihtiyaçları karşılanmakta olup, zaman zaman çocuklar için sosyal aktiviteler yapılmaktadır. Böylelikle koruma ve bakım altında kalan çocukların yaşamlarında farklı deneyimler tatmaları sağlanmakla birlikte sosyalleşmeleri, kendilerini ötekileştirilmiş hissetmemeleri amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda 14.11.2014 tarihinde Dünya Çocuk Kitapları Haftası kapsamında Türk Kütüphaneciler Derneği İzmir Şubesi ile koordineli çalışılarak, Derneğin Yönetim Kurulu Üyelerinin de katılımıyla çocuklara kitap okuma ve kitap hediye etme etkinliği düzenlenmiştir.

Karşıyaka Sevgi Evleri Çocuk Yuvası'nda kalmakta olan, çoğunluğu okuma yazma bilen ve eğitimlerine devam eden yaklaşık 60 çocuk ile kitap okuma etkinliği, okuma yazma bilmeyen fakat motor becerileri gelişmiş çocuklar ile de kitap boyama etkinliği düzenlenmiştir.

Etkinlik süresince çocuklar ile birebir ilgilenilmiş, çocukların yaşlarına uygun olarak Türk Kütüphaneciler Derneği İzmir Şubesi tarafından temin edilen yaklaşık 80 kitap, çocuklara hediye edilmiştir. Yapılan etkinlik sayesinde çocukların kitap okuma alışkanlığı kazanmaları, kitaplara karşı sevgilerinin artması, kendi aralarında kitaplarını değiştirmeleri ve bu sayede çok sayıda kitap okuyarak paylaşma duygusunun pekiştirilmesi amaçlanmıştır.

Türk Kütüphaneciler Derneği İzmir Şubesi ile koordineli gerçekleştirilen Dünya Çocuk Kitapları Haftası kapsamında ki etkinlik sayesinde tüm çocukların kendilerini özel hissettikleri, kitap okuma alışkanlığı kazanmaları için yapılan organizasyonun özel bir adım olduğu düşünülmektedir.

* Sosyal Hizmet Uzmanı/Sosyal Çalışmacı, İzmir Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Korunmaya Muhtaç Çocuklar Şubesi

KAYNAKÇA

- 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu. (2005). Resmi Gazete. (15 Temmuz 2005).
- 2828 Sayılı SHÇEK Kanunu. (1983). Resmi Gazete. (27 Mayıs 1983).

PROJE TANITIMI

NAR TANELERİ: GÜÇLÜ GENÇ KADINLAR MUTLU YARINLAR PROJESİ: Özel Politika Gerektiren Grupların İstihdamı İçin Aktif İstihdam Tedbirleri; Çok Ortaklı Sosyal Sorumluluk Projesi

Gül ERDOST*
Gürkan ÖZKAN**
Aysun SAYIN***

Özet

Proje gençlerin istihdamını sağlamaya, kadın-erkek eşitliğinin sağlamaya, dezavantajlı grupların toplumda dışlanmasını önlemeye yönelik farkındalık yaratmayı hedeflerken, dezavantajlı gruplara yönelik aktif istihdam tedbirleri geliştirmiştir. Özel sektör tarafından yetiştirme yurtlarında uygulanan güçlenme odaklı ilk projedir ve proje kamu, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ortaklıdır.

Türkiye'de ilk defa uygulanan dönüşümsel mentorluk; dezavantajlı grupların psiko-sosyal durumlarını, motivasyonlarını, içinde bulundukları şartları ve mesleki beceri düzeylerini dikkate almaktadır. Birlikte çalışılan grup, hayatlarında destekleyici bir mekanizma olmaksızın kendi yaşamlarında ilerleme kaydetme konusunda güçlük yaşamaktadır. Projede uzun süreli destek verilmektedir. Birlikte çalışılan Nar Taneleri kendi çevreleri için olumlu örnek olarak dönüşümün özneleri olacaklardır.

* Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, erdost@unfpa.org
** Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, gurkan.ozkan@aile.gov.tr
*** Boyner Holding, asayin@boynergrup.com

1.NAR TANELERİ: GÜÇLÜ GENÇ KADINLAR MUTLU YARINLAR

1.1. Proje Ortakları:

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın ve Boyner Holding'in önderliğinde, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) teknik desteği ile Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ortaklığında (başlangıcında SHÇEK), Türkiye İnsan Yönetimi Derneği (PERYÖN) ve Türkiye Aile Planlaması Vakfı (TAP VAKFI) sivil toplum kuruluşları ortaklığında, Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) işbirliği ile yürütülen proje kapsamında Eğitim çalışmalarında Kadın Dayanışma Vakfı, Sosyal Kalkınma ve Cinsiyet Eşitliği Politikaları Merkezi, Kadın Adayları Destekleme ve Eğitme Derneği, Sağlık Bakanlığı, Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı uzmanlarının desteği de alınmıştır.

1.2. Projenin Amacı ve Hedefleri

Proje 2009-2013 yılları arasında toplumda sosyal ve ekonomik dışlanmaya maruz kalan, yetiştirme yurtlarında yetişmiş, 18–24 yaş arası, en az lise mezunu genç kadınların eğitime devam etmelerinin teşvik edilmesini, kişisel gelişimlerini ve iş arama becerilerini geliştirerek, iş gücü piyasasına hazırlanmalarının desteklenmesini, cinsiyete dayalı ayrımcılıktan kaynaklanan

sorunlarının çözümüne katkı sunulmasını ve mentorluk sistemini de işleterek sosyo-ekonomik açıdan yol göstericilerle birlikte yetiştirilmeleri amaçlanmıştır. Bu bağlamda hedefler;

•Meslek ve kariyer konusunda, okul yaşamından çalışma hayatına geçişte rehberlik; eğitimine devam etmek isteyen genç kadınlara eğitim ve kariyer danışmanlığı vermek,

•Genç kadınların kişisel gelişim ve iş arama becerilerinin geliştirilmesi yoluyla istihdama katılımlarının sağlanması,

•İş gücü piyasasında nitelikli bir iş bulmaları için iş arama desteğinin verilmesi,

•Motivasyon eksikliği ve isteksizlik nedeniyle iş gücü piyasasının dışında kalan genç kadınların, iş gücü piyasalarına hazırlanmalarının sağlanması,

•Özel sektör iş yeri ziyaretleri ile özel sektöre dair, özel sektörde farklı çalışma biçimlerine dair bilgilerinin arttırılması,

•Dezavantajlı gruplar için aktif istihdam tedbirlerinin hayata geçirilebilmesi için proje kapsamında birlikte çalıştığımız kamu kurumlarının politika geliştirmelerine destek olacak sosyolojik bir araştırmanın yapılması,

•Sosyal, kültürel ve tarihi etkinlikler aracılığı ile rol modellerle buluşmalarının sağlanması, sosyal içerilmelerinin desteklenmesi,

•Toplumsal dışlanmaya maruz kalan gruplar için toplumsal farkındalık çalışmalarının paydaşlar ile birlikte yürütülmesi,

•Kamu & özel sektör & sivil toplum diyaloğunun ve işbirliğinin sağlanması.

1.3. Proje Sonuçları:

Katılımcıların kişisel gelişim ve iş arama becerilerinin geliştirilmesi için on beş gün süren eğitim çalışmaları yapılmış, iş gücü piyasasında nitelikli bir iş bulmaları için iş arama desteği verilmiştir. Ayrıca meslek ve kariyer konusunda, okul yaşamından çalışma yaşamına geçişte rehberlik; eğitimine devam etmek isteyen genç kadınlara eğitim ve kariyer danışmanlığı verilmiştir.

•Dezavantajlı gruplar için aktif istihdam tedbirlerinin hayata geçirilebilmesi üzerine kamu kurumları ile işbirliği yapılmış, kamu & özel sektör & sivil toplum diyaloğu ve işbirliği sağlanmıştır.

2. BÖLÜM: DEZAVANTAJLI GRUPLARDA AKTİF İSTİHDAM TEDBİRLERİ İÇİN; ANLAMAK

Kendi kendine yeterli olma araçlarına ulaşma olasılığı sınırlı olan bireyler dezavantajlı bireyler olarak tanımlanmaktadır. Burada çeşitli destekleyici mekanizmalara ihtiyaç duyan bireylerin varlığı söz konusudur. Bu proje tüm dezavantajlı grupların dezavantajlarının giderilebileceği ilkesini benimsemiştir. Sorunları analiz ettiğimizde ise bireysel gibi duran ve bireylerin yaşadığı sorunların toplumsal temellerinin olduğunu, dezavantajın da toplumsal süreçlerde oluştuğunu görerek, projenin aktif istihdam stratejilerini bireylerin güçlendirilmesi ve sosyal kabulu için destekleyici mekanizmaların kurulması üzerine temellendirilmiştir

Öncelikli olarak devlet koruması altına alınma nedenlerini vermek ve akabinde bu nedenleri aklımızda tutarak projenin nasıl bir destekleyici mekanizma kurduğunu açıklamak isterim. Hedef grubun kurum bakımına (devlet korumasına) alınma nedenleri; yoksulluk ve aile parçalanması, ihmal ve istismardır. Yurda gelme nedenlerine dayanan ve/veya yurt bakımında yetişmiş olmalarından kaynaklı karşılaşılan sorunlar:

2.1. Eğitim ve istihdam sorunu:

Yetiştirme yurtlarında yetişen genç kadınların eğitim ve istihdama katılım ve devam sorunları vardır. Eğitimleri ve kişisel gelişimleri işgücü piyasalarının taleplerini karşılayamamaktadır. İşgücü piyasalarına ilişkin kurum bilgisi ve iş arama becerileri eksiktir. Mesleğe, çalışma ortamına uyum sağlama ve sorun çözme becerileri zayıftır.

2.2. Şiddete Maruz Kalma ve İstismara Açık Olma:

Sevilme ve kabul görme ihtiyaçları erken yaşta evlilik yapmalarına ve çocuk sahibi olmalarına neden olmaktadır. Aile içi şiddetle karşı karşıya kalma oranları yüksektir. Kurum bakımına alınma nedenleri incelendiğinde, geçmişte istismara uğramış olan gençlerin ileride istismara uğrama ihtimallerinin daha yüksek olacağına ilişkin endişeleri beraberinde getirmektedir.

2.3. Toplumsal Kabul:

Gençler, kadın ve yurtta yetişmiş olmaktan dolayı çoklu ayrımcılığa ve sosyal dışlanmaya uğramaktadırlar. Kendilerini yetersiz ve eksik hissetmelerine ve buna bağlı özgüven sorunu

yaşamaktadırlar. Bu nedenle toplumda dışlanma ya da kabul görmeme riski taşımaktadırlar.

3. BÖLÜM: DEZAVANTAJLI GRUPLARDA AKTİF İSTİHDAM TEDBİRLERİ İÇİN; GÜÇLENDİRMEK

"...Sürekli yardım edeceklerine, daha güzel bir şey yapıyorlar. Senin yardıma olan ihtiyacını ortadan kaldırıyorlar." Nar Tanesi.

Proje Nar Taneleri özelinde istihdam ve güçlenme başlıklarına vurgu yaparak, belirli sayıda yaşamda geleceğe yönelik olumlu değişim sağlayabilmiştir. Proje toplumun 'yetiştirme yurdu çocuğu'nu görme biçimlerine önyargılardan, acıma duygusundan, olumsuzlayan ve dışlayan dilden arındırılmış, anlamaya ve kazanmaya çalışan alternatif bir bakış açısı önermiştir. Proje özellikle güçlenme vurgusundaki ayırt ediciliğiyle dezavantajlı gruplar için geliştirilecek aktif istihdam tedbirleri açısından örnek teşkil eden bir model sunmaktadır.

3.1. Eğitim

Birlikte çalışılan grubun ihtiyaçlarına göre geliştirilen eğitim programında; **Kişisel Gelişim** (Güven, Kendini Tanıma, Motivasyon, Olumsuz Duygu ve Stres Yönetimi, İletişim, Kendini İfade Etme, Dış Görünüş ve Beden Dili başlıklarında), **İş Arama Becerilerinin Geliştirilmesi** (Meslek Seçimi ve Kariyer Planlama, Özgeçmiş Hazırlama, Uygulamalı Mülakat Teknikleri başlıklarında) ve **Güçlendirme** (Toplumsal Cinsiyet Rolleri Farkındalığı, Kadın Hakları, Kadına Yönelik Şiddet, Kadın Sağlığı, Beden Algısı başlıklarında) yer almıştır. Bu başlıklarda eğitimler yine bu konuda uzmanlığı olan kurumlardan gelen gönüllü eğitmenler aracılığı ile verilmiştir

Eğitimlerin öğrenme hedefleri, grubun ihtiyaçları ve projenin hedefleri ile paralel olarak tanımlanmış ve destekleyici materyallerde bu tanımlama içinde geliştirilmiştir

3.2. Dönüşümsel Mentorluk

Mentor: Öğrenme ortağı/ Akıl hocası/ Rol modeli/ Rehber/Abla-Abi [Kurum dışı gönüllüler] şeklinde tanımlanabilir.

Mentee: Öğrenen olarak tanımlanabilir. Burada Nar Taneleri için kullanılmıştır

Mentorluk ilişkisi, iki kişinin anlayış ve güven üzerine kurduğu gizlilik içeren bir ortaklıktır. Asıl amaç, genç öğrenen kişinin (Menti'nin) yaşam ve kariyer becerilerine yönelik gelişimi anlamında bağımsızlığını desteklemektir.

Proje kapsamında eğitim alan genç kadınların aldıkları eğitimi hayatlarına taşımalarını desteklemek için geliştirilen mentorluk genç kadınların (menteelerin), olumsuz çevre, aile ve gelişim koşullarından kaynaklanan negatif benlik algısı, olumsuz imaj, sınırlayan inançlar ve özgüven eksikliği gibi faktörleri, pozitif benlik algısı ve olumlu imajla yer değiştirerek, dönüştürebilmeyi sağlayacak daha yoğun çalışmayı gerektiren uzun dönemli destek olarak tanımlanmıştır.

4.PROJENİN 2. AŞAMASI

Nar Taneleri projesi 2009 yılından bu yana yapılan çalışmalar ile kurum, kurum içi ilişkiler ve kurum bakımındaki gençlere ilişkin önemli deneyim kazanmış ve bu çerçevede bilgi üretmiştir.

Sınırlı sayıda yaşama dokunan projede birlikte çalışılan genç kadınlardan ve projede geliştirilen yöntemlerle temel hedef dezavantajlı gruplar için aktif istihdam tedbirlerini geliştirmek idi. Bu bağlamda geliştirilen eğitim materyalleri; eğitim yöntemleri; eğitici eğitimi modülü yanı sıra hazırlanan yayınlar ile benzer alanda çalışma yürütecek diğer kurumlarla da deneyimler paylaşılmak istendi.

Ortaklarca yapılan değerlendirme toplantıları sonucunda, projenin 2013 yılı itibariyle bu edinilen deneyim ve üretilen bilginin kurumun kullanımına sunularak, projenin kurum içinde sürdürülebilirliğinin sağlanması konusunda görüş birliğine varılmıştır.

Genel olarak, yetiştirme yurtlarında kalan çocuk ve gençlerin sayısının çokluğu, yurt ve personel yetersizliği ve özellikle personeldeki yer değiştirme hızı gibi nedenler kurumda hizmet veren ekiple güçlü duygusal bağların kurulmasına engel olmaktadır. Dolayısıyla kurum içinde yetişen çocuk ve gençler duygusal destek alabilecekleri, sosyal yaşamda rol model alabilecekleri figürleri bulmakta güçlük çekmektedirler. Ayrıca kurumun korumacı yaklaşımı, sosyal beceri, bireyselleşme ve özgüven açısından sorunludur. Çocuk ve gençler kurumda yaşamaktan dolayı mağdur olduklarını düşünüp, bu mağduriyet nedeniyle kendi kararlarının ve hayatlarının sorumluluğunu almaktan kaçınmakta ve her türlü ihtiyaçlarının

(devlet tarafından) karşılanması gerektiği talebiyle önlerine çıkan fırsatları değerlendirememektedir. Bunlara paralel olarak, gençler yetenekleri ve yatkınlıkları göz önüne alınmadan hemen istihdama yönlendirilmekte, uygulanan kariyer planlaması eğitimlerinin eksik kalmasına ve kurum sonrası hayatlarıyla ilgili yanlış kararlar almalarına neden olmaktadır. Son olarak, kurum içerisinde ve kurum sonrası yaşamda gençlerin gelişimlerinin, istihdama katılımlarının ve iş yaşamlarında sürekliliğin izlenmesi konusunda herhangi bir mekanizmanın kurulmadığı gözlemlenmiştir.

4.1. AMAÇ

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde hizmet veren, çocuk evlerinde görev yapan ekiplerin (meslek elemanları, grup öğretmenleri ve bakıcı anneler), kurumda bakım verilen çocukların ve gençlerin kişisel gelişim ve hayata hazırlanmalarına destek olma konusunda bilgi ve becerilerini arttırmaya yönelik eğitimler planlanacaktır. Bu eğitimler sonucunda, öncelikle çocuk evlerinde görev yapan ekibin çeşitli eğitim destekleri ve kaynaklarla kariyer gelişim kolaylaştırıcılığı yaparak, kurum bakımındaki gençlerin ve çocukların yeteneklerini keşfetmelerini desteklemeleri ve onları yetenek ve ilgi alanları doğrultusunda eğitime teşvik etmeleri amaçlanmaktadır. Ayrıca, kurum bakımındaki çocuk ve gençlerin hem kurum içinde hem de kurumdan ayrıldıktan sonraki yaşamlarına ilişkin izleme ve değerlendirme sistemi kurmak amaçlanmaktadır.

4.2.PROJENİN HEDEFİ

- Kurum içerisindeki elemanların, kişisel, sosyal ve mesleki gelişimleri konusunda çocuk ve gençlere rehberlik yapmaları, onları desteklemeleri ve izleme mekanizması kurmaları için seçilecek pilot illerdeki elemanlara eğitim vermek ve destek sağlamak.
- Eğitim modüllerinin hazırlanması.
- Öğrenme materyallerinin hazırlanması.
- Bakım hizmetlerinden sorumlu tüm personelin yoğun çalışmaları nedeniyle ve bazı durumlarda farklı uzmanlık alanı gerektiren eğitimlerin kurum içerisindeki olanaklarla (personel-materyal) sürdürülmesinde sorun olabileceği öngörülmektedir. Bu nedenle eğitim çalışmalarının kamu sektörü, özel sektör, üniversite, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarından destek alınarak yürütülmesi için protokoller yapılması.
- Toplumsal algının değişmesi konusunda çalışmalar yapılması

4.3.HEDEF GRUP

- Öncelikli olarak İl ve Kuruluş yöneticileri, Sevgi Evleri ve Çocuk Evlerinde, 13-15 ve 16-18 yaş gençler ile çalışan meslek elemanları, grup ve ev sorumluları, bakım elemanları.
- Gençleri kurum dışında yaşam ve kariyere hazırlayacak sosyal hizmetler ve katkı boyutunda etkileşimde olan / destek veren / verebilecek potansiyel paydaşların ilgili ekipleri

4.4.FAALİYETLER

A-İhtiyaç Analizi Toplantıları

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün aşağıdaki kriterlere göre belirlediği;

a- Yerleşik ve ideal çocuk evi uygulamalarının olması,
b- İdari yönetimin bu uygulamaları destekliyor olması, görevlendirilen ya da gönüllü personelin çalışmayı yürütmeye istekli olması,
c- Yeter sayıda personelin çocuk evlerinde görevlendirilmiş olması,
d- Gelişime ve farklılıklara açık olmaları,
e- Her bir yaş grubu icin çocuk evlerinin açılmış olması,
f- Yerelde ve genelde sosyal ilişkileri gelişmiş ya da bu ilişkilere açık personel,

7 ilde dört farklı grupla (il yöneticileri, bakım elemanları, grup / ev sorumluları, meslek elemanları) ihtiyaç analizi toplantıları yapılmıştır

B-Kurumda Görevli Personelin Eğitimi

İhtiyaç analizi sonuçlarına göre hazırlanan konu başlıklarında Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen 4 ilde .(Sivas, Diyarbakır, Bursa, Samsun) eğitim çalışmaları yapılmştır

- Bakım elemanı
- Meslek elemanları
- Grup ve Ev sorumluları

– Yöneticiler

C-Kamu Kurumları Arasında İşbirliğinin Arttırılması

Kamu kurumları arasındaki işbirliği, yapılacak protokollerle sistematik biçimde sürdürülecektir.

– İŞKUR
– MEB

D-Yerel Paydaşlarla İşbirliklerinin Arttırılması

– Belediyeler
– Sivil Toplum Kuruluşları / Yerel Liderler
– Meslek Örgütleri
– Üniversiteler / Akademisyenler
– Özel Sektör

E-Materyal Geliştirme

Kurum personelinin hizmet sunumu sırasında başvurabileceği pratik bilgileri içeren basılı materyalin hazırlanması.

F-İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları

4 ilde yapılan eğitimlerden sonra eğitimlerin bakım verilen çocuklar ve kurum çalışanları üzerindeki etkisini, belirlenen kriterler üzerinden ölçme çalışmaları (3 aylık periyotlarla yılda 4 kez) İzleme çalışmaları sonrası eğitim materyallerinde gerekli revizyonun yapılması

G-Eğitici Eğitimleri

Eğitim çalışmalarının kurum içerisine yaygınlaştırılması için kurum içerisinden her grupla (gönüllü olmaları tercih edilerek) 2015 yılında gerçekleştirilecektir.

H-Sosyal Etki Analizi

Projenin 2013-15 yılları arasında yürütülen faaliyetlerinin Kuruma ve kurum bakımı altında olanlara katkısı ve projede geliştirilen ve uygulanan dokümanları içerecektir.

Kaynakça

Bozok, N. (2011). Ben Değerliyim "Nar Taneleri: Güçlü Genç Kadınlar Mutlu Yarınlar Projesi" Güçlenme Hikayeleri Biriktiriyor, Sosyolojik Değerlendirme Raporu, İstanbul, Altan Basım

Işık. S., N.(2006). Dezavantajli Gruplarla Aktif İşgücü Önlemleri Uygulama El Kitabı. Ankara: Türkiye İş Kurumu Müdürlüğü

Mayer, E., S. (2003). *What is a Disadvantaged Group?* Mineapolis: Effective Communication Project

Türkmenoğlu, İ. (2014). Kariyer Planlama El Kitabı, İstanbul, Altan Basım

PROJE TANITIMI

TRIANGLE NET PROJESİ

YAŞLILARIN ADİL VE AYRIMA UĞRAMADAN BAKIMI İÇİN ARAÇLAR

(YAŞLI HAKLARI VE YAŞLI BAKIM PERSONELİ EĞİTİMİ PROJESİ)

Bülent KARAKUŞ*

Yaşlı hakları, ayrımcılığın önlenmesi ve yaşlı bakımı vb. konularda AB proje çağrıları kapsamında Merkezi Finans İhale Birimine sunulmak üzere System and Generation Association (S&G) Derneği koordinasyonunda SHUDER ve diğer iştirakçilerin ortaklığında hazırlanan yaşlı bakımına ilişkin proje kabul edilerek uygulamaya başlanmıştır. Proje içeriğine ilişkin bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Proje Adı: Triangle Net-Yaşlı Hakları ve Yaşlı Bakım Personeli Eğitimi Projesi
Projenin Sunulduğu ve Desteklendiği Kurum: AB Bakanlığı Merkezi Finans Birimi
Proje Başvurusunda Bulunan Dernek: System and Generation Association (S&G)

Projede yer alan İştirakçi kuruluşlar:
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi(YAŞAM)
- Keçiören Belediyesi Sosyal İşler Müdürlüğü

Projenin Yabancı Ortakları:
- Bonner Institut für Migrationsforschung und Interkulturelles Lernen e.V. (Almanya)
- IMECE Women's Centre EuropeAid ID (İngiltere)

Proje Koordinatörü: S&G
SHUDER Proje Yürütücüsü: Bülent KARAKUŞ (SHUDER Genel Başkan Yardımcısı)
Proje Uygulama Yeri: Ankara, Eskişehir ve Konya.
Yabancı ülke ziyaretleri: Almanya ve İngiltere
Proje Süresi: 1 Yıl (15 Ekim 2014 – 15 Ekim 2015)
Proje Bütçesi: 119.552,10 Euro'nun % 90,00 oranına tekabül eden 107.596,89 Euro'su Hibe

Projenin Konusu/ Amacı:
Genel Amaçlar:
1. Yaşlıların yaşam kalitesini artırmak
2. AB Uyum Süreci ulusal programında 2008 tarihli ve 14481 sayılı kararlaştırılmış hedefleri desteklemek.
3. Örnek uygulamayı Türkiye'ye getirerek toplumun uyum sağlamasına katkıda bulunmak
4. Muhtaçların bakım hizmetlerini ve rehabilitasyonunu sosyal çerçevede, anti-ayrımcılık konusunda bilgi ve uzmanlık değişimi ile teşvik etmek.
5. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2012 Ulusal Yaşlanma Eylem Planı ile uyumlu olarak bakım hizmetlerinin geliştirilmesi ile destekleyici çevre oluşturulmasına katkıda bulunmak

Özel Amaçlar:
1. Yaşlılar için güvenli bir ortam oluşturmak
2. Ankara, Konya ve Eskişehir'de yaşlılar ile çalışan bakım ve sağlık hizmet personeline ve diğer pratisyenlere yaşlılık suiistimali hakkında eğitim sağlamak
3. Bilgi değişimi ve yaşlıların bakımı ve rehabilitasyonu sürecinde Türkiye'deki, Birleşik Krallık'daki(İngiltere) ve Almanya'daki bakım merkezlerinin güçlü ilişkiler ve uzun vadeli ortaklık kurması adına sorumluluk kalitesini artırmak.
4. Yaşlılara bakan sorumlu personele verilen eğitimlerde, örnek uygulamaları, video ve

* Sosyal Hizmet Uzmanı, SHUDER Genel Başkanı, Triangle Net Projesi SHUDER Yürütücüsü

gözlemleri, projeye ortak olan ülkeler ile anahtar kaynağı olarak kullanmak.

Stratejik Hedef: Ülkemizin Yaşlı Bakım Hizmet Kalitesinin artırılmasına katkıda bulunmak.

Faaliyetler:
1.Hazırlık faaliyetleri:
HF1.1.Proje takımını oluşturmak ve proje takımının buluşması.
HF.1.2. AYNA Projesi verilerinin analizi, Aile ve Sosyal Politika Bakanlığı'nın toplantı raporlarının ve 28 yaş üstü bakım uzmanlardan alınan veriler ile modüllerin konu başlıklarının belirlenmesi.
HF1.3. Modüllerin sorunlara çözüm sağlaması açısından değerlendirilmesi.

2.Gerçekleştirme faaliyetleri: (Uygulama aktiviteleri - UA)
UA.2.1. Çalışma ziyareti katılımcılarının belirlenmesi
UA.2.2. Yurtdışında bakım merkezlerini ziyaret etmek ve hizmet sunanları gözlemek
UA.2.3. Merkezlerdeki uygulamaları ihtiyacı ortadan kaldırmak için videoya çekmek
UA.2.4. Modülleri Türkiye'ye uygulanacak şekilde geliştirmek
UA.2.5. Yurtdışına çalışma ziyaretine giden 12 bakıcının eğitimi
UA.2.6. Ankara'da pilot modül uygulaması gerçekleştirilecek, 100 bakıcıya 10 saatlik eğitim organize edilecektir
UA.2.6. Modülü, kitapçığı ve iyi uygulama örneklerini DVD şeklinde hazırlamak
UA.2.8. Modülün genelleştirilmesi, Ankara'da, Konya'da ve Eskişehir'de çalışan 450 personelin, uzmanlardan eğitim alması
EA.2.9. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında seminer verilmesi
EA.2.10. Şehirlerde atölye çalışmaları düzenlemek ve bunu ulusal basın ile paylaşmak.

3.Değerlendirme ve yaygınlaştırma faaliyetleri: (DY)
DY.3.1. Çalışma ziyaretlerini gerçekleştirmek.
DY.3.2. Ulusal ve/veya uluslar arası bir konferansta projenin sonuçlarını sunmak.
VD.3.3. Bu şehirlerdeki yaşlı bakım merkezinde uygulama takibi
VD.3.4. Uygulama takibinin ardından, modüllerin gerektiği gibi uygulandığını kontrol etmek

Çıktılar:
Proje No: CSD-III/PC/126
R1. Almanya'da ve Birleşik Krallıkta uygulanan yaşlı bakım hizmetinin örnek uygulamalarının Türkiye'deki yaşlı bakımı hizmetinde çalışan personelin ihtiyaçlarına uyarlanması.
R2. Yaşlı bakım hizmetinin örnek uygulamalarının videoları ve kitapçıkları
R3. Yaşlı bakım hizmeti için geliştirilmiş ve uygulanmış eğitim paketi
R4. Eğitimli bakım personeli
R5. Yaşlı bakım merkezlerinin yöneticilerinin, personelin ve uzmanların çalışma ziyaretleri yapması

Proje İletişim: WEB:
http://shudernegi.org/index.php/shuder/projelerimiz

Sosyal Politika ve Sosyal Çalışma Üzerine: Doç.Dr. Emrah AKBAŞ ile Bir Söyleşi

Aziz ŞEKER*

"Hiçbir ıstırap çığlığı bir insanın çığlığından daha büyük olamaz... Ya da gene, hiçbir ıstırap tek bir insanın çekebileceği acılardan daha büyük olamaz... Bütün gezegen tek bir candan daha büyük bir acı çekemez…"

Ludwig Wittgenstein

Sosyal çalışmanın/sosyal hizmetin gerçekleri üzerinde akıl yürütmek yönünde bir amacımın olduğunu baştan belirtmek isterim. Sosyal çalışmanın varsa efsanelerini dinlemek hoşuma gider. Ne garip ki sosyal çalışma mesleği ve bilimi üzerinde Türkiye'de çok az yaprak kıpırdıyor. Bu durumu özetleyen anımsadığım bir cümle var; "doğru, bir şey yazmıyorum, ama sakladığım bir şey olduğundan değil…" diyordu Max Brod. Sosyal çalışma açısından saklanan bir şeyler yok ya da anlatacağı bir öyküsü mü yok? Bilinmez değil! Yargılıyorum anlamı da çıkmasın buradan. Sosyal çalışmanın Türkiye toplumsal gerçekliğine korespondansı doğru değerlendirilebiliyor mu? Evet, sosyal çalışmanın Türkiye'de bir tarihi var mı? Sosyal çalışmanın bir kimliği olduğu üzerinde neler söylenebilir? Sosyal çalışmanın sosyal teori ve sosyal sorunlarla ilişkisi ne boyutta? Soruların sayısı çoğaltılabilir. Bu minvalde Doç. Dr. Emrah AKBAŞ ile bir söyleşi gerçekleştirdik. Düşünmeyi gelenek edinenlerin merakını çekeceğini söyleyebilirim. Gerçek, kaçsanız da peşinizi bırakmıyor. En iyisi yüzleşebilmek.

Aziz ŞEKER: Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?

Emrah AKBAŞ: Evvela seninle söyleşmekten ne kadar mutlu olduğumu ifade etmek isterim. Varlığın çölde vaha gibi… Sosyal çalışmanın kuruyan dallarına can veriyorsun, biçare bedenine ruh üflüyorsun. Bunun için teşekkür etmeliyiz sana.

Bendeniz 1978'in Temmuz'unda Artvin'de dünyaya geldim. Fatsalıyım. Bunun devrimci ruhum üzerinde tesiri var mıdır bilmem! Ama bildiğim bir şey var, hayatımın hiçbir döneminde hiçbir muktedirin yanında saf tutmadım. Hayatımın uzunca bir dönemi İstanbul'da Suriçi'nde geçti. Ailem hala orada mukim. Boğaziçi Üniversitesi'nde sosyoloji tahsil ettim. Daha sonra yine aynı üniversitede tarih yüksek lisansına devam ederken içimde yanan sosyal çalışma ateşini körüklemek istedim ve kendimi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'nda buldum. Yüksek lisans ve doktoramı sosyal çalışma alanında tamamladım. 2013'ün Şubat'ından bu yana Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nde çalışıyorum. Son bir yıldır sosyal politika anabilim dalında görevliyim. Eşim Gamze ile bir buçuk yıldır evliyim.

Aziz ŞEKER: Türkiye'de sosyal çalışmanın önemli sorunları nelerdir? Sorunları belirleme yönünde yapılan araştırmalar var mı? Yeterli mi? Sosyal çalışmanın günümüzde doldurduğu yer itibarıyla tarihi ve kimliği açısından değerlendirme yapabilir misiniz?

Emrah AKBAŞ: Doğrusu ben Türkiye'de sosyal çalışmanın hiçbir zaman gerçekten mümkün olmadığını düşünüyorum. İşin kötüsü, sosyal çalışmacılar sosyal çalışmanın akıbetini hiç merak etmiyor gibi görünüyor! Sosyal çalışmacıların Türkiye'deki varoluş mücadelesi sanki sadece devlet kadrolarındaki yerlerinden ibaretmiş gibi… Hâlbuki sosyal çalışmanın en büyük meselesi yerli bir sosyal çalışmanın imkânı üzerine tefekkür ve tartışma olmalı. Ne kadar ironik ve hazindir ki, ülkemizde hala sosyal hizmet kuramı derslerinde John ve Mary vak'aları anlatılıyor! Başını kuma gömmüş bir sosyal çalışma camiası var karşımızda. Ülkedeki ciddi sorunlara, eşitsizliklere ve ayrımcılıklara gözünü kapamış bir camia!

* Sosyal Çalışmacı.

Sosyal çalışmanın en büyük sorunu maalesef kendisi.Bakın ülkemizde sosyal çalışma müfredatına. Ne göreceksiniz? Muhayyel bir cemaat var sanki karşımızda. Bir hayal âleminde veya bir sosyal çalışma laboratuvarında gibiyiz. Gerçek sorunlar ve gerçek insanlardan arındırılmış bir eğitim ortamı… Kaldı ki, gerçek sorunlar ve gerçek insanlarla ilişkimizi kuracak teorik derinlikten de yoksunuz. Sosyal çalışma camiasında en sık duyduğum yakınmalardan biri "teori/okul ile saha arasındaki kopukluk". Sanki hakikaten teori varmış gibi! Kimse farkında değil ama sosyal çalışma eğitiminin teorik temelleri gerçekten sağlam olsa böyle bir kopukluktan bahsedemeyeceğiz. Bugün hiçbir sosyal çalışma bölümünde Marksist literatürün adı yoktur örneğin. Sosyal sorunları nasıl anlayacağını sanıyor bu zevat? Sadece Marksist literatür mü? Steril ve seküler bir sosyal çalışma ortamında insanların inançlarını yok mu sayacaksınız? Ülkenin dini çeşitliliği ve özelde İslam antropolojik bir ilgiye de mi mazhar olmaz? Hâlbuki bizim bu topraklara yabancı olmayan sosyal çalışmacılar yetiştirmemiz gerekiyor. Bugün Avrupa'da "kültürel yetkinlik" çerçevesinde farklı kültürlere dair farkındalık ve donanım özel bir önem arz ediyor. Bizim sosyal çalışmacılarımız Kürtçe "merhaba" dahi diyemiyor öyle değil mi? Bizim kafamızdaki müracaatçı seküler Sünni Türk bir erkekten başkası değil!

Sosyal çalışmanın tarihi ve kimliği açısından değerlendir, diyorsun. Sence sosyal çalışmanın bir tarihi var mı bu ülkede? Tarihsiz ve köksüz bir alandan bahsediyoruz. Sosyal çalışma müfredatlarında bir "sosyal çalışma tarihi" dersinin olmaması sadece bir ironi. Hakikatte böyle bir tarih zaten yok. Acaba modern anlamda sosyal hizmet sunumunun ülkemizde II. Abdülhamit'le çok yakın bir ilişkisi olduğu için olmasın! Türk modernleşmesini kaba bir Cumhuriyet öncesi ve sonrası ayrımı üzerinden anlayan kafanın illüzyonu olmasın bunun sebebi! Batılılar sosyal çalışma veya sosyal politika anlatılarına sanayi devrimiyle başlamıyorlar öyle değil mi? 1600'lerin başlarına değin gidiyorlar. Yoksullar Yasasından bahis sosyal çalışmanın modern bir disiplin olmasına halel getirmiyor da 1800'ler Osmanlısı mı halel getiriyor?

Uzatmayacağım. Sorun çok ama bana hangisi en öncelikli sorunumuz diye sorarsan, teori derim. Adı "sosyal hizmet kuramı" olan derslerde adı bile geçmeyen kuram derim. Hatta özelde sosyal çalışmayı kurtaracak olan şey sosyal teoridir derim. Bu ise ayrı bir söyleşinin konusu olacak kadar derin ve netameli bir konu.

Aziz ŞEKER: Toplumların sosyal-ekonomik sorunlarıyla yaşadığı biliniyor. Sosyal sorunlar sosyal çalışmayı ilgilendirdiği gibi sosyal politikanın da analiz alanına giriyor. Sosyal çalışmayı, sosyal politikayı ve sosyal sorunları kısaca tanımlar mısınız? Bu minvalde etkileşimli olarak sosyal çalışmanın ve sosyal politika olgusunun birbirleri açısından önemi üzerine neler söyleyebilirsiniz? Sosyal sorunlarla mücadelede ayrıca sosyal çalışma sosyal politikanın bir tekniği olarak görülebilir mi?

Emrah AKBAŞ: Sosyal çalışma gerçekte sosyal politikadan bağımsız olarak ele alınmamalı. Yani ontolojik bir bağ var bu ikisi arasında. Keşke ülkemizde bu kadar sosyal çalışma bölümü pıtrak gibi açacağına evvela en azından birkaç sosyal politika bölümü açılabilseydi. Sosyal çalışmayı rehbersiz bırakan şeylerden biri de bu. Benim için sosyal politika dar anlamda çalışma ilişkilerine dair bir alan değil. Sosyal politika artık tüm sosyal sorunları kapsayan ve bilhassa eşitsizlikler üzerinde yoğunlaşan bir alan. Sosyal çalışma ise bir bakıma sosyal politikanın oluşturduğu bağlamda sosyal ve beşeri bilimlerin hayata dokunduğu yer. Sosyal bilimlerin vicdanı bir bakıma…

Sosyal çalışmayı ülkemizde bunca hayalileştiren ve gerçeklerden koparan, onu salt mikro alana mahkûm eden de bu. Toplum örgütlenmesi sosyal çalışmanın neresinde? Sosyoloji denince herkesin aklına sosyal çalışmacı kadrosunda çalıştırılan sosyologlar geliyor! Ne kadar hazin… Sosyolojik bir bakış açısından yoksun bir sosyal çalışmanın bırakın tüm sosyal sorunları, örneğin ülkemizdeki Suriyelilere dair söyleyecek sözü olabilir mi?

Tabi bir de adı aile ve sosyal politikalar olan bir bakanlık var. Asıl facia bu! Adı var, kendi yok. Sanki bütün günahlarımızın üstünü örtsün diye var aile. Bu bakanlık da bir örtü gibi kullanıyor zaten. Kaba muhafazakâr bir aile tahayyülünün ötesine geçen tek bir sosyal politika önerisi yok. Sosyal çalışmacıların da zaten buna itirazı yok. Onların itirazı, daha fazla kadro bulamayışlarına…

Aziz ŞEKER: Sosyal çalışmanın sosyal sorunlarla uğraşısındaki becerikliliği-bilgisi refah toplumunun conditio sine quanon'uyken küreselleşme ile yeni sosyal politika arayışlarının da ön plana çıktığını görüyoruz. Biraz çelişkili bir durum ama yaşanan bu… Sosyal politikaya düşen görevi ele alırken, sosyal politikayı belirlemede sosyal çalışmanın rol ve sorumluluklarını açıklar mısınız? Sosyal çalışmanın odak noktası ile sosyal politikanınkinin örtüştüğü söylenebilir mi?
Gerçeğin de altını çizmekte yarar var; değerlerinden kaçan bir sosyal çalışma Türkiye'de sosyal politikaya ne verebilir? Sosyal çalışmanın zayıflığına ya da güçsüzlüğüne dikkat edildiğinde sosyal politikanın işlev alanını daraltmıyor mu? Özde, Adorno'nun 'kendi içinde gerçek olmayan hiçbir sanat yapıtı toplum içinde gerçek olamaz' sözünü sosyal çalışmaya uyarlarsak, eleştirel bir sosyal çalışmanın toplum içinde 'gerçeklik' ya da karşılık bulamayışı söz konusu olabilir mi? Sosyal çalışma yönünden yadsınan ne olabilir? Çünkü sosyal çalışma güçlenmediğinde sosyal politikanın bunaldığı gün gibi ortada… Sosyal çalışma nasıl bir stratejik yöntem izlemelidir?

Emrah AKBAŞ: Hâlihazırdaki yapısı itibariyle sosyal çalışmanın sosyal politikaya vereceği katkı psikolojinin vereceği katkıdan daha fazla değil. Ne derseniz deyin, sosyal politikanın gelişimi ezilenlerin huzursuzluğunun ve isyan ateşinin bir neticesidir. Şimdi sorulması gereken soru şudur: Sosyal çalışma ezilenlerin yanında saf tutan bir alan mıdır? Öyle olmadığı çok açık. Şu bir yığın saçma kategorik çalışma alanlarından bir vazgeçebilse ve tüm refah alanlarını ve tüm toplum kesimlerini içiçe geçirebilen baskı mekanizmalarını dosdoğru okuyabilse… Bunun için yine teoriye ihtiyaç duyuyoruz, yani soyutlama düzeyini artırmaya. Sosyal çalışmada her şey somut ve pratik. Ne kadar sıkıcı öyle değil mi? İnsan zihnine, entelektine ve yaratıcılığına darbeden başka bir şey değil bu! Diyeceğim o ki, sosyal çalışmanın sosyal politikaya katkı vermesinin ön koşulları; ezilenlerin yanında saf tutmak, sosyal teoriyle ve bilhassa felsefeyle köprüler inşa etmektir.

Aziz ŞEKER: Değer felsefi bağlamda sosyal çalışmanın toplumsal temsilini belirler; insani değerin mesleki uygulamada egemenliği sosyal çalışmanın bir hükmü olup olmadığı sorusuyla karşı karşıya bırakıyor bizleri. Aslında teori ile uygulama arasındaki uçurum buradan kaynaklanıyor. Sosyal çalışmanın toplumdaki eylem alanı kaybolabiliyor. Sizce daha çok akademik anlamda da sorgulanabilir ama genel olarak sosyal çalışma bilgisi toplumda talep ediliyor mu? Bir de, toplumda sosyal çalışma pratiği sosyal çalışmacılara yerleşik etik bir 'sosyal çalışma düşüncesi' kazandırmaya yetiyor mu?

Emrah AKBAŞ: Değer sosyal çalışmanın en netameli kavramlarından biri. Ben daha ötesine geçeceğim. Merhamet diyeceğim. Schopenhauer, bir davranış ancak ve ancak merhamet duygusu ile ortaya çıkmışsa ona ahlâkî bir değer atfedilebilir; bunun dışında başka güdü veya duygularla tetiklenen davranışların hiçbiri için ahlâkî olma olasılığı dahi söz konusu değildir, diyor. Sosyal çalışma "insan hakları"nı değil, "insan"ı merkeze koymalı. Belki o zaman şu kahredici mekanik duruşunu bir kenara bırakabilir. Profesyonellik sosyal çalışmanın en büyük tuzağı. Kimse endişe etmesin, bilimselliğine halel gelmez! Bilâkis, *suigeneris* bilgi ancak böyle inşa edilebilir. Dillere pelesenk olan bir laf var; sosyal çalışmanın bilgi, beceri ve değerleri. Hâlbuki ihtiyacımız olan şey sosyal çalışma düşüncesi. Böyle bir düşünce yok maalesef. Bir tür teknisyenlik var zira. Bilim merakla ve tahayyülle başlar. Bizimse hazır cevaplarımız var. Düşünmeye başlamalıyız. Her şeyden evvel başka türlü bir insan tasavvuru üzerine düşünmek zorundayız. Son bir söz; teori ile uygulama arasındaki kopukluğu aşmak için ihtiyaç duyduğumuz şey daha çok teori! Bir tür uygulama kılavuzluğu değil, gerçek anlamda teori…

Aziz ŞEKER: Küreselleşme ve postmoderniteyi iyi okuyabildi mi sosyal çalışma mahallesi? Nasıl etkilendi? Bu süreçte Batı'da olsun özellikle hangi yaklaşımlar ön planda tutuldu? Sosyal çalışma müdahalesi açısından Türkiye'deki durum ne? Örneğin teorik olarak Frankfurt Okulu'nun eleştirel kuramı sosyal çalışmaya yansıyabildi mi? Bu nedenle sosyal çalışmanın disiplin olarak bir sonundan söz edilebilir mi? Ya da daha çok bu durumu fonksiyonelliğindeki kayıpla nitelendirmek mümkün mü?

Emrah AKBAŞ: Postmodernizmle beraber sosyal çalışmanın miadını doldurduğuna dair tartışmalar var, ancak sosyal çalışmanın sonunu getirecek olan şey ifade ettiğin gibi gerçekte postmodernizmi iyi okuyamaması. Batı'da sosyal çalışmanın ciddi bir öz-eleştiri kültürü geliştirdiğini görüyoruz. Sosyal çalışmayı emperyalist olmakla suçlayanlar dahi var. Biz hala sosyal çalışmada modernist argümanları bir sabite olarak görme eğilimindeyiz. Bağlamdan ve özneden kopuk bir sosyal çalışma geleneği söz konusu. Batı'da postmodernizmin kalbinden neşet eden baskı-karşıtı, ayrımcılık karşıtı, ırkçılık karşıtı, tinsel, post-yapısalcı, hermenötik perspektiflerin bizde esamisi okunmuyor. Genelci yaklaşım diye ne idüğü belirsiz bir modelin egemenliği altındayız. Müracaatçının özne olmadığı yerde ne sosyal çalışmacının ne de sosyal çalışma akademisinin özne olması mümkün. Hâlbuki postmodernizm hayatlarımızı çepeçevre sarmış durumda. Sosyal çalışmanın etkinlik alanı böylece dönüşüyor. Sosyal çalışma ise bu dönüşümü okuyamadığı oranda yozlaşıyor, arkaikleşiyor, tükeniyor. Sosyal çalışmanın sosyal adalet idealini canlı tutabilmesi için hakikat, adalet ve estetik alanlarının muğlaklaşması ve çoğullaşması karşısında kendi ontolojik pozisyonunu eleştirel bir biçimde yeniden ele alması mecburiyeti var. Yanlış anlaşılmış, kaba bir pozitivizmle, izafileşen hakikat, adalet ve estetik tasavvurları karşısında söyleyecek sözünüz olmayacaktır.

Bugün Batı'da sosyal çalışma tartışmalarında dil, bağlam, öznellik, anlam ve kültürel yetkinlik kavramlarının başat bir yer tuttuğunu görüyoruz. Sosyal çalışma hayatta kalmak için en temel argümanlarını gözden geçiriyor. Bakın, yakınlarda küresel sosyal çalışma tanımına kimi eklemeler yapıldı. Bu tanımda öne çıkan yeni unsurlar, farklılık ve yerli bilgiydi. Bu o kadar çok şey söylüyor ki! Yakın zamanda çıkan kitabımda bu konuları detaylı bir biçimde ele almaya çalıştım. Burada okura söyleyebileceğim şey, sosyal çalışmaya dair okumalarına biraz ara vermeleri ve Frankfurt Okulundan başlayarak geride bıraktığımız asırda sosyal teorinin gelişimine dair okumalar yapmaları olacak. Sosyal çalışmayı sosyal teorinin tam da kalbinde yeniden konumlandırmadığınız sürece üzerinizdeki ölü toprağını atamayacaksınız.

Aziz ŞEKER: Batı'da bir ezgi var. Üçlünün ezgisi, yani; uncertainty, unsafety, insecurity toplumsal korumanın duvarlarını çökertiyor. Türkiye'de de derinleşen gelir dağılımı adaletsizliği sosyal çalışmanın konusu olan sosyal varlığın altını oyuyor. Birey mi yoksa toplum mu önde olmalıdır tartışması yapılıyor. Sosyal çalışmanın sosyal alandaki rolü ne tür tehditlerle yüzyüze?
Nasıl bir demokrasi?
İyi ya da sağlıklı bir toplum modeli?
Sosyal çalışmacılar sosyal refah alanlarında yeterince güçlüler mi? Değillerse ne yapılabilir?
Yurttaş mı tüketen bir robot mu? Alternatif toplum arayışı olmalı mı?

Emrah AKBAŞ: Sosyal çalışma ile demokratikleşme arasında bir tür zorunluluk ilişkisi var. Sosyal çalışmanın gelişimi demokratikleşmeye koşuttur ve aynı zamanda sosyal çalışmanın amacı demokratikleşme olmalıdır. Sosyal çalışma herkes için, tüm ezilenler ve dışlananlar için mücadele etmek zorunda. Gündelik siyasetin kategorik ve ayrımcı dilinden özgürleşmek ve baskıya karşı yeni bir dil inşa etmek lazım. Bir sosyal çalışma dili… Sadece gelir dağılımı adaletsizliği veya yoksulluk değil söz konusu olan. Tüm dışlananlardan bahsediyorum. Bunun önkoşulu müracaatçıyla ittifak kurmak. Son yıllarda Yunanistan'daki muhalif toplumsal hareketlerde şahane bazı manzaralarla karşılaştık. Sosyal çalışmacılar ve müracaatçılar birlikte yürüyordu. Biz hala derslerimizde Kürt meselesini dosdoğru konuşamıyoruz. 90'lı yıllardaki sokak çocukları patlamasıyla Diyarbakır'da yakılan köyler arasında bir ilinti kurmayan sosyal çalışma akademisinden ne bekliyorsunuz? Alevilerin talepleri sosyal çalışmanın neresinde? 28 Şubat sürecinde başörtülü öğrenciler derslerine giremeyince sosyal çalışma hocaları bunu umursadı mı? Veya bırakalım bunları, Türkiye'de bir engelli hareketi var mı? Feminist hareketin neresinde sosyal çalışma? Sosyal çalışmanın bir toplum modeli var mı?

Bu sorulara yanıt verebilmek için evvela sosyal çalışma müfredatını baştan ayağa yenilemek lazım! Öylesine boş ve yalan bir içerik var ki, sınıfta hiç kitap okumayan var mı diye sorduğumda parmaklar kalkabiliyor havaya. Her şeyin maddeler halinde sıralandığı hap bilgilere ve hazır reçetelere talim ediyor öğrenciler. Fanon'un

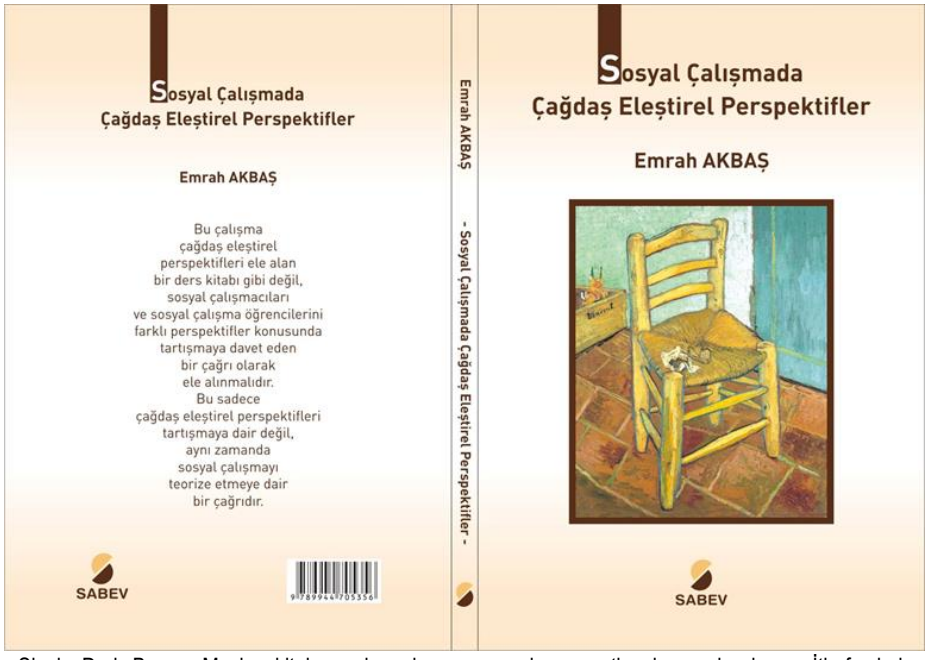

Siyah Deri Beyaz Maske kitabını okumalarını istediğimde defalarca okuyup anlayamadığını söylüyor sınıfın yarıdan fazlası.

Sosyal çalışma bir idealizm meselesi. Bir iyi toplum tahayyülünüz olmak zorunda. Risk toplumu denilen bu güvensizlik ortamında *öteki*ne karşı sorumluluk bilincini önemsemeliyiz. Kahrolası profesyonellik girdabından çıkıp merhameti ve şefkati öncelemeliyiz.

Aziz ŞEKER: Son olarak bir şey daha sormak istiyorum. 2014 yılında çıkan bir kitabınız vardı: Sosyal Çalışmada Çağdaş Eleştirel Perspektifler. Kitabınızda verdiğiniz mesajı kısaca paylaşır mısınız? Yine sosyal çalışmanın matbaasının geldiği düzey? Kitap basılması ihtiyaç olarak hissedilmiyor mu hâlâ? Sosyal çalışma literatürü hangi aşamada? Ne tür normlar engelleyici olabilir ki üretimin önünde?

Emrah AKBAŞ: Kitabım aslında bir tür sosyal çalışmada eleştirel düşünceye giriş mahiyeti taşıyor. Eteğimdeki taşları döktüm biraz. Üç farklı yaklaşımı ele aldım. Postmodernizm, baskı-karşıtı uygulama ve tinsel sosyal çalışma. İtiraf ederim, kapsamı bilerek sınırlı tuttum. Çünkü maalesef biliyorum ki, bizim camiada kitaba ilgi pek az. Yavaş yavaş, ısındıra ısındıra yazmak lazım!

Sosyal çalışmayı yeniden düşünmeye bir çağrı sayılabilir bu kitap. Yıllar evvel Hacettepe'de lisans talebeleriyle birlikte kurduğumuz Alternatif Sosyal Hizmet Okulunda yaptığımız tartışmaların devamı niteliğindeki tartışmalar. Bu vesileyle alternatif okula destek veren tüm dostlarımı sevgiyle anıyorum.

Türkiye'de sosyal çalışma matbaasının hali içler acısı. Bu camia İlhan Tomanbay Hocanın hakkını nasıl öder bilemem! İlhan Hocanın gayretleriyle bugün sosyal çalışma yayınlarından söz edebiliyoruz. Sosyal çalışma literatürü ise henüz çok sınırlı. Özgün eserlere ihtiyacımız var. Şu derleme anlayışından, kopyala-yapıştır sahteciliğinden artık vazgeçmeliyiz. Kopyala-yapıştır yayınları öylesine egemen oldu ki, genç sosyal çalışmacılar bunu bilimsel dilin bir gereği olarak algılamaya başladılar. Özgün ve özgür

tartışmalara henüz yer yok sosyal çalışmada. Üniversiteler hiçbir "tez"i olmayan kopyala-yapıştır tezlerle dolu. Literatürün handiyse klasikleşmiş veyahut "baba" kabilinden sayılan eserleri ise kötü birer çeviri ve derlemeden başka bir şey değil. Sosyal çalışma akademisinin bu sahteciliği sürdürmeye hakkı yok!

Bir de Allah aşkına, birazcık da olsa roman ve şiir okumalı yazar dostlarımız. Kötü bir çeviri diline hapsolmuş berbat bir Türkçe!

Bu anlamda senin sosyal çalışma literatürüne katkın çok önemli. Sosyal çalışma öğrencileri o prospektüsleri okumasa da olur! Senin eserlerinde hem özgün tezler hem de lezzetli bir dil bulacaklar.

Aziz ŞEKER: Pek de masumane olacak ama Francis Bacon diyor ya, "yazarların yazarı zaman…" Yazdıklarımızı zamanın aydınlatması umuduyla teşekkürler…

KİTAP TANITIMI

Burcu HATİBOĞLU EREN*

‘Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak’

Yazar: Neil Thompson

Dipnot Yayınevi, 2014, 2. Baskı

‘Sosyal hizmeti anlamak’, son yıllarda sosyal hizmet alanında gerçekleştirilen birçok akademik etkinliğin ve Türkçeye çevrilen kitabın konusu olarak karşımıza çıkıyor. Kuşkusuz, *‘anlama’*ya yapılan bu vurgunun en önemli nedeni, bilimsel temeller üzerinden politika, kuram, beceri ve değerler çerçevesinde *‘bir bütün olarak insan’*ı anlamanın kaçınılmaz olarak karmaşık doğasıyla ilgili. İşte bu gerçek üzerinden Neil Thompson, *‘Understanding Social Work: Preparing for Practice’* isimli kitabıyla, sosyal hizmetin -sadece İngiltere’de değil Türkiye’de de- neyi kapsadığına ilişkin eleştirel düşünme pratiğimizi güçlendirecek tartışmalara alan açıyor.

Genel olarak kitap, her biri sosyal hizmetin Türkiye’deki varoluşu açısından değerlendirilebilecek ve yeni tartışmalara zemin hazırlayabilecek nitelikteki 7 bölümden oluşuyor. Bu açıdan kitabın Türkiye’de sosyal hizmetin bilimsel temellere sahip bir meslek ve disiplin olarak kabulünde ve Türkiye koşullarına uygun bir insani yardım çerçevesine oturtulmasında önemli bir bakış açısı sunduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Thompson, sosyal hizmet dünyasına ilişkin keskin bir formulasyondan kaçınarak, ufuk açıcı tartışmaları derinleştiriyor. Dolayısıyla kitabı okuduğunuzda, sosyal hizmet açısından iyi uygulamanın,

- Temel yapı taşlarına,
- Politik doğasına,
- İlgi, zevk ve tatmin sağlayan bilgi temeline,
- Kişisel ve mesleki gelişim sağlayan beceri temeline,
- İnsan doğasının etikle ilişkisine,
- Güçlüklerine, gerekliliklerine ve
- Engellerine

ilişkin temel düzeyde bilgi sahibi olabilir, mesleğin *‘keyifli yönleri’*ni yeniden keşfedebilir ve Türkiye koşullarıyla bağlantısını kurabilirsiniz. Thompson’un ifadesiyle değerlendirecek olursak, Türkiye’de de tüm bunlar, *‘sosyal hizmetin pozitif değerini ve katkılarını daha açık hale getirmeye yardımcı’* olacak praxis’e yani kuram-uygulama-politika bütünlüğüne dair temel boyutları ifade ediyor.

Neil Thompson’un sosyal hizmetin -evrensel bir gerçeklik olarak- toplumsal yaşamın karmaşasıyla nasıl baş ettiğine ilişkin temel tartışmaları bulabileceğiniz bu kitabı, ‘Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak’ ismiyle 2013’ten bu yana Türkçe olarak kitapçılarda. Sosyal hizmet alanında doktora eğitimlerini sürdüren akademisyenlerin ortak çabası, Doç. Dr. Özlem Cankurtaran Öntaş ve Burcu Hatiboğlu Eren’in editörlüğü ve Dipnot Kitabevi’nin yayın deneyimiyle, 2014’te 2. baskısı gerçekleşen kitabın, bu baskısıyla daha akıcı ve anlaşılır bir Türkçeye sahip olduğunu söyleyebiliriz.

* Arş.Gör.Dr., Hacettepe Üniversitesi İİBF, Sosyal Hizmet Bölümü.

KİTAP DEĞERLENDİRMESİ

Aziz Şeker*

Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetlerde Önce Kavram

Yazar: İlhan Tomanbay

Sabev Yayınları,
Ankara, 2012.

Hataları saklamak düzeltmekten daha çok acı verir.
Benjamin Franklin

Toplum değişir, insan değişir, mesleklerin kavramları da... Değişim dili de etkiler. Sanayi toplumunun dili daha olanaklıdır. Feodal toplumun dili ise daha kuru, sığası dardır. Belki de bu nedenle roman sanatı sanayileşmeyle gelen bir edebiyat türüdür daha çok denmektedir. Dil gelişir ve yetkinleşir. Bunu insan, kendi toplumsal koşulları değiştikçe yapar. Yapmak zorundadır da! Çünkü her toplumsal gerçek kendi özgüllüğünde kendi gerçekliğini ifade edebileceği dili varkılar. Sosyal çalışma mesleğinin toplumsal gereklere bağlı olarak ortaya çıkışı ve gelişimi kendi kavramlarıyla birlikte olmuştur. Türkiye açısından da durumun böyle olması doğal karşılanacak bir sonuç olması gerekirken, böyle olmamıştır. Batıya ait bir meslek olan sosyal çalışmanın evrenselleşmesiyle Türkiye'deki kimlikleşmesi kendi kavramsal zenginliğini oluşturması anlamında bazı sorunları beraberinde getirmiştir.

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. İlhan Tomanbay'ın kaleme aldığı "Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetlerde Önce Kavram" isimli yapıtı sosyal çalışmada kavram sorununu bol bol örneklerle işleyerek ele alıyor. Yer yer eleştiriyor, yer yer eski olanın yerine yenilerini koyarak tarafları bir tartışma ortamına çekiyor. Belki de gücü yettiğince sosyal çalışmanın putlarını yıkmaya çalışıyor. Bir mesleğin Türkiye'deki tarihini verirken açmazlarıyla yüzleştiriyor birçok yerde bizleri, direnç noktaları hakkında bilgilendiriyor. Gerekçesi ise meslek ve disiplindeki dil yanlışlarının varlığı ve görünmez ya da görünür eller tarafından hâlâ korunuyor olmasıdır. Bir ölçüde haklı da: "Dil yanlışlarının önemsenmemesi, mesleğin ruhsal ve kültürel

* Sosyal Hizmet Uzmanı, Yazar

durumunu göstermeye başlıyor, bir mesleği etiketliyor adeta."[1]

"Dille başlar herşey." Giriş bu tümceyle başlıyor. Kitap boyunca ele alınan kavramlar ve yazım yanlışları eleştirileriyle sürüyor. Saptamalar gerçeği yansıtıyor: "Türkiye'de sosyal çalışma mesleğinin kavramlarının da hızla değişmesi, yenilenmesi hem olağan, hem kaçınılmazdır. 1960'ların Fink'lerinin, Friedlander'larının, Konopka'larının, Hamilton'larının kitaplarının çevrildiği Türkçe ile 2010'ların sosyal hizmetini düşünemezsiniz bile... Düşünseniz düşünseniz 1960'ların terminolojisiyle 2000'li yılları düşünmeye kalkmış olursunuz, ki bu düşünce denemeniz yeni ufuklara açılmaktan çok uzak kalır. 2000'li yılların gereksinimlerine göre yeni kavramların önünü açmalısınız; daha ufuklu, daha varsıl ve daha sağlıklı düşünebilmek için. Teknolojisi 2010'lara ulaşan bir toplumda 1960'lı yılların kavramlarını sadık bir aşkla savunmak sadece gericilik değil, akıl eksikliğidir."[2]

Daha kitabın başlangıcında kavramların ve terimlerin meslek açısından öneminin altını çizdiği gibi meslek elemanları da dahil sorunla ilgili herkesi hatalarından arınmak için sosyal çalışma avlusuna davet ediyor.

Bölüm 1. Türk dilindeki terim, kavram, sözcük gibi konuların genel tanımlamalarını yapıyor. Yine sosyal çalışma ya da yaygın kabulüyle sosyal hizmet aktörlerinin çoğunun tanık olduğu "sosyal hizmetler", "sosyal hizmet", "sosyal çalışma", "başvuran", "müracaatçı" gibi kavramların doğru kullanımları hakkında bilgi veriyor ve diyor ki, "çok geç kalındı, kavramları gelişmeyen meslek gelişemez çünkü."[3] Tomanbay'ın eleştiri oklarını yönlendirdiği olgularda "sığ kalmış bir meslek terminolojisinin" bir sorunsal olarak dayanılmaz hafifliğini kabul etmek gerektiğidir. Doğru olanı bulmak için bu bir başlangıç...

Birçok yanlışın Sosyal Hizmetler Akademisinin kurulduğu günden başlayarak devam ettiğini belirtiyor. Çeviri ile başlayan bir serüven çevirmenlerin kavram duyarsızlıklarıyla sürmüş. O dönem hiçbir akademik unvanı olmayan "öğretim elemanlarının" kapılarına asılı tabelalarda "öğretim üyesi" yazılması gibi. Bu yanlışlık Akademinin Sosyal Hizmetler Yüksekokulu olarak dönüştüğü yıllarda da devam etmiş.

Mesleğin temel yöntemlerine verilen adların yanlışlığına değinen yazar, sosyal kişisel çalışmanın yanlış bir kullanım olduğunu ve yerine bireyle sosyal çalışma demenin bilimsel açıdan daha doğru olacağını ileri sürüyor.
Tomanbay, cümle aralarında Almanya'daki sosyal çalışma mesleğiyle ilgili doğruları da okuyucuyla paylaşıyor. Başka taraftan da Arapça müracaatçı kavramının yerine başvuran denmemesindeki anlamsızlığı işlerken bu konuya Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünün kulaklarını neden kapattığına bir anlam veremiyor. Biliyoruz ki: "Sosyal çalışma terminolojisini Türkçe'de oluşturup geliştirmekle sorumlu odaklar bu alanın akademisyenleri ve uygulayıcılardır."[4] Hiç kuşkusuz mesleğin en önemli nitelikleri arasında kavramların varsıl işlevi gelmektedir.
Kavramların öğrenilmesinde ezberin öğrencilerde açtığı sorunları, yazar "üniversite öğrencilerimize yapılacak en büyük iyilik onların algılama yoluyla öğrenmelerini sağlamaktır" diyerek temellendiriyor.[5]

Buradan da sosyal çalışma mesleğindeki dil yanlışlarına geçiyor. Kavram üretememenin, doğru kavram kullanamamanın mesleğin gelişimini engellediğini ifade ediyor. Ekliyor, "sosyal çalışmacılar daha doğru bir deyişle, özgün, değişen durumlara göre yeni düşünce üretmekte sıkıntı çekiyorlar. Tam 50 yıldır..."[6] Nedenlerinin başında sanayi kültürünün sorunlarını toprak kültürüyle yetişmiş meslek elemanlarının ele almaları ve kavram üretememeleri gelmektedir. Daha ötesinde sosyal çalışmanın Türkiye'deki kavramların uygulamadan değil, masa basında oluşturularak çıka geldiği gerçeğidir.
Kitabın ilk bölümü sosyal çalışma mesleği ve disiplini açısında da son derece önemli olan

[1] Tomanbay, İlhan: Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetlerde Önce Kavram. Sabev Yay, Ankara, 2012, s. 188.
[2] Tomanbay, İlhan: A.g.e., 2012: X.
[3] Tomanbay, İlhan: A.g.e., 2012: 7.
[4] Tomanbay, İlhan: A.g.e., 2012: 23.
[5] Tomanbay, İlhan: A.g.e., 2012: 44.
[6] Tomanbay, İlhan: A.g.e., 2012: 59.

kavram, terim, terimlik gibi konular ve örneklerle dokunuyor.

Bölüm 2. Sosyal çalışma mesleğindeki dil yanlışlıkları üzerine doyurucu bilgileri Tomanbay okuyucuyla paylaşıyor. Yazar bu bölümde: Sosyal ve toplumsal, hizmet ve hizmetler, uzman, sosyal hizmet ve sosyal çalışma, sosyal hizmet uzmanı, sosyal hizmet ile sosyal hizmetler, kişi ile birey, kişisel çalışma ve bireyle çalışma, grup çalışması ve grupla çalışma, toplum örgütlenmesi ve toplum kalkınması, kurum ve kuruluş, Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, müracaatçı ve başvuran, müracaatçı sistemi ve müracaatçılık sistemi, vak'a ve olgu, etkinlik ve faaliyet kavramlarını yanlış ve doğru kullanımlarıyla örnekler ve bilimsel gerekçeler üzerinden giderek irdeliyor. Kavram karmaşasının boyutlarını yalnızca kitabın özenle kurulmuş cümlelerinde değil mesleğin uygulayıcıları ve bilgi üreticileri olarak ensemizde de hissedebiliyoruz. Örneğin şu cümle bir sorgulama alanı açıyor: "Sosyal hizmetin etkinliği arttırılmalıdır, dediğimizde mesleği mi kastediyoruz, etkinlik alanını mı, yani sosyal hizmet alanını mı? Bunu bilen, anlayan ve algılayarak söyleyebilen var mı?"[7]

Alan ve meslek adının karıştırıldığına somut bir örnek: Sosyal Hizmet Sempozyumu derken, başka ve önemli bir yanlış yapıldığını ileri sürüyor. Hizmet alanıyla ilgili bir sempozyum mu? Meslek alanıyla mı ilgili? O zaman ne ortaya çıkıyor. Sosyal hizmet alan adı olarak da kullanılıyor meslek adı olarak da! Bu su götürmez bir çelişki ve günümüzde de sürüyor. Tomanbay, literatüre yansıyacak yanlış kullanımları bazen somutluyor. Trajik bir örneği kısaltarak şu şekilde kullanabiliriz: Kara Kuvvetleri Komutanlığı 2010 tarihinde "sosyal hizmetler uzmanı" alıyor, sivil memur statüsünde. Ancak bir sorun var. Bu yanlışın giderilmesi yönünde sayın Veli Duyan 01 Mart 2010 günü yetkililere başvuruyor. Yanlış düzeltiliyor. Ancak başka bir yanlışla. "Sivil memur (sosyal hizmetler uzmanı) kadrolarına fakültelerin sosyal hizmetler bölümü mezunu olanların müracaatları kabul edilecektir" deniyor. Yani yanlış "sosyal hizmetler uzmanı"... Kitabın 138-139 sayfaları bu bağlamda doyurucu örnekler sunuyor.

[7] Tomanbay, İlhan: A.g.e., 2012: 104.

Sosyal çalışma mesleği saygınlığını dilbilim kurallarına uygun davranarak ancak kazanabilir, yanlış Türkçeleştirilmiş kavramlarla değil... Tomanbay'ın, bozulan meslek terminolojisinin kolay kolay düzeltilemeyeceğinin altını çizmesi ise aslında sorunun çetrefilli doğasını gün yüzüne çıkarıyor. Peki suçlu mu aramalıyız. Bence suçlu değil, sorumluluk sahiplerinin bu eleştirilerle ilgili düşüncelerini öğrenmek bizlerin hakkı olsa gerek. Çünkü okulun adı da yanlış "sosyal hizmetler" olunca... Öte yandan yazar, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulunda yıllarca verilen "Sosyal Kişisel Çalışma" dersinin adının yanlışlığını savunuyor. Dersin kitabının adının yanlış mı kullanılmış olduğu sorusunun karşılığını bulmaya götürüyor bizleri. Bu soruyu dersin öğretim elemanı Prof. Dr. Nihal Turan'ın yanıtlaması uygun gibi duruyor. Belki karşı tez mantığa daha yatkın olabilir. Yine ikinci kuşak sosyal hizmet akademisyeni Veli Duyan'ın da aynı kitabın editörlüğünü yaptığı ikinci baskısında da dersin adıyla ilgili düşünceleri kanaatimizce vardır?

Mesleki tutunma adına yapılan kavramsal yanlışlardaki gerçekleri dile getiren Tomanbay, alışkanlıklarımızın da bir anda değişmesini beklemenin kolay olmadığını söylüyor. Dil duyarlılığını mesleğin en uç noktalarına kadar giderek bulduğu yanlışlıklarla gösteren Tomanbay, meslekle ilgili "dil kurultayının" gerekliliğini önermesi ise ortak kabul gerektiren bir konudur. Mesleğin adıyla ilgili ileri sürdükleri de dikkate değer, sosyal mühendislik, sosyal hekim gibi...

Kitabın kimi yerlerinde eleştiri olanaklarını zorlayan Tomanbay, mesleğin ve disiplinin tarihi arenasına sorumluluğu olanları çağırıyor. Sosyal Hizmetler Akademisinin, Sosyal Hizmet Bölümünün akademisyenlerine bu davet! Çünkü meslek terminolojisini oluşturanlar içinde birincil derecede sorumluluk akademisyenlere düşmektedir. Elbette 2015 yılına gelmişken kendisine daha çok düşmektedir. Çünkü tarihsel hatalarıyla eleştiri süzgecinden geçirdiği bölümün başkanlığını artık kendisi yapmaktadır. Neler yapmıştır? Başarı boyutu nedir? İleride kesinlikle olumlu ya da olumsuz ciddi bir tartışma alanı oluşturacaktır.

Yazar bir kapı aralıyor. Meslek adı başta olmak üzere birçok yanlış kullanılan kavramı kritik

ettikten sonra ekliyor: "Zor ya da olanaksız diyeceğiniz bu kavramları savunmak inanın bana, bugün yanlışlıklarıyla sosyal hizmet uzmanını savunmaktan çok daha onurludur ve benimsenebilirdir."[8]

Kitabın sonuna doğru yazar, dile saygı ve özen temelinde sosyal çalışma (sosyal hizmet) aktörlerini dilin yasalarına/dilbilgisi kurallarına uygun bir şekilde terim ve kavram üretmeye itiyor. Umarız çağrısı yankısız kalmaz. Çünkü "hepimiz konunun tarafıyız."

Kitap: Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetlerde Önce Kavram (Sosyal Çalışmada Kavram Sorunu) Yazar: İlhan Tomanbay Yay: SABEV/ Ankara, Ocak 2012. Sayfa sayısı 202.

İsteme Adresi: sabev@sabev.org.tr
www.imge.com.tr

[8] Tomanbay, İlhan: A.g.e., 2012: 178.

KİTAP DEĞERLENDİRMESİ

Aziz ŞEKER

Çokkültürcü Sosyal Çalışma

Yazar: Özge Özgür

Sabev Yayınları,
Ankara, 2014.

Düşünmek ve yazmak, bilginin beslediği kuramı geliştirmek bir meslek/disiplin için önemli uğraşıların başında geliyor. Kavram ve yöntem konusunda birçok aşama kaydetmiş mesleklerin ufkunun genişliği biraz da düşünen ve yazan akademisyenlerin ve meslek elemanlarının varlığından, mücadelesinden geliyor. Hele de bu durum sosyal meslekler söz konusu olduğunda daha bir anlam kazanıyor. Çünkü sosyal meslek elemanları değişme ve hak arama noktasında gelişimsel bir dinamiğe sahip olmak zorunda. Buna zorunlular da! Bunun bilincini içselleştirmeli. Yoksa ötede bekleyen durağanlaşmadır ve hemen peşi sıra gelen yozlaşmadır. Çürümedir! Yalnızca meyve çürümez, insan da çürür, yiter gider. Bir sosyal meslek elemanını çürüten şeydir yozlaşma hastalığı. Bu nedenle sosyal çalışma yaygın kullanımıyla sosyal hizmet açısından mesleki kimlik, etik ve değer olgularını gündemde tutmak yararlıdır. Gelişime olumlu katkı verir…

Başımızı kaldırdığımızda çevremizde gördüğümüz net bir şey varsa o da uluslararası toplumun değişmekte olduğudur, uluslararası ilişkiler toplumlara ve tarihe yön veriyor. Altyapı-üstyapı etkileşimi özellikle neredeyse gelişmekte olan toplumlar başta olmak üzere Ortadoğu'da uluslararası ilişkilerin seyrine bağlı. Sınıf yok, etnik ve mezhepsel kavgalar Ortaçağı aratmıyor artık. Sosyal çalışma ne kadarını görebiliyor bunun? Dünyaya bakkal dükkânından bakmaksa sözüm ona, pek de bir şeyin farkında olmadığını, hatta körleştiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Küresel ve postmodern aktörler ceplerindeki kartları teker teker çıkartıyor. Her kart bazen bir ateş topuna çeviriyor düştüğü bölgeyi. İdeolojiler, ulus devletler, devasa anlatılar başını kaşımaya zaman bulamıyor. Berlin Duvarıyla başlayan yıkılma Balkanlara, Sovyetlere gelip durmadı, bir süredir Ortadoğu'ya yayılmayı sürdürüyor. Bulaştığı her yapıyı yerle bir ediyor. Yıkan kendisini yıkıyor ama yeni yeni devletçikler, söz sahibi toplumlar ortaya çıkıyor. Şimdilerde Ortadoğu gündemin ilk maddesi. Ne olacak? Yaşayıp göreceğiz. Sosyal çalışma epistemolojisi açısından her yıkım büyük insan kitlelerini yerinden ediyor. Göç, mültecilik, başka ülkelere yerleşmeler ve hep bir öteki olarak vatan toprağının kokusunu unutarak geleceklerini kurmaya çalışan insanlar bir yanda çoğalıyor, öte yanda silah patronları kazandıkça borsaların başı dönüyor. Pülümür'deki ile Paris'teki insan aynı tuşa basıyor borsada kazanmak için; sınırlar öldü! Bu ölümün üzerinde finans kapital bayrak gibi dalgalanıyor. Durulma yok dalgalanmaya devam…

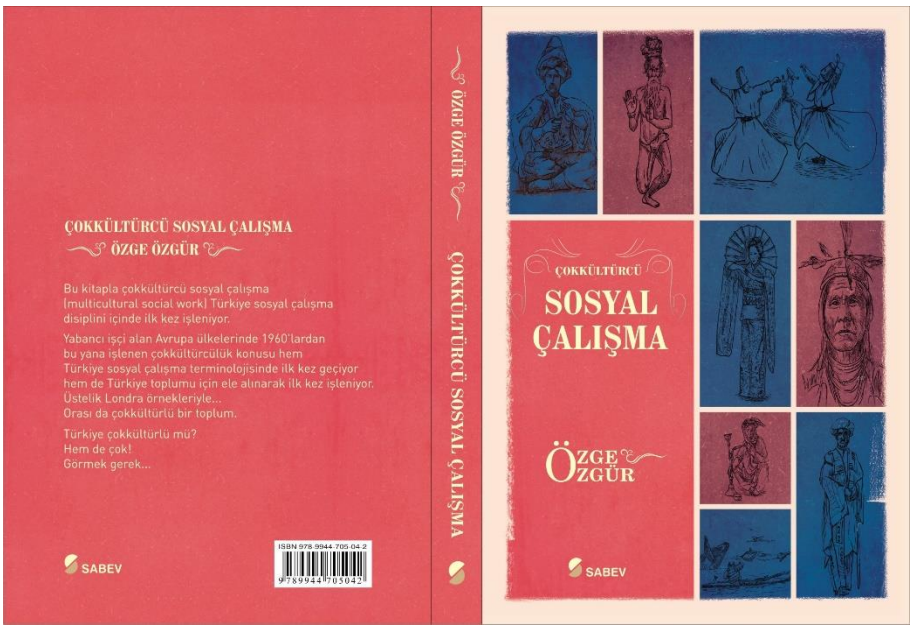

Evlerinden, yurtlarından edilmişlerin dertlerine çare olan meslekler arasında yer alıyor sosyal çalışma. Etkinlik alanlarındaki çabası, mesleğin sorunlarıyla tartışma konusu olabiliyor. Sosyal çalışma felsefesinde bir kültürün, halkın, mezhebin, azınlığın bir diğerine üstünlüğü yoktur. Sosyal çalışma okumaları yapanların karşılaştıkları doğru da bu disiplinel-mesleki bilinçte anlam buluyor. Kişisel kinler, yetersizlikler, yeteneksizlikler, düşünememe hastalığı, türlü şarlatanlıklar bazı bazı mesleki rolün önüne geçmiş olabiliyor. Gerçeği ve insan değerini göremeyen, kabul etmeyenin yeri tarihin bildik o adresidir; yani çöplüğüdür. İşte dünyayı saran sosyal-politik-ekonomik sorunlar karşısında entelektüel ya da kuramsal bir bakışı, birikimi olmalıdır sosyal çalışma mesleğinin. En azından güçlü kötünün ekmeğine kan kaymağı olmamak için…

21. yüzyılda yaşıyoruz, etrafımıza bir bakalım, artık yollara Anadol marka araçlarla çıkanlara rastlıyor muyuz? Yok diyenler çoğunlukta. O zaman bilinmelidir ki, sosyal çalışmacılar da değişimin içindedirler. Değişim ajanıdırlar…

Biraz daha sınırlandırıp devam edelim. Barbara Solomon, "Siyahlar Üzerine Güçlendirme" adını taşıyan kitabını 1976 yılında okuyucularıyla buluşturmuştur. Yani güçlendirme yaklaşımı artık tartışılabiliyordu. Kabul edilmeye başlanmıştı. Bireyin kendisiyle ilgili duyarlılık ve sorunlarını çözme becerisi edinmesinin öneminin altı çiziliyordu. Ve zamanla siyahîler, azınlıklar, toplumsal koşulların ittiği gruplar, dışlanmışlar, göç edenler, ötekileştirilmiş nüfus guruplarıyla çalışan meslek elemanlarının elindeki anahtar yaklaşımlardan birine dönüşmüştü güçlendirme yaklaşımı. Diğer yandan yirminci yüzyılın sonlarına doğru çokkültürcülük akımı kuramsallaşmaya yüz tutmuştu. Entelektüel koridorlarda insan hak ve özgürlükleri ekseninde bu tartışma her dem sürdü. Bu minvalde Türkiye'de de ilk kez çokkültürcü sosyal çalışma üzerine bir kitap yazılıyor; 2014 yılında… Farklılıkları zenginlik gören genç bir akademisyen, Batı kültürünün kıyısında sorunlarıyla yaşayan, asgari bir yaşam kurmaya çalışan insanlarla yaptığı alan çalışmasını küreselleşme,

postmodernizm ve çokkültürücülük teorisi üzerinden şekillendiriyor.

Evrensel bilimsel kaygı bilimsel üretimin nedenidir. Değişen toplumsal yapı, değişimin gücü, etkisi ve yansımaları mesleki açıdan da yeni yaklaşımların ortaya çıkmasını, yeni çözüm yolları üzerinden durulmasını beraberinde getiriyor. Bunu ilk elden yapan da akademisyendir. O doldurulması gereken boşluğu fark edendir. Akademisyenin rolü, üretmektir. Sosyal hoşbeşlik yapmak değil.

Yazar çalışmasının amacına açıklık getiriyor. Akademik bir duruş sergileyerek daha başlangıçta "sosyal çalışma kavramının, mesleği ve disiplini tanımlayan kavram olduğu görüşünü" dile getiriyor. Yine müracaatçıyı da hizmet alanlar/hizmet kullanıcıları olarak sosyal devlet rasyonalitesinden giderek yerine oturtuyor. Yani sosyal hizmet değil, bilin görün bu işi; adı sosyal hizmet değil, sosyal çalışma, uygulayıcısı da sosyal çalışmacı…

Kitap üç bölümden oluşuyor. İlk bölümde sosyal çalışma disiplini ve mesleğiyle ilgili olarak genel, tarihsel ve aydınlatıcı bilgiler veren yazar, ikinci bölümde eleştirel çokkültürcü sosyal çalışmayı işliyor, son bölümde ise eleştirel çokkültürcü sosyal çalışma uygulamasını okuyucuyla buluşturuyor.

Sosyal bilimcilerin büyük bir kısmı Batı veya Avrupa okuması yapar. Batıyı bir model olarak görenler bir yana Batı'da işlenen "çatışma kaynaklarını" görmeye çalışanların, sorunları çözme yaklaşımlarını ele alanların sayısı daha çoktur. Çünkü büyük oranda dönüşen Batı toplumları farklı yaşam tarzlarının toplumsal bütünleşme süreçlerini görmemiz açısından kullanabileceğimiz malzemeyi veriyor. Yaşadığımız toplumu kritik etme noktasında değişimi, dönüşümü anlamamızda Batı deneyiminin katkısı yadsınamaz. Bunu yapabilmek ise ayrı bir birikim konusu…

Özge Özgür'ün temel tezi; "bireysel, toplumsal, felsefi, ahlaki, bilimsel dönüşümde sosyal çalışmanın duruşu nasıl olmalıdır? Kültürel farklılık alanında 'derin bir sessizliğe' gömülmek, 'yokmuş gibi' davranmak sosyal çalışmanın doğasına aykırı olmaz mı? Ya da aksine farklılıkları kutsayarak var olan yapısal eşitsizlikleri görmezden gelmek ve bu eşitsizlikler için kolektif bir bilinci farklılıklar uğruna uykuda bırakmak sorumsuz bir hareket olmaz mı?" Yazar bu ve buna benzer sorulara yanıt ararken, eleştirel çokkültürcü sosyal çalışma yaklaşım ve uygulamasını sosyal çalışmanın bir çözümü olarak ele alıyor. Alan çalışmasıyla ilgili kısmınıysa Londra'da yürütüyor.

Kitaba dönelim: İlk bölümde sosyal çalışma mesleğinin tanımlanma sorunları, tanımı oluşturan ögeler eleştirel olarak ele alınıyor. Tanım konusunda Batı'daki tutarlılığın Türkiye'de olmayışı elbette bilinenler. Bu kısa yazımızda dile getirmeye gerek yok.

Yazar özellikle Batı'da sosyal çalışma mesleğinin tarihinde önemli yeri olanları kitaba konuk ediyor. Jane Adams, Mary Richmond aktarılırken, Osmanlı ve Selçuklu dönemindeki kamusal hizmetlere yer veriliyor. Yazar mesleğin kurgusunda yer alan bireysel yardım/değişim, toplumsal yardım/toplulukçu değişim/, bireyci-reformist/koruyucu bakım yaklaşımlarını sosyal çalışmanın içermesi gerektiğini ifade ediyor. Eleştirel çokkültürcü sosyal çalışmanın kuramsal ve pratik temellerine doğru giderken, sosyal çalışmayı şu temel üzerinde kavramsallaştırıyor: "Sosyal çalışmanın sosyal adaleti sağlayan (sosyal devlet olmak), 'hak' kavramından hareket eden ve insan haklarını temel alan (hukuk devleti olmak) bir meslek haline gelebilmesi için 'evrensel' ile 'yerel' olan uyumlaştırabilen, her iki uygulamaya 'eleştirel' bir gözle bakarak insanın ve toplumun iyilik halini gözetebilen bir konumda olabilmesi gerekmektedir. Evrensel sosyal çalışma tanımını geçerli kılmanın yolu da 'ideal' ile 'gerçeği'; 'evrensel' ile 'yereli'; 'ortaklıklar' ile 'farklılıkları' buluşturabilmesinde saklıdır."

Yazar kitabın ikinci kısmında eleştirel çokkültürcü sosyal çalışma yaklaşımının gerekliliğine gereksinim analizi yaparak ulaşıyor.

Çokkültürcü olmak nedir? Çokkültürcü yaşantı; toplumu oluşturan farklı bireylerin birlikteliğini yansıtır. İnsana saygı, çoğulculuk, kültürlere değer özde toplumsala eşitçi katılımdır. Özgür, bu anlamda çokkültürcü bir yaşantı deneyiminin mümkün olup olamayacağını Londra'da göçmen nüfusun yoğun olduğu Hackney yerleşiminde alan uygulaması yaparak bulguluyor. Yazara göre;

göç, işsizlik, karar süreçlerine katılım, çalışma yaşamı, yoksulluk, vatandaşlık hakları, ulusötesi yurttaşlık kavramı, olanaklar-zorluklar bütün bu bileşenlerin üzerinden bakıldığında çokkültürcü sosyal çalışma, dışlanmayı, ötekileştirmeyi değil, farklılıkların kabulü, paylaşımı ve adaleti, insanlar arası etkileşimin hoşgörü temelinde algılandığı bir yapıyı öngörüyor. Aslında kitap bilinçli bir eleştirel sosyal politikanın önemini gösteriyor. Eleştirel çokkültürcü sosyal çalışmada ise çokkültürcü sosyal çalışmanın uygulanmasında "eleştirel" kuramın kullanılmasını öne sürüyor. Elbette uygulamada eleştirel bir değerlendirmeye her zaman ihtiyaç vardır.

Yazar, eleştirel çokkültürcü sosyal çalışma uygulamasını anlattığı bölümdeyse uygulamayı değer, bilgi ve beceri boyutlarıyla eğitim ve pratik açısından işliyor. Bu kısıma sosyal çalışma akademisyenlerinin ve meslek elemanlarının eğilmesi gerekiyor. Öğrenci yetiştiren akademisyenler ve uygulamada yer alan mesleki rehber ve danışmanlar bu sorumluluğu gözetmelidirler.

Sonuç olarak "hem mesleki ve bilimsel, hem de topluma karşı sorumlulukları gereği sosyal çalışmacılar insanı ve toplumu çok yönlü anlamaya çalışırken, kültürü, farklılığı, tarihi ve en önemlisi kendilerini de sorgulayıcı bir bakışla ele almalılar." Bu yönde özgürlükçü değerler dizisi (eleştirel) çokkültürcü sosyal çalışmanın önünü açar…

Diyebiliriz ki, zengin bir kaynakça kullanılarak yapılan bu yetkin araştırmanın sonuçlarını ve kuramını özellikle akademiden başlamak üzere disiplin ve meslek elemanlarına önermek; Türkiye gibi çok renkli kültürlerin, toplulukların, halkların yaşadığı bir coğrafyada yaşıyor olmanın bilincinde olarak, mesleki çalışmalarda dikkate almamız gereken değerleri bize bir kez daha hatırlatıyor.

SABEV ikliminde sosyal çalışma kitaplığı zenginleşiyor, varsıllaşıyor, bilime katkı sunanlarla…

Kitap: Özgür, Özge: Çokkültürcü Sosyal Çalışma. SABEV Yay. Ankara, 2014
İsteme Adresi: SABEV/İnsancıl Sahaf

KİTAP DEĞERLENDİRMESİ

Emrah APAK*

Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak

Kitabın Orijinal Adı: Understanding Social Work: Preparing for Practice

Yazar: Neil Thompson

Dipnot Yayınları, Ankara 2013.

Bana karşı anlayışlı davranan tek kişi terzimdi. Her gördüğünde yeniden alırdı ölçülerimi.
Onun dışında herkes önceki ölçülerin bana hep uyacağını sandı.
Bernard Shaw

Alanda çalışacak sosyal hizmet öğrencileri, mesleğe yeni başlayan, hatta uzun yıllardır çalışan meslek elemanları için önemli bir kaynak olabilecek kitapta, sosyal hizmet uygulamasının temel özellikleri, bilimsel bilgiler ve yazarın kendi görüşleri birleştirilerek anlatılmıştır. Uygulamada yaşanan genel sorunlar ve çözümlere de yer verilen ve yedi bölümden oluşan kitapta; sosyal hizmetin tanımlanması ve anlaşılması, diğer bilim dallarından farklı olduğu noktalar ve benzerlikleri, sosyal hizmet uygulamasının yasal süreci, sosyal hizmet mesleğinin bilgi, değer ve beceri temelleri, iyi bir sosyal hizmet uygulaması yapmak ve müracaatçıya zarar verici uygulamadan kaçınmak için dikkat edilmesi gereken hususlar ve uygulama esnasında karşılaşılabilecek çeşitli engellerle nasıl başa çıkılabileceğine dair bilgi ve düşünceler yer almaktadır.

Otuz yılı aşkın alan deneyimine sahip ve aynı zamanda akademisyen olan Thompson, bilgi ve tecrübenin getirdiği yetkinlikle, karmaşık düşünceleri ve sorunları, açık ve anlaşılır bir üslupla anlatmaktadır. Bunun yanında, kitabın çeviri ekibinin sosyal hizmet akademisyenlerinden oluşmasının getirdiği terminolojiye hakim olma, kavramların doğru ve yerinde kullanılmasına etki etmiş, böylece okuma zevkinin kırılması engellenmiştir. Üstelik, her bir bölümün farklı kişiler tarafından çevirilmiş olmasına rağmen, kitabın tamamında kavram bütünlüğü olması dikkat çekicidir.

Yazar, öncelikle bazı kriterler kullanarak sosyal hizmet mesleğinin ne olduğu hususunda belli ölçüde netlik oluşturmaya çalışmıştır. Bu amaçla, ilk olarak sosyal hizmet tanımı üzerinde duran yazar, sosyal hizmetin nasıl tanımlandığının tartışmalı olduğunu belirtmekle beraber, IFSW(Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği) ve IASSW(Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği) ortak tanımını işe yarar olarak görmektedir. Sosyal hizmetin ne olduğunu anlamak için sosyal hizmet alanında yapılan uygulamalar, sosyal refah bağlamında sosyal hizmet, sosyal hizmetin tarihi ve amacı gibi unsurlar üzerinde durmaktadır. Özellikle toplumsal istikrar ve toplumsal değişim açılarından sosyal hizmetin amaçlarını irdeleyerek mesleği anlamaya çalışmaktadır. Sosyal hizmetin amacının, "var olan düzeni korumak" mı yoksa "toplumun çatışmalarla dolu olup değiştirilmesi gerektiği" mi olduğunu tartışmaktadır. Yeni bir yaklaşım ortaya koyan yazar, bu iki amacın iyi yönlerini kullanmak gerektiğini, yani sosyal hizmet, hem toplumsal değişim hem de toplumsal istikrarı sağlamaya yönelik faaliyetlerde bulunabilir şeklinde yeni bir görüş öne sürmektedir. Toplumun hangi boyutlarının değişime ihtiyaç duyduğu ve hangisinin korunmaya değer olduğunun cevabını ise kendi kişisel değerlerimize bağlamıştır.

Sosyal hizmeti daha iyi anlamanın diğer bir yolu da onun diğer mesleklerden farklılıkları ve ortak olduğu yönlerini bilmektir. Bundan hareketle yazar, Türkçe literatürde bulunan; sosyal hizmetin

* Arş.Gör. Bingöl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

uygulamaya dayalı olması, sorun çözmeye yönelik olması gibi unsurlardan daha farklı mesleki farklılık boyutlarına değinmektedir. Örneğin, sosyal hizmet uzmanlarının yasal olarak görevlerinin diğer mesleklerden ayrı olduğu; istismar iddialarının, soruşturma, koruma altındaki çocukları gözetmek gibi görevlerin yasalarca sosyal hizmet uzmanlarına verildiği belirtilmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının kontrol ile bakımı dengeli yürütmek zorunda olmaları, toplumun kirli işlerini yapıyor olmaları ve sosyal adalet doğrultusunda çalışmaları gibi noktalardan sosyal hizmeti diğer bilimlerden ayırmaktadır. Tabii bu noktalar bazı farklı meslek grupları için de geçerli olmasına rağmen yine de tamamen aynı değillerdir. Örnek olarak "toplumun kirli işlerini yapmak" ve "sosyal adalet doğrultusunda çalışmak" konularına yazar şöyle açıklık getirmektedir:" Diğer meslek grupları da eleştirilmesine rağmen bu eleştiriler eğer varsa sosyal hizmet uzmanlarının yaptığı kirli işlere ve sosyal hizmet disiplinine yönelen olumsuz duyguların oranına çoğu zaman ulaşmaz. Bu durum tam da sosyal hizmet disiplinini diğer sosyal yardım mesleklerinden ayıran bir özelliktir"(s.27). "Şüphesiz eşitlik ve sosyal adalet meseleleri diğer beşeri hizmetlerle ilişkilidir. Örneğin, sağlık alanındaki eşitsizlik hemşireler ya da diğer sağlık çalışanları için çok önemli bir meseledir ancak sosyal hizmet disiplinine dair benim vurgum bu meselelerin bir meslek olarak sosyal hizmetin amaç ve doğasını tanımlama girişiminin merkezinde olduğudur"(s. 29).

Yazar, sosyal hizmet uygulaması açısından önemli olduğunu düşündüğü yasalar konusuna da değinir. Yasaların sosyal hizmetin temelini oluşturduğunu ve uygulamaların yasalara dayandırılmış olmasından dolayı yasa ve yasama sürecindeki temel prensipleri, yasa ve politikalar arasındaki ilişkiyi, sosyal hizmet uzmanının mevzuatı nasıl kullanacağı gibi unsurları özenle işlemektedir. Her ne kadar yasama, yürütme, yargı ile ilgili bilgi ve uygulamalar İngiltere örneği üzerinden verilse de genel olarak Türkiye ile, özellikle sosyal hizmetin konumlanması noktasından uyuşmaktadır. Bunun yanında, sosyal politikaya da sosyal sorunların çözümünde etkili bir rolü olmasından dolayı değinir. Sosyal politikanın temel alanlarının sosyal hizmet uygulaması açısından önemini tartışır. Bu alanlar; yoksulluk, barınma, eğitim ve sağlıktır. Sosyal politikanın kapsamına giren bu sorun alanları, yeterli ve doğru politikaların geliştirilememesinden dolayı bireysel, ailesel ve toplumsal sorunlara da yol açtığı için sosyal hizmetin de ilgi odağı olmuştur.

Thompson, ayrıca yasaların uygulanması boyutunda sosyal hizmet için önemli bir noktaya daha değinmektedir. Yasa ve politikaların mesleki olarak uygulanması sadece kural ve prosedürlerin izlenmesi değildir. Eğer, tamamen prosedürlere göre hareket edilse, herşey yasalarla en ince ayrıntısına kadar net olsaydı sosyal hizmet uzmanlarına gerek kalmayabilirdi. Yani, sosyal hizmet uzmanlarının mevzuata göre hareket ederken, mesleki bilgi, değer ve becerilerini kullanmaları, mesleki sağgörüye göre hareket etmeleri yasaları uygularken yorumlamaları kaçınılmazdır. Bu nedenle profesyonel olarak sosyal hizmet mesleğine ihtiyaç duyulmaktadır.

Çok kapsamlı olmamakla beraber sosyal hizmet bilgi temelinin nelerden oluştuğuna dair genel bir değerlendirme yapan yazar, sosyal hizmet bilgi temelini değil bir bölümde bir kitapta bile ayrıntılı anlatmanın mümkün olamayacağını, ancak bunun uygulama için bir temel oluşturabileceğini ifade etmektedir. Genel olarak bilgi temeli birkaç başlık altında anlatılmış ve şu başlıklara yer verilmiştir: İnsan gelişimi, yaşam döngüsü, din ve tinsellik, kişiler arası örgüt, grup ve örgüt dinamikleri, sosyal hizmet süreci, kuramsal paradigmalar, müdahale düzeyleri ve yöntemleri, etik kurallar ve değerler. Bunlarla ilgili genel bilgiler verildikten sonra, her bir bilgi temelinin sosyal hizmet açısından neden önemli olduğu açıklanmaktadır.

Bununla beraber, sosyal hizmet bilgi temeline sahip olmak iyi bir uygulama için yeterli bir koşul değildir. Bu nedenle yazar, bilgi temelinin nasıl kullanılacağına dair seçme, bütünleştirme ve düşünme olmak üzere üç aşama anlatmaktadır. Özellikle eylemlerimiz ve sonuçları üzerinde düşünmeye artı bir önem vererek bu konuyu detaylandırır. Uygulama esnasında düşünmek, planladıktan sonra eyleme dökerken sürekli değerlendirme yapmak, uygulamayı devamlı olarak güncellemek kaliteli bir hizmet sunumu için önemli olmanın yanında sosyal hzimet mesleği için de hayati bir öneme sahiptir. "Sosyal hizmet

miadını doldurdu mu" ve "politik doğruluk" gibi çeşitli başlıklar altında da önemle üzerinde durulan bu konu günümüz sosyal hizmet uygulaması için de son derece önemlidir. Sosyal hizmet uygulamasının özünde profesyonellik yatmaktadır. Her olayın, her vakanın biricik olduğu temel kabul edilir. Gün geçtikçe sosyal hizmet uygulamasından daha fazla bürokrasiye zaman ayrılması, doldurulması gereken formlara zamanın harcanması, uygulamaların idari kontrol tarafından yönetilmesi, işletmecilik mantığının ortaya çıkması, rutin işlerin artması gibi faktörler, sosyal hizmet mesleğini ruhundan uzaklaştırmaya başlamış artık sosyal hizmet uygulaması düşünsel, teknik bilgi, beceri ve değer temelinin kullanıldığı bir mecradan çıkıp mekanik bir hale dönüştüğü bir durumla karşı karşıya bırakılmıştır. Bu tehlikelere karşı çözüm olarak, sosyal hizmet uzmanlarının, baskıların farkında olup teslim olmamaları, yenilgiyi kabul eden sosyal hizmet uzmanlarının bu düşüncelerine karşı çıkmaları ve kendilerini güçsüz duruma düşürmemeleri gerekmektedir. Özellikle, IFSW ve IASSW ortak sosyal hizmet tanımında da özel olarak vurgulanan "değişim" ve "gelişim" kavramlarını rehber edinerek, sosyal hizmetin gelişim ve değişime devam ettiğini unutmamak, bunun için sürekli öğrenme, gelişim ve değişime açık olmak, ileri düzey bilgiye ulaşabilmek ve sahip olduğu bilgileri uygulamaya özel olarak geçebilmek ve bilgilerini sürekli tazelemek sosyal hizmet uzmanları için mesleki olarak çözüm yolları olarak düşünülebilir.

Yine kitabın birçok yerinde özel vurgu yapılan, yazarın sıklıkla yakındığı sorunlardan birisi olan "bilginin kullanımı", yani sosyal hizmet eğitimi süresince alınan bilgi ve kuramların uygulamaya aktarılmamasıdır. Öncelikle, bilgi ve kuramların sürekli üzerinde düşünülmesi gerektiği, sabit olmadığı, başka bilimlerle etkileşim halinde olduğu için sürekli değiştiği ve bunların göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmaktadır. Kuram ve uygulama arasındaki bu farkın ancak bilginin uygulamaya aktarılarak önlenebileceği ve kuram ve uygulamanın tamamen farklı şeyler olduğu, uygulamada kuramın yerinin olmadığı gibi düşüncelerin doğru olmadığı sıklıkla işlenmiştir.

Bilgi temeli, beceri temeli ile desteklenmelidir. Nitelikli sosyal hizmet uygulamasının içerdiği bir dizi beceriden bahsedilmiş, her bir becerinin önemi ve beceri ile ilgili kısa bilgiler verildikten sonra sosyal hizmet açısından nasıl kullanılacağına dair düşünceler aktarılmıştır. Mesleki değişim ve gelişime oldukça önem veren yazar, becerileri geliştirmek için hangi yöntemlerin kullanılması gerektiği ve beceri geliştirme sürecinde nelerin yer aldığını da anlatmaktadır. Ayrıca, beceriden farklı olarak ve becerileri karşılamaya yönelik önemli bir adım olarak yeterlik kavramı üzerinde durulmaktadır. Uygulama yeterliği, iletişim ve bağlantı kurma, meslekte yükselme, ön değerlendirme ve planlama, müdahale ve hizmet sunumu, örgütlerde çalışma gibi mesleki yeterlikleri sosyal hizmet uzmanlarının sahip olmaları gereken unsurlar olarak anlatılmaktadır.

Yeterlikler daha geniş iken beceriler daha spesifiktir. Beceri, belirli bir işi belirli bir sürede etkili ve tutarlı bir şekilde yerine getirebilme yeteneği olarak tanımlanmıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının çok sayıda beceriye ihtiyaç duyduğunu, tüm becerileri anlatmak için ansiklopedi kalınlığında bir çalışma yapılması gerektiğini söyleyen yazar, toplam on altı temel başlık altında becerileri toplamış ve bunlarla ilgili sosyal hizmet uzmanını ilgilendiren noktalara değinmektedir. Bunlar: iletişim becerileri, öz farkındalık becerileri yani benliğin kullanımı, analitik beceriler, duyguların yönetilmesi, öz yönetim becerileri, sunum becerileri, koordinasyon becerileri, duyarlılık ve gözlem becerileri, düşünme becerileri, yaratıcılık, hızlı düşünüp doğru tepki vermek, alçakgönüllülük, dirençlilik, birlikte çalışma becerileri, hayatta kalma becerileri ve çatışma yönetimi becerileridir.

Sosyal hizmetin zor ve karmaşık konularından olan değer konusunu da yetkinlikle ele alan yazar, konuyla ilgili önemli tespitlerde bulunur. Değerler konusunda literatürde karışıklık ve belirsizlikler bulunup, değerler ve etik ilkelerin sınırları yeterince net değildir. Yazar, etik ilkeleri de değerler çerçevesinde ele alarak, değerler ve etik ilkeleri birleştirmiştir. Değerlerin tanımı üzerinde durulurken; değerler, sosyal hizmet uzmanının yerine getirmekle yükümlü olduğu bir dizi temel ahlaki/etik ilkeler olarak tanımlanmıştır. Fakat sosyal hizmet etiği kavramının da yeterince açık olmadığı ifade edilmiştir.

Değerlerle ilgili geleneksel ve özgürleştirici olmak üzere önemli bir sınıflandırma sunulmuş ve aradaki şu farka değinilmiştir: Sosyal hizmet biliminin medikal modelden daha geniş toplumsal, sosyolojik bağlam içerisine yerleştirilmesi ile farkındalığın artması sonucu bireyselliğin önüne geçen ve eşitsizlik, sosyal adalet gibi olguların önemini vurgulayan yeni değerler yani özgürleştirici değerler ortaya çıkmıştır. Bu değerler geleneksel değerlerin yerini almaz; onları tamamlar. Bir bakıma yazar, geleneksel değerleri medikal modele, özgürleştirici değerleri ise çevresi içinde birey kavramına ait gibi görmektedir. Bireyselleştirme, duyguların amaçlı dışavurumu, kontrollü duygusal katılım, kabul, yargılayıcı olmayan tutumlar, kendi kaderini tayin hakkı, gizlilik gibi değerleri geleneksel değerler içerisinde gösterilirken; eşitlik, sosyal adalet, birlikte çalışma, yurttaşlık, güçlendirme, otantiklik, bireysellikten uzaklaşma gibi bireyi soyut olarak değil çevresi içerisinde ele almayı gerektiren değerler ise "özgürleştirici değerler" kapsamına alınmıştır. Bu iki değer kümesini birlikte ele alarak düşünmek ve uygulama yapmak daha sağlıklı olacaktır. Yani bireylerin hem kendi biricik durumlarının hem de sosyal etkenlerin bir parçası olduğu böylelikle görülebilecektir.

Sosyal hizmet uzmanlarının; bilgi, değer ve beceri temellerini edindikten sonra iyi bir uygulama yapılabilmeleri için üzerinde durulması gereken bazı noktalar irdelenmiştir. İyi bir uygulama yapmayı başarmak, öncelikli olarak tehlikeli uygulamadan kaçınmakla olabilir. Çünkü, müracaatçılara fayda sağlanamadığı durumların yanında, onlara zarar verilebilecek uygulama yolları da vardır. Başarısızlık durumunda işin sadece başarısızlıkla kalmayıp daha tehlikeli durumlara da yol açabilmesi mümkündür. Bu nedenle öncelikli amaç, müracaatçıya zarar verici uygulamalardan kaçınmak olup, yararlı uygulamaları düşünmek ise sonraki hedef olmalıdır. Tabii iyi uygulamanın ne olduğu da kişiden kişiye değişebildiği için net bir sınırlama konulamayacağı belirtilmektedir. Zaten yazar, iyi uygulamanın da ne olduğu ve nasıl başarılabileceğine dair yazdıklarının kendi görüşleri olduğunu belirtmektedir. Bu aşamadan sonra bir üst aşama olan birlikte çalışma, sistematik olma ve özgürleştirici uygulama gibi fayda sağlayıcı uygulamaların niteliklerinden bahsetmektedir.

Bütün bu gerekliliklerin yerine getirilmesi tek başına yeterli olmamaktadır. Bunun yanında, sosyal hizmet uzmanlarının uygulama esnasında karşılaşılabilecekleri ve çözülmesi gereken çeşitli engeller bulunur. "Okulda öğrendiklerinizi unutun", "ah şu sosyal hizmet uzmanları", "sosyal hizmet miadını doldurdu mu" gibi dikkat çekici bir kaç başlık altında bu engeller anlatılmış ve çözüm yolları sunulmuştur.

Değinilen ilk engel, yeni mezun olmuş sosyal hizmet uzmanlarının karşılaştıkları tehlikeli bir cümle olan "okulda öğrendiklerinizi unutun"dur. Türkiye'deki sosyal hizmet uzmanlarının da sıklıkla kullanmaya meyilli olduğu, kuramsal bilgiden kuşku duyan bu anlayışı, yazar özellikle eleştirmektedir. Sorunun kaynağı, geçmiş yıllardaki lisans eğitiminin düşünümsel uygulama ile kuram ve uygulamayı bütünleştirme süreçlerini içermemesi olarak açıklanmıştır. Bu tutumun kabul edilebilir olmadığı vurgulanmıştır. Çünkü böyle bir yaklaşım tarzı, alınan lisans eğitimini bir çırpıda silme, yapılan işi hafife alma, öğrenme ve gelişme hevesini kırma gibi sonuçlar doğurabilecek aşağılayıcı bir tutumdur.

Sadece yeni mezunlar değil, yıllarca sosyal hizmet uzmanı olarak çalışanlar da bu muameleye maruz kalmaktadırlar. Yazarın verdiği şu örnek konuyu iyice açıklığa kavuşturmaktadır: "Ancak şunu belirtmekte yarar var ki uygulamanın temelinde kuramsal bilgi ve araştırmaların yattığı düşüncesine karşı takınılan bu olumsuz tutumlarla yalnızca yeni mezun uzmanlar karşılaşmamaktadır. Bazı sosyal hizmet kurumlarında yerleşmiş güçlü bir öğrenme karşıtı yapı vardır. Örnek vermek gerekirse yarı zamanlı çalışırken uzaktan eğitim programlarına katılan bir sosyal hizmet uzmanı, çalıştığı yerde alay konusu olmamak için bunu sakladığından söz etmişti. Çünkü işyerindeki arkadaşları yaptıkları işin eğitim ve öğretimle bir ilgisi olmadığını düşünüyorlardı"(s. 216).

Başka bir engel olarak, şimdilik Türkiye'de pek görülmeyen fakat İngiltere'de yaygın olan, medyadaki sosyal hizmet uzmanları ile ilgili olumsuz imajla beraber uzman ve müracaatçı

arasındaki çatışma ve uyumsuzluklara, multidisipliner ekip çalışmasında yaşanan aksaklıklara ve sosyal hizmet uzmanlarına karşı diğer meslek elemanlarının olumsuz tutumlarına dikkat çekmektedir. Bu engellerle başa çıkma yönünde bazı önerilerde bulunmakla beraber, bu çatışmaların sosyal hizmetin özünde var olduğunu ve tamamen ortadan kalkmayacağını kabul edip gereken çabayı bu sorunların çözümü için kullanmamız gerektiğini belirtmektedir.

Son yıllarda önem kazanan stres ve tükenmişlik konularına da özel vurgu yapılmaktadır. Son derece dikkat edilmesi gereken stres ve tükenmişliğe hangi faktörlerin yol açtığını anlatarak, bu sorunlardan kaçınmak için gerekli ipuçlarını vermektedir. Aksi takdirde mesleki çalışma açısından ciddi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. İş yükü fazlalığı da bu soruna yol açan etkenlerdendir. Bu nedenle sosyal hizmet uzmanları zaman ve iş yükü yönetimini öğrenip buna göre hareket etmelidirler.
Kitabın tamamı boyunca yazarın sahip olduğu ve özellikle belirttiği bir nokta sosyal hizmet açısından önemlidir. Üst düzey tecrübe ve bilgiye sahip olmasına rağmen son derece mütevazi bir yaklaşımla yazar, tartışmaları sonlandırmak ve her zaman her durumda geçerli çözümler sunmak gibi bir amacının olmadığını söylemekte ve her bölümde tartışmaların ucunu açık bırakmaktadır. Genel olarak anlattıklarının veya tavsiyelerinin eksiksiz ve kesin doğru olmadığını fakat uygulama için bir temel veya giriş olabileceğini ifade etmektedir.

Ayrıca, kitapta bulunan birçok konunun sonunda, konu ile ilgili alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının deneyimlerine ve örneklerine yer verilmesi konuları daha anlaşılır kılmaktadır. Her bölümün sonunda, konu ile ilgili yararlanılabilecek farklı kaynaklar, detaylı bilgi verilerek sunulmaktadır. Yine bölüm sonlarında "Araştırma" adı altında konu ile ilgili okuru araştırmaya ve düşünmeye sevk edici sorular sorulmaktadır. Bu bölümler sosyal hizmete ilişkin bakış açısını geliştirmek açısından önemlidir. Ayrıca, bölümler ana hatları ile özetlenmekte ve sonuçlandırılmaktadır.

Sonuç olarak, gerek sosyal hizmet uzmanları gerek başka unsurların yol açtığı uygulamaya yönelik birçok sorunla karşılaşılmaktadır. Kitapta bahsedilen bütün bu baskılar, engeller ve sorunlara rağmen yazarın ısrarla vermek istediği mesaj, beraberce çalışarak, değişim ve gelişimi mümkün kılarak bu olumsuzlukların aşılabileceğidir.

YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA TEZ ÖZETLERİ

Yoksul Kadınlar için 'Sıcak Yuva/Özgür Kent' Hayaliyle 'İmkansız Medeniyet' TOKİ; Feminist Sosyal Çalışma ve Kent İçi Yoksul Alanların Dönüşümü: Ankara, Aktaş Mahallesi Örneği

Doktora tezi, Ankara, 2014.

Burcu HATİBOĞLU EREN*

Bu çalışmanın amacı, neoliberal kentleşme sürecinde yoksul kadınlar açısından gündelik yaşamın nasıl dönüştüğünü Ankara'nın Aktaş mahallesi örneğinde keşfetmektir. Bu açıdan araştırma kent içi yoksul alanlara yönelen neoliberal kentleşme projelerinin feminist sosyal politika ve sosyal çalışma için önemli bir sorun alanı olduğu iddiasına dayanmaktadır. Bu çerçevede yoksul kadınların gündelik yaşamları ile yurttaşlık hakları arasındaki bağlantılar görünür kılınmaya çalışılmıştır. Feminist etnografik bir çalışma olarak tasarlanan araştırma kapsamında, arsa sahibi oldukları için TOKİ evlerine geçmeye hak kazanmış konumdaki ve sosyal yardımlarla yaşayan yoksul kadınların deneyimlerine odaklanılmıştır. TOKİ evlerine geçen 14, yıkıntı ve harabe haldeki evinin yıkımını bekleyen 17 ve borcunu ödeyemediği için TOKİ'den atılan 1 kadınla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde, kadınların medeni durumu ve çocuklarının yaşlarına bağlı olarak farklılaşan özellikleri dikkate alınmıştır. Analiz, yoksul kadınların yoksulluk, katılım ve güvenlik üzerinden ele alınan gündelik yaşamlarında, üstlendikleri toplumsal cinsiyet rolleri ile ataerkil ilişkiler açısından neoliberal kentleşme projesiyle gerçekleşen dönüşümün nasıl deneyimlendiğini anlamak amacıyla yapılmıştır.

Gerçekleştirilen analiz sonucunda, yoksul kadınların neoliberal kentleşme projesini 'sıcak yuva' ve 'özgür kent' olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Ancak daha derine bakıldığında yoksul kadınların, bu süreci, 1) eşitsiz ataerkil ilişkiler ve toplumsal cinsiyet rolleriyle belirlenen yoksulluk ve güvenlik sorunlarının artması nedeniyle evsizlik, 2) kentleşme projesinin cinsiyetçi ve baskıcı yapısı nedeniyle dışlanma, 3) kamusal alanda muhafazakârlaşma ve 4) güvenlik sorunları karşısında değişmeyen bir korku üzerinden deneyimledikleri ortaya çıkmıştır. Bu durum ise, yoksul kadınların neoliberal kentleşme sürecini 'imkânsız medeniyet' olarak tanımlamasına neden olmuştur. Bu çerçevede araştırma, feminist sosyal politika ve sosyal çalışma açısından, yoksullukla mücadelede toplumsal cinsiyet eşitliğini temele alan bir kent yapısının nasıl olması gerektiğine ve neoliberal kentleşme sürecine ilişkin önerilerle son bulmaktadır.

* Hacettepe Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Doktora Programı

Aile İçi Şiddet Nedeniyle Kadın Konukevinden Hizmet Alan Şiddet Mağduru Kadınlar İle Kuruluşta Görev Yapan Meslek Elemanlarının Kadın Konukevi Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmeleri: Ankara Örneği

Yüksek Lisans Tezi, 2014

Melike Yalçın[**]

Kadına yönelik aile içi şiddet olgusu günümüzde toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmakta, bu bağlamda mevcut sorunun çözümüne yönelik devlet politikaları ve sunulan hizmetlerde değişim ve dönüşümlere gidilmektedir. Ancak, uzun vadede verilen hizmetlerin ne ölçüde yarar sağladığına ilişkin gerçekleştirilen çalışmalar yok denecek kadar azdır. Türkiye'de şiddete uğrayan kadınlara yönelik verilen hizmetlerin en önemlisi kadın konukevi hizmetidir. 1990'lı yıllardan itibaren ülkemizde kadın konukevleri hizmet vermeye başlamış olup günümüze kadar sayıları giderek artmıştır. Ancak söz konusu kuruluşların ihtiyaca cevap verecek yeterlilikte sayıya ulaşması hedeflenirken, mevcut hizmetlerin neler olduğu ve verilen hizmetlerin yeterliliğinin hem hizmet alanlar hem de hizmeti sunanlar açısından ele alınıp değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Bu çalışma ile Ankarada ASPB ve yerel yönetimlere bağlı toplam altı kadın konukevlerinden hizmet alan 107 şiddet mağduru kadın ile konukevlerinde görev yapan 10 meslek elemanının kuruluşta verilen hizmetlere ilişkin değerlendirmelerinin neler olduğu saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırma bir değerlendirme araştırması olup veriler nitel ve nicel yöntemler kullanılarak elde edilmiştir.

Konukevinden hizmet alan kadınlar, düşük sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyine sahip, genellikle eşlerinden şiddet görmeleri nedeniyle konukevi hizmetine ihtiyaç duyan kadınlardır. Söz konusu kadınlar %46,7 oranı ile en çok 0-3 ay arası kuruluşta kalmaktadırlar. Kadınlar kuruluşta bulunan meslek elemanları ile ilişkilerini oldukça iyi olarak değerlendirmişlerdir. Araştırmaya katılan kadınların %74,8'si kuruluşun fiziksel özelliklerinden memnun olduğunu ifade etmiştir. Kadınlar kuruluşta verilen hizmetlerden en çok %86,9 ile güvenlik hizmetini, %72,9 ile barınma hizmetini ve %63,6 ile hukuki destek hizmetini yeterli bulduklarını belirtmişlerdir. Bahse konu kadınlar en çok %36,4 oranı ile mesleki eğitime destek hizmetinden yararlanmadıklarından bahsetmişlerdir.

Kuruluşta görev yapan meslek elemanlarının beşi kadrolu, ikisi özel hizmet alımı ve üçü ek ders ücreti karşılığı çalışmaktadır. Meslek elemanlarının tümü aldıkları maaşı yetersiz bulmaktadırlar. Genel olarak yaptıkları işi sevmekte ancak mesleki doyum sağlayamadıklarını düşünmektedirler. Söz konusu kişiler görev yaptıkları kuruluşlarda yeterli sayıda meslek elemanı bulunmadığını, fazla iş yükleri olması nedeniyle mesleki çalışmalarını yerine getiremediklerini, hizmet içi eğitim ve süpervizyon desteğine ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Kadına yönelik şiddet alanındaki mevzuatın uygulanmasında sorunlar yaşadıklarını, özellikle kadınların beraberinde bulunan çocuklarının gizliliğinin sağlanmasında sıkıntılar yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Çalıştıkları konukevlerinin salt barınma hizmeti sunduğunu, ancak kadınların güçlenmeleri için gereken psikolojik destek, geçici maddi yardım, mesleki eğitime destek, sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetlere ilişkin hizmetlerin sağlanması konusunda yetersiz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bakanlığa ve yerel yönetimlere bağlı konukevleri arasında işleyiş yönünden farklılıklar bulunduğunu da ifade etmişlerdir.

[**] Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı

SOSYAL HİZMET UZMANLARI DERNEĞİ GENEL MERKEZİ 13.DÖNEM YÖNETİM KURULU

3 AYLIK (27 NİSAN – 27 TEMMUZ 2014 ARASI) FAALİYET RAPORU

Genel Çalışmalar:

1-Meslektaşlarımızın ve yakınlarının kayıplarına ilişkin taziye, duyuru vb. çalışmalar düzenli olarak yapılmıştır.

2-Meslektaşlarımızın mesleki, sosyal başarıları paylaşılarak, kutlama, destek, motivasyon katkısı sağlanmıştır.

3- Derneğimizin web sitesi ve mail grubu güncel tutularak üyelerimizle iletişim güçlü kılınmıştır.

Süreç İçinde Gerçekleştirilen Çalışmalar/Faaliyetler:

4- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi, Ankara Şubesi ile Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği işbirliğinde derneğimizde "Uzmanla Buluşma Etkinliği" gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda İngiltere West Midlands Bölgesindeki Çocuk ve Aile Hizmetleri Dairesi, Çocuk Koruma ve İlk Müdahale Ekiplerinde kıdemli sosyal çalışmacı ve serbest olarak çalışmakta olan SHU Emine İclal DOĞAN, 28.04.2014 tarihinde katılımcılarla "Çocuk İhmali ve İstismarında Sosyal Hizmet Uzmanının İşlevi, Sorumlulukları" konulu söyleşide uygulama deneyimlerini paylaşmıştır.

5- 30.04.2014 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nda gerçekleştirilen Gerontolog Meslek Standartları Çalıştayına Derneğimiz adına akademisyen üyemiz Doç.Dr. Bilge DÖLEK katılmıştır.

6- Hayat Sende Derneği tarafından 03.05.2014 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen "Kurum Bakımından Topluma Geçişte Gençler Çalıştayına" Genel Başkan Yardımcısı Bülent KARAKUŞ katılmıştır. Çalıştayın Özet Raporuna; https://drive.google.com/file/d/0B3TE-rOXTkX-NnVpWWR1TFFxaFpUVlZDMVFiMy10SDMwZFJR/edit?usp=sharing adresinden, detaylı raporuna ise http://www.hayatsende.org/kategori/50/sempozyum-ve-yayinlar adresinden ulaşılabilir.

7- 07.05.2014 tarihinde Hacettepe Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı Prof.Dr. İlhan TOMANBAY ve bölüm yönetimi ziyaret edilerek, yapılabilecek çalışmalar değerlendirilmiştir. Toplantıya genel başkan Murat ALTUĞGİL, genel başkan yardımcısı Bülent KARAKUŞ, sayman Abidin ÖZDEMİR ve yönetim kurulu üyesi Umut YANARDAĞ katılmıştır.

8- 07.05.2014 tarihinde Hacettepe Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümünde görev yapan akademisyen üyelerimiz ziyaret edilerek, yapılabilecek çalışmalar değerlendirilmiştir. Toplantıya genel başkan Murat ALTUĞGİL, genel başkan yardımcısı Bülent KARAKUŞ, sayman Abidin ÖZDEMİR ve yönetim kurulu üyesi Umut YANARDAĞ katılmıştır.

9- AFAD tarafından 08.05.2014 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen "Afete Hazır Okul Kampanyası Lansmanına", genel merkezimiz adına İstanbul Şubemizce katılım sağlanmıştır.

10- 09.05.2014 tarihinde ASPB birimlerinde görev yapan meslektaşlarımız ziyaret edilmiş, Kadın Statüsü Genel Müdürlüğünde ilgili daire başkanlığıyla Kadınlara Yönelik Ortak Projeler hazırlamak üzere görüşme yapılmıştır. Görüşmelere genel başkan Murat ALTUĞGİL, genel başkan yardımcısı Bülent KARAKUŞ ve genel sekreter Esin POLAT katılmıştır.

11- 14-15-16.05.2014 tarihlerinde 3 gün süreyle Ankara'da ASPB'nın düzenlediği 6.Aile Şurasına Derneğimiz adına genel başkan yardımcısı Bülent KARAKUŞ ve genel sekreter Esin POLAT katılmıştır. Şura'da alınan kararlardan birisi de mesleğimiz/meslektaşlarımız ve eğitim sürecindeki çocuklar ve aileler açısından da önemsediğimiz "Okul Sosyal Hizmeti başlatılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır" kararı olmuştur.

12- Manisa'nın Soma İlçesinde 13 Mayıs 2014 tarihinde gerçekleşen maden kazası sonucunda oluşan afete yönelik ilk çalışmalar aynı gün Afetlerde Psiko-Sosyal Hizmetler İşbirliği Protokolü çerçevesinde Derneğimizce başlatılmıştır. Ardından bu çerçevede gerçekleştirilen psikososyal çalışmaları değerlendirmek amacıyla, 22-23 Mayıs 2014 tarihlerinde Genel Merkezimizde oluşturulan komisyon (Genel Başkan Yardımcısı Bülent KARAKUŞ, Genel Sekreter Esin POLAT, Yönetim

Kurulu Üyesi Umut YANARDAĞ, Üye Melis KAYA) tarafından Soma ilçesinde ve Manisa ilinde görüşme, inceleme ve değerlendirme çalışmaları gerçekleştirmiştir. Komisyonumuzca geniş perspektifte hazırlanan rapor kamuoyuyla paylaşılmıştır. Bu çerçevede başta Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği Bileşenleri (Türk Kızılay Derneği, Türk Psikologlar Derneği) olmak üzere, Soma'da bulunan sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, sendikacılar, olayın meydana geldiği maden ve diğer maden yetkilileri, alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları, diğer meslek elemanları, SHUDER İzmir Şubesi Başkanı, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmetler Bölüm Başkanı, ASPB Soma Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürü (Soma Koordinasyon Merkezi), Sağlık Bakanlığı Manisa Afet Koordinasyon Merkezi görevlileri, Manisa Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürü ve Soma Kaymakamı ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Süreç içerisinde yönetim kurulu üyelerimiz Zeynep MUTLU ve Umut YANARDAĞ'dan oluşan ekiple 2.kez Soma ilçesine çalışma ziyareti gerçekleştirilmiştir.

13-Maden faciasına ilişkin "Psikososyal Müdahale"nin süresi 10 ay olarak belirlenmiş olup bu çerçevede, süreç içerisinde maden faciası sonrasında da Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliğince gerçekleştirilen psikososyal çalışmalar kapsamında gönüllü çalışmak isteyen meslektaşlarımızın 7'şer günlük sürelerle organizasyonları sağlanmıştır.

14- Soma ziyaretinde 22.05.2014 tarihinde Manisa'da görev yapan meslektaşlarımız ve akademisyenlerimizle yapılan görüşmede derneğimiz ve üyelerimizle ilgili konular yanında Soma'da yapılabilecek çalışmalar konusunda alınan karar doğrultusunda Toplum Kalkınması ve Vaka Yönetimi odaklı projenin Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü ve İzmir Şubemiz ortaklığında hazırlanması çalışmalarına başlanmıştır.

15- Soma'da yaşanan maden faciasıyla ilgili olarak 25.05.2014 tarihinde Avrupa Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW-E) tarafından destek metni gönderilmiş ve metin Derneğimizce Türkçe'ye çevrilerek kamuoyuyla paylaşılmıştır.

16- Soma'da yapılabilecek çalışmalara dair, 26.05.2014 tarihinde Ankara'da, Soma'daki örgütlü sendika olan Maden İşçileri Sendikasının Genel Başkanı Nurettin AKÇUL ve Genel Eğitim Sekreteri Ahmet ÇÜMEN ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeye genel başkan Murat ALTUĞGİL, genel başkan yardımcısı Bülent KARAKUŞ ve yönetim kurulu üyesi Umut YANARDAĞ katılmıştır. Görüşmede Sendika yetkilileri derneğimizin talebi doğrultusunda, Soma'da gerçekleştirilecek psikososyal çalışmalara destek olacaklarını ve işbirliği yapacaklarını belirtmişlerdir.

17- 29.05.2014 tarihinde Derneğimizde, Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği Yürütme Kurulu toplantısı yapılmış, Toplantıya Türk Kızılay Derneği (SHU Meriç RAMAZAN), Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Derneği (Dr.Hakan ERMAN), Türkiye Psikiyatri Derneği (Prof.Dr. Tamer AKER), Türk Psikologlar Derneği (Dr.Nedret ÖZTAN, Psi.Suat ÖZÇAĞDAŞ), Türk Psikolojik Rehberlik ve Danışma Derneği (Prof.Dr.Filiz BİLGE) ve Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (genel başkan SHU Murat ALTUĞGİL) katılarak süreç içerisinde Soma'da yapılabilecek çalışmalar görüşülmüştür.

18- Çocuk Gelinlere Hayır Platformu kapsamında 02.06.2014 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Ayşenur İSLAM ile yapılan toplantıya Derneğimizi temsilen genel başkan Murat ALTUĞGİL, genel sekreter Esin POLAT ve yönetim kurulu üyesi Zeynep MUTLU katılmıştır.

19- 14.06.2014 tarihinde Bilkent Üniversitesi Uluslararası Çocuk Merkezinde gerçekleştirilen ÇTCS (Çocuğa Yönelik Ticari Cinsel Sömürü) ile Mücadele Ağı Genel Kuruluna genel başkan Murat ALTUĞGİL ve genel sayman Abidin ÖZDEMİR katılmıştır. Ağ'ın Yürütme Kuruluna Derneğimiz ile birlikte 9 STK seçilmiş ve Yürütme Kurulunun ilk toplantısının 25.06.2014 tarihinde genel merkezimizde yapılması kararlaştırılmıştır.

20- ASPB tarafından, 24.06.2014 tarihinde Ankara'da düzenlenen "Dezavantajlı Bireylere Yönelik Sosyal Hizmetlerde Kurumlar Arası Eşgüdüm Sempozyumu'na" Genel Başkan Yardımcısı Bülent KARAKUŞ, Genel Sayman Abidin ÖZDEMİR ve Yönetim Kurulu Üyesi Umut YANARDAĞ katılmıştır.

21- Kocaeli Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü mezuniyet törenine Genel Başkan Murat ALTUĞGİL katılmıştır.

Yazılı-Görsel-Sosyal Medya Çalışmaları:

22- Engelliler Haftası kapsamında 13.05.2014 tarihinde Kanal B televizyonunda canlı yayınlanan "Güncel" programına Genel Başkan Murat ALTUĞGİL katılmıştır.

23- Soma Maden Faciasının konu edildiği 16.05.2014 tarihli Kanal B televizyonundaki "Bizbize" programına Genel Merkez Yönetim Kurulu Üyesi Zeynep MUTLU canlı yayın konuğu olarak katılmıştır.

24- 29.05.2014 tarihinde Soma Maden Kazasına ilişkin derneğimiz çalışmalarının konu edildiği Kanal B televizyonunda yayınlanan "Güncel" programına Genel Başkan Murat ALTUĞGİL katılmıştır.

25- Sağlık Çalışanları Platformuyla, Taşeron Çalıştırma ve Sağlık alanındaki yanlış uygulamalara karşı 16.06.2013 tarihinde basın bildirisi yayınlanmıştır.

26- 10.07.2014 tarihinde Kanal B televizyonunda yayınlanan "Türkiye'de Kadın Sorunu" konulu programa Genel Başkan Murat ALTUĞGİL katılmıştır.

27- Çocuğa Karşı Ticari Cinsel Sömürüyle Mücadele Ağı Koordinasyon Kurulu Toplantısına Derneğimizi temsilen Yönetim Kurulu Üyesi Zeynep MUTLU katılmıştır.

28- İzmir ve Diyarbakır Şubelerimizce hazırlanan projelere Onay verilmiştir.

29- Üniversite tercih dönemi sürecinde sosyal hizmet mesleğinin tanıtımına yönelik yönetim kurulu üyemiz Umut YANARDAĞ tarafından web sitesi hazırlanmıştır.

Proje Çalışmaları:

30- Sistem ve Jenerasyon Derneği öncülüğünde Derneğimiz ve ilgili paydaşlarla birlikte hazırlanan "Yaşlı Bakım Elemanlarının Eğitimi ve Yaşlı Haklarının Geliştirilmesine İlişkin Proje" AB Merkezi Finans İhale Birimine sunularak, ön elemeyi geçmiş, asıl proje hazırlanarak nihai değerlendirme için tekrar sunulmuştur.

31- Derneğimiz ve Sistem Medya yapımcılığın öncülüğünde, Kadın, Çocuk, Yaşlı, Engelli ve Aile içi Şiddet ile ilgili kamu spotları hazırlanmış ve ASPB Bakan yardımcısı Aşkın ASAN'ın yönlendirmesiyle bu konudaki projemiz Kadının Statüsü Genel Müdürü Gülser USTAOĞLU'na iletilmiştir. Sözkonusu kamu spotlarıyla ilgili olarak Genel Müdür Gülser USTAOĞLU, Eğitim Daire Başkanı ve Sosyal Statü Daire Başkanının yanı sıra Derneğimiz adına Genel Sekreter Esin POLAT ve Sistem Medya yöneticilerinin de katılım sağladığı bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Konuya ilişkin çalışma ASPB'na sunulmuş olup değerlendirme süreci devam etmektedir.

Şubelerle Çalışmalar:

32- Ankara Şubemizle ilki yapılan Şubeler Çalıştayının 2.sinin yapılması için Ankara Şubemiz ve Şanlıurfa Şubemizle hazırlık çalışmaları yapılmıştır.

33- SHUDER Genel Merkezi ve Ankara Şube Yönetim Kurulları ortak toplantısı 12.06.2014 tarihinde dernek merkezinde yapılmış ve toplantıda üye güncelleme, mali konular ve yapılacak çalışmalar ele alınmıştır. Bu çerçevede derneğin cumartesi günleri sürekli açık tutulması ve yöneticilerin bulunması da kararlaştırılmıştır.

Hukuki Süreç ve Çalışmalar:

34- Milli Eğitim Bakanlığı'nca, 12/10/2013 tarih ve 28793 sayılı resmi gazetede yayımlanan "Milli Eğitim Bakanlığı Personelinin Görevde Yükselme, Unvan Değişikliği ve Yer Değiştirme Suretiyle Atanması Hakkında Yönetmelik" in Unvan Değişikliği Suretiyle Atanacaklarda Aranan Şartlar başlıklı Madde 7 - "ç) Tekniker, teknik ressam ve sosyal çalışmacı kadroları için; atama yapılacak kadronun gerektirdiği alanlarda iki yıllık yüksekokul mezunu olmak." düzenlemesi ile 2 yıllık bölüm mezunlarına Sosyal Çalışmacı olma yolunun açılması öngörülmüştür. Sözkonusu düzenlemenin düzeltilmesine ilişkin çabaların sonuç vermemesi üzerine, Derneğimizce 11.12.2013 tarihi itibarıyla sözkonusu maddenin İPTALİ ve yürütmesinin durdurulması talebiyle Danıştay 2.Daire Başkanlığına dava dosyası sunularak yasal süreç başlatılmıştı; mevcut süreçte yürütmenin durdurulması talebi tetkik hakiminde olup tetkik hakiminin değerlendirmesi sonucu dosya heyete ulaşınca karar aşamasına

geçilecektir. Bu doğrultuda dava süreci devam etmektedir.

35- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında oluşturulan Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanı kadrolarına meslektaşlarımızın atanmayarak ekonomik ve statü açısından mağdur edilmeleri nedeniyle yapılan görüşme ve girişimlerden sonuç alınamaması ve meslektaşlarımızın talebi sonucu yasal sürecin başlatılması kararlaştırılmıştır.

36- Sağlık Bakanlığı, 22.05.2014 tarih ve 29007 sayılı Resmi Gazetede; SAĞLIK MESLEK MENSUPLARI İLE SAĞLIK HİZMETLERİNDE ÇALIŞAN DİĞER MESLEK MENSUPLARININ İŞ VE GÖREV TANIMLARINA DAİR YÖNETMELİK'in ekinde "Diğer Meslek Mensuplarının Sağlık Hizmetlerinde İş ve Görev Tanımları" başlığı altında meslektaşlarımızın iş ve görev tanımını yapmıştır. Ancak Devlet Memurları Kanununun 36.maddesinde açıkça Sağlık ve Yardımcı Sağlık Hizmetleri Sınıfında sayılan mesleğimizi, Sağlık Bakanlığının sözkonusu yönetmelikte "Sağlık Meslek Mensubu" bölümünde tanımlaması gerekirken, "Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Diğer Meslek Mensupları" içinde saymış olması değerlendirmelerimize göre kanuna aykırı olup Derneğimizce iptal davası açılmasına karar verilmiştir. Bu çerçevede Sağlık Meslek Mensupları İle Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Diğer Meslek Mensuplarının İş ve Görev Tanımlarına Dair Yönetmeliğe ilişkin 21.07.2014 tarihinde Danıştay'da; 1) Yönetmeliğin Ek 1'de (Sağlık Meslek Mensuplarının İş ve görev Tanımları) 'Sosyal Hizmet Uzmanları' meslek mensuplarına yer verilmemesi yönünde tesis edilen eksik düzenlemenin, 2)Yönetmeliğin Ek 2'de (Diğer Meslek Mensuplarının Sağlık Hizmetlerinde İş ve Görev Tanımları) 'Sosyal Çalışmacı' ibaresinin öncelikle yürürlüğünün durdurulması ve bilahare iptali, için dava açılmıştır.

SOSYAL HİZMET UZMANLARI DERNEĞİ GENEL MERKEZİ 13.DÖNEM YÖNETİM KURULU

3 AYLIK (27 TEMMUZ – 27 EKİM 2014 ARASI) FAALİYET RAPORU

Genel Çalışmalar:

1-Meslektaşlarımızın ve yakınlarının kayıplarına ilişkin taziye, duyuru vb. çalışmalar düzenli olarak yapılmıştır.

2-Meslektaşlarımızın mesleki, sosyal başarıları paylaşılarak, kutlama, destek, motivasyon katkısı sağlanmıştır.

3- Derneğimizin web sitesi ve mail grubu güncel tutularak üyelerimizle iletişim güçlü kılınmıştır.

Süreç İçinde Gerçekleştirilen Çalışmalar/Faaliyetler:

4- Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumuna derneğimiz adına Genel Başkan Murat ALTUĞGİL katılmıştır.

5- Derneğimizin de katkı verdiği ve isminin yer aldığı "Gurbette Kadın Olmak" isimli belgesel film TRT tarafından kabul edilmiştir. Belgesel 16 bölüm çekilecektir.

6- Derneğimizin de paydaşı olduğu platformlar tarafından, 10 Ekim 2014 tarihinde Ankara'da düzenlenen, "Dünya Kız Çocukları Günü Paneline" derneğimiz adına yönetim kurulu üyesi Zeynep MUTLU katılmıştır.

7- Sağlık Bakanlığı'nın hazırladığı "yıpranma payı"na ilişkin yasa tasarısı kapsamında sağlık bakanlığı ve diğer kurumlarda görev yapan meslektaşlarımızın da bu haktan yararlandırılmaları için derneğimizce ön çalışmalar yapılmış ve girişimlerde bulunulmuştur. Bu çerçevede 30 Eylül 2014'de adliye önünde yapılan basın açıklamasına Genel Başkan Murat ALTUĞGİL katılmıştır.

8- *Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Türkiye Adalet Akademisi* ortaklığında, *Avrupa Birliği*'nin finansal ve *UNICEF*'in teknik desteğiyle yürütülen *"Çocuklar için Adalet Projesi"nin* temel hedeflerinden bir tanesi olan, özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi "BİSİS"in tanıtılmasını amaçlayan ve 19 Eylül 2014 tarihinde Ankara'da yapılan seminere, Genel Başkan Murat ALTUĞGİL ve yönetim kurulu üyemiz Zeynep MUTLU katılmıştır.

9- Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi ve Gündem Çocuk Derneği tarafından 29 Ağustos 2014 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen, "Türkiye'deki Sığınmacı ve Göçmen Çocukların Durumu Toplantısına" derneğimizi temsilen Yönetim Kurulu Üyelerimiz Zeynep MUTLU ve Umut YANARDAĞ katılmıştır.

10- Türk Nöroloji Derneği "Nörolojik Hastalıklarda Çalışma Grubu" tarafından 27-28 Eylül 2014'de, Ankara'da gerçekleştirilen "Nörolojik Hastalıklarda Yaşam Kalitesi Çalıştayı"na derneğimizi temsilen Genel Başkan Murat ALTUĞGİL ve yönetim kurulu üyesi Umut YANARDAĞ katılmıştır.

11- Ekim 2014'te Boğaziçi Üniversitesinde düzenlenen "Soma'yı Hatırlamak Sempozyum"unda Derneğimizin de katkı verdiği Afetlerde Psiko-Sosyal Hizmetler Birliği Soma Raporu açıklanmış ve basında yer almıştır.

12- Karaman ili Ermenek ilçesine bağlı Pamuklu köyü yakınlarındaki maden ocağında yaşanan su baskınıyla meydana gelen afet sonucu madende çalışan 40 madenciden 18 inin mahsur kalması üzerine, Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği Bileşeni meslek örgütümüz Genel Merkezi ve Konya şubesi koordineli olarak çalışmalara başlamış, bu bağlamda Aile ve Sosyal Politikalar Karaman İl Müdürüyle görüşülerek, Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği olarak desteğe hazır olduğumuz iletilmiş, meslektaşlarımızdan oluşan ekiple 28.10.2014 tarihinde madene ulaşılmıştır.

13- Sosyal Hizmet Dergisinin takvimsel olarak eksik sayılar da dahil çıkarılması için çalışmalar başlatılmış, bu çerçevede yayın kurulu şu şekilde oluşturulmuştur: Dr. Gonca POLAT(Editor), Doç.Dr. Özlem CANKURTARAN ÖNTAŞ (Baskan), Yayın Kurulu Üyeleri, Bülent KARAKUŞ, Abidin ÖZDEMİR, Umut YANARDAĞ, Mehmet Can ÖZKAYA, Baran ÇİTÇİ.

14- Ulusal Sosyal Hizmet Kongresi hazırlık çalışmaları yapılmış ve kongrelerin 5 yılda bir

yapılması geleneğine istinaden, bir sonraki kongrenin 2015'te yapılması kararlaştırılmıştır.

15- Uluslararası Katılımlı I. Sosyal Hizmet Öğrencileri Kongre'sinin, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği İstanbul Şube Öğrenci Komisyonu koordinasyonunda, "SOSYAL HİZMETİN YERİ VE GELECEĞİ" teması ile İstanbul'da Yıldız Teknik Üniversitesi'nde 8-9-10 Mayıs 2015 tarihlerinde düzenlenmesi kararlaştırılmış ve çalışmalara başlanmıştır. Bu çerçevede şube gençlik kolları da çalışmalara dahil edilmiştir.

16- 20-22 Kasım 2014 tarihinde Derneğimiz ve Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü ile birlikte Ankara'da organize edilecek olan "Türkiye'de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet" sempozyumu hazırlık çalışmalarına devam edilmiştir.

17- Özel Huzurevleri Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Huzurevleri Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri yönetmeliğinde yapılan değişiklik için açtığımız dava Derneğimiz lehine sonuçlanmış, ve özel huzurevlerinde alan dışından idarecilerin atanmasının önüne geçilmiştir.

18- Suriye ve Irak'da yaşanan iç savaş nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalan ve ülkemizde bulunan 1.5 milyon geçici koruma statüsü alamamış "misafir" adıyla adlandırılan sığınmacı nüfusa ilişkin psiko-sosyal destek sağlanması ve ülkemize sığınan çocuk, genç, kadın, engelli ve yaşlı sığınmacılara yönelik tüm insani hizmetlerde yer alınmasına ilişkin Derneğimizce Basın Açıklaması yayınlanmıştır.

19- 18.10.2014 cumartesi gecesi saat:23:00'da TRT Radyo 1'de yayınlanan "Gecenin İçinden" programına Genel Başkanımız Murat ALTUĞGİL katılarak, mesleğimiz ve derneğimiz hakkında bilgiler vermiştir.

20- Derneğimizin de hazırlayıcıları ve İştirakçileri arasında yer aldığı ve *System and Generation* Association - S&G - Ankara tarafından başvurusu yapılan Yaşlı Hakları ve Bakım Hizmetleri Eğitimine ilişkin proje, AB Merkezi Finans ve İhale Birimi tarafından 18.09.2014 tarihinde kabul edilerek Sözleşme imzalanmıştır. Derneğimiz adına Genel Başkan Murat ALTUĞGİL ve Genel Başkan Yardımcısı Bülent KARAKUŞ'un yürütücü olduğu Proje kapsamında, 1 yıllık süreçte yaşlı bakım personeli, uzmanlar ve yöneticiler tarafından Almanya ve İngiltere ziyaretiyle gözlem ve incelemelerde bulunularak, ülkemizde Yaşlı Hakları ve Bakım Hizmetleri konusunda eğitim verilecek ve konuya ilişkin bir kitapçık hazırlanacaktır.

21- Denizli Koruyucu Aile Derneği tarafından hazırlanarak, Derneğimiz tarafından da İştrakçi olarak katkı sağlanan ve koruyucu ailelerdeki travmaların çözümü ve Koruyucu Aile Kanunu Taslağı hazırlanmasına yönelik proje, AB Merkezi Finans İhale Birimine sunulmuştur. Projenin gerçekleştirileceği Koruyucu Aile Derneklerinin bulunduğu illerde (Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Denizli, Balıkesir..) SHUDER koruyucu aile alanında çalışan 3'er SHU'nın istekli olarak eğitimlere katılımını ve desteğini sağlayacaktır.

22- Genel merkez yönetim kurulu üyemiz sayın Serap ARSLAN TOMAS yönetim kurulu üyeliğinden ayrılmış olup yerine 1.yedek üye sayın Ekrem UCA genel merkez yönetim kurulu üyesi olmuştur. Serap ARSLAN TOMAS'a bugüne kadar derneğimize vermiş olduğu hizmetler için teşekkür ediyor, yeni yönetim kurulu üyemiz Ekrem UCA'ya aramıza hoşgeldin diyor, başarılar diliyoruz.

SOSYAL HİZMET DERGİSİ YAZIM KURALLARI

Sosyal Hizmet Dergisi Ocak ve Haziran aylarında olmak üzere altı (6) ayda bir ve gerekli görüldüğü durumlarda özel sayı olarak yayınlanır.

Sosyal Hizmet Dergisi, sosyal hizmet/sosyal bilimler alanında yapılmış bilimsel ve mesleki çalışmaları yayınlar. Sosyal hizmet alanında yapılmış çalışmalara basım önceliği tanınır.

Derginin yayın dili Türkçedir. Ancak Dergi, Türkiye dışındaki meslek elemanları ve sosyal bilimciler tarafından hazırlanan yabancı dildeki yayınlara da açıktır.

Sosyal Hizmet Dergisi, sosyal hizmet/sosyal bilim alanında yapılmış mesleki ve bilimsel çalışmaların yanı sıra, kitap eleştirileri, kitap tanıtımları, mesleki ve bilimsel çalışmalara ilişkin duyuruları da yayınlar.

Sosyal Hizmet Dergisi'nde yayınlanması istenen yazılar Dergi Yayın Kurulu tarafından incelenir ve uygun görülen yazılar yayınlanır. Yayınlanması uygun görülmeyen çalışmalar hakkında yazara/yazarlara bilgi verilir. Dergiye gönderilen yazılar hiçbir koşulda iade edilmez.

Dergide yayınlanan çalışmalarda yer alan görüşler yazarlarına aittir. Dergi Yayın Kurulu ve Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, yazarların görüşlerinden sorumlu tutulamaz.

YAZIM VE SUNUM KURALLARI

Genel Kurallar

Sosyal Hizmet Dergisinde yayınlanacak yazılar Times New Roman yazı karakteri, 1,5 satır aralığı ve 12 punto ile yazılmalıdır.

Yazılar bilgisayar ortamında A4 sayfa boyutuyla ve Microsoft Word Programı aracılığıyla yazılmalıdır.

Metinde yer alan şekil, çizelge veya fotoğraflar numaralandırılmalıdır.

Yazarlar, Sosyal Hizmet Dergisinde yayınlatmak istedikleri çalışmaları e-posta yoluyla (dergi@shudernegi.org) veya çalışmanın iki kopyası ve bir compact disc ile beraber Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Sezenler Caddesi No 20/13 Sıhhiye/ANKARA adresine postalayarak Yayın Kurulu'na ulaştırabilirler.

KAYNAKÇA YAZIMI

Kaynakça Bağlacı

Yararlanılan kaynaklar metin içinde kaynakça bağlacı ile gösterilmelidir. Kaynakça bağlacının kullanımı aşağıdaki gibi olmalıdır.

Kullanılan kaynak tek yazarlı ise: (Adem 1993: 25),

Kullanılan kaynak iki yazarlı ise: (Adem ve Mehmet 1993: 25)

Kullanılan kaynakta ikiden fazla yazar ismi varsa: (Adem ve Diğerleri 1993:26)

Kaynakça Düzeni

Kaynakça listesinde yer alan yayınlar yazarların soyadlarına göre sıralanmalı ve numaralandırılmalıdır. Kaynakça gösterim biçimleri şu şekilde olmalıdır.

Kullanılan kaynak bir dergi ise:

Küçükkaraca N. (2000) "Kadın Suçluluğu ve Hükümlü Kadınların Durumu". *Sosyal Hizmet*. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını. 8 (3), 23-25.

Kullanılan kaynak bir editörlü kitap ise:

Tufan B., Aktaş A. M. Duyan V. (Ed) (2000). *Travma Tedavisi Uzman Eğitimi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları. Yayın No: 005. Ankara.

Kullanılan kaynak editörlü kitapta bir bölüm ise:

Grayer E. (2000). "Deprem Travmaları". *Travma Tedavisi Uzman Eğitimi*. Tufan B., Aktaş A.M. Duyan V. (Ed). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları. Yayın No: 005. Ankara.

Kullanılan kaynak yayınlanmış bir ulusal ya da uluslararası kongre bildirisi ise:

Kabacalı A. (1995). "Türkiye'de Batıcılık Akımı ve Hoşgörü". Uluslar arası Hoşgörü Kongresi Bildirileri. *Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Vakfı*. S: 97-100, Antalya.

Kullanılan kaynak yayınlanmamış bir ulusal ya da uluslararası kongre bildirisi ise:

Metin N. (1996). "Entegrasyon Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar". *Özürlü, Kent ve Çevre Kongresi'nde Sunulan Bildiri*, Ankara.

SOSYAL ÇALIŞMA
YAYINLARI
www.sosyalcalismayayinlari.com